

Výchovné a sociální působení Václava Beneše Třebízského

Jana Trojanová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana TROJANOVÁ**
Osobní číslo: **H118329**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výchovné a sociální působení Václava Beneše
Třebízského**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na hledání odpovědí na otázky, zda a jak výchova, sociální vzory a vzdělávání tehdejší doby ovlivnily život a tvorbu Václava Beneše Třebízského,
- na buditelův životopis, analýzy jeho literárních děl, výchovné a pedagogické působení ve středních Čechách a jeho ideje a myšlenky zanechané pro další generace,
- na rozdíly a možnosti výchovy a práce sociálního pedagoga v 2. polovině 19. století a dnes.

Součástí práce bude kvalitativní (popř. kvantitativní) sociologický průzkum zaměřený na znalost díla, činnost, myšlenky a odkaz Václava Beneše Třebízského.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cach, J. *Výchova a vzdělávání v českých dějinách*. Praha: Karolinum, 1996.

Cipro, M. *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama, 1984.

Čáp, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996.

Hofmeisterová, B. *Osm let s Třebízským*. Roztoky u Prahy: Oblastní muzeum, 1969.

Pešek, J. *Rodný domek, život a dílo Václava Beneše Třebízského*. Třebíz: Místní národní výbor, 1977.

Třebízský, V. B. *Bludné duše*. Praha: Orbis, 1950.

Třebízský, V. B. *Pobělohorské elegie*. Praha: F. Topič, 1900.

Třebízský, V. B. *Z letopisů a kronik*. Praha: Vyšehrad, 1950.

Další literatura bude průběžně doplňována během bakalářské práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

JANA TROJANOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 15.4.2014

Jana Trojanová

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevyjádřila své stanovisko k zveřejnění disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořízovat na své náklady výpisy, optáty nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je představit českého buditele, vlastence, kazatele a spisovatele Václava Beneše Třebízského (1849-1884) jako osobnost, která se svou činností významně podílela na sociálním přínosu pro společnost v období českého národního uvědomění, a upozornit tak na vazbu mezi sociálním působením Václava Beneše Třebízského a sociální pedagogikou.

V teoretické části se z pohledu historického kontextu zaměřuje na dobu, ve které žil a období konce národního obrození, neboť události s tím spojené ovlivnily nejen jeho literární tvorbu, ale i výchovné, pedagogické i životní postoje a sociální citění. Textová analýza několika literárních děl zjišťuje autorovo sociální zrání a hlavní myšlenky směřující k výchovnému procesu čtenáře. Praktická část práce je pomocí kvalitativního výzkumu prostřednictvím přímého strukturovaného rozhovoru zaměřena na získání názorů a postojů od jednotlivých respondentů k osobnosti Václava Beneše Třebízského a k jeho sociálnímu, výchovnému, vlasteneckému i literárnímu odkazu.

Klíčová slova:

Český jazyk, edukace, morálka, pedagogika, prostředí, rodinná výchova, sebevzdělávání, socializace, sociální pedagogika, sociální péče, Václav Beneš Třebízský, vlastenecká výchova.

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

This bachelor thesis deals with a Czech revivalist, patriot and writer Václav Beneš Třebízský (1849-1884) whose work significantly contributed to the social problematic in the period of the Czech national revival. It concentrates on the relation between a social activity of Václav Beneš Třebízský and a social pedagogy.

The theoretical part of the thesis concentrates on his life from a historical point of view and on the end of the national revival period because the surroundings influenced his writings, his educational, pedagogical and life attitudes and his social feeling. The aim of his writings' analysis is to show author's social maturing and his main ideas focused on an educational process of a reader. The practical part shows the results of a qualitative research, more precisely the results of a few direct structured interviews. Questions that the

respondents were given aimed to obtain their personal attitudes to Třebízský's personality and to his social, educational, patriotic and literary legacy.

Keywords: Czech language, education, morals, pedagogy, surroundings, family education, self-education, socialisation, social pedagogy, social care, Václav Beneš Třebízský, patriotic education.

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Miloslavovi Jůzlovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc a metodické vedení, které mi poskytl při zpracování této bakalářské práce.

Motto:

„Svět mu nedával nic – jen on dával svému lidu.“

(Pasáž ze smuteční řeči od spisovatele Václava Vlčka)

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOBA NÁRODNÍHO OBROZENÍ A JEJÍ VLIV NA OSOBNOST VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO	13
1.1 Z POHLEDU LITERÁRNÍHO	14
1.2 Z POHLEDU TEOLOGICKÉHO	16
1.3 Z POHLEDU PEDAGOGICKÉHO	18
1.4 Z POHLEDU VÝCHOVNÉHO A SOCIÁLNÍHO.....	22
2 ŽIVOT VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO.....	25
2.1 DĚTSTVÍ A VÝCHOVA V RODINĚ	25
2.2 ŠKOLNÍ A STUDENTSKÁ VÝCHOVA	28
2.3 ZRALÝ, TVŮRČÍ VĚK A VZDĚLÁVACÍ I SOCIÁLNÍ UVĚDOMĚLOST	33
2.4 PŘÁTELSTVÍ A SPOLUPRÁCE S JINÝMI OSOBNOSTMI VE VZTAHU SOCIÁLNÍHO PŘÍNOSU PRO SPOLEČNOST.....	38
3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ LITERÁRNÍ TVORBA VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO	41
3.1 BLUDNÉ DUŠE – ROZBOR LITERÁRNÍHO DÍLA, MYŠLENKY AUTORA A MŮJ NÁHLED	41
3.2 POHÁDKY – ROZBOR LITERÁRNÍHO DÍLA, MYŠLENKY AUTORA A MŮJ NÁHLED	44
3.3 RODNÉMU KRAJI – ROZBOR LITERÁRNÍHO DÍLA, MYŠLENKY AUTORA A MŮJ NÁHLED	46
3.4 MODLITBA ZA VLASTĚ – ROZBOR LITERÁRNÍHO DÍLA, MYŠLENKY AUTORA A MŮJ NÁHLED	48
3.5 SROVNÁNÍ LITERÁRNÍCH DĚL S OBJASNĚNÍM NA SOCIÁLNÍ SMÝŠLENÍ.....	50
3.6 VÝSLEDEK ANALÝZ V KONTEXTU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	52
4 PEDAGOGICKÝ A BUDITELSKÝ ODKAZ VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO	54
4.1 PŘEHLED TEXTŮ, KTERÉ BYLY O VÁCLAVU BENEŠI TŘEBÍZSKÉM NAPSÁNY S NÁHLEDEM AUTORA A MÝM VLASTNÍM.....	54
4.2 SOUČASNOST VE VZPOMÍNKÁCH NA VŠESTRANNOU OSOBNOST ČESKÝCH DĚJIN	56
4.3 PEDAGOGICKÝ A BUDITELSKÝ ODKAZ SE SOCIÁLNÍM ASPEKTEM	58
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	60
5 ORIENTACE DNEŠNÍCH PEDAGOGŮ V OBLASTI ZNALOSTI DÍLA, MYŠLENEK A IDEJÍ VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO	61
5.1 CÍL VÝZKUMU.....	61
5.2 VÝZKUMNÝ VZOREK A CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	61
5.3 METODA VÝZKUMU.....	61
5.4 SHRNUÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A ZÁVĚR VÝSLEDKŮ ROZHOVORŮ.....	74
ZÁVĚR.....	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80

SEZNAM PŘÍLOH	83
----------------------------	-----------

ÚVOD

Téma své bakalářské práce „Výchovné a sociální působení Václava Beneše Třebízského“ jsem si vybrala z několika důvodů. Jednak proto, že jméno Třebízského mě jako žákyni a studentku provázelo po celou dobu školní docházky - dvanáct let jsem navštěvovala slánské gymnázium, které převzalo Třebízského jméno. Další vliv na mé rozhodnutí měl bývalý středoškolský pedagog, který v rámci českého jazyka o Václavu Beneši Třebízském často a se zápalem rád vyprávěl. V neposlední řadě je to prostředí - okolní města, vesnice i příroda, které měl Třebízský rád, o kterém psal, kde působil a kde dnes, o 150 let později, žiji i já.

Ale hlavním důvodem vybrání tohoto tématu je to, že jako studentka sociální pedagogiky bych chtěla poznat Třebízského nejen jako spisovatele 19. století a kněze. Vím, že kněžské poslání v sobě od nepaměti skrývá sociální pomoc v širokém rozpětí a v devatenáctém století i nepostradatelnou pedagogickou činnost na školách. Ve své práci jsem chtěla představit Václava Beneše Třebízského takového, jaký byl ve své podstatě. Že jeho přirozenými vlastnostmi byla píle, snaživost, houževnatost, odhodlání, neúnavná pracovitost, lidskost a vstřícnost a že jeho pevná vůle, zarputilost a umění porozumět a řešit problémy své i druhých, a to ve prospěch především právě těch druhých, bral jako samozřejmost a jakousi normu.

Doba, v které Václav Beneš Třebízský žil, je spojována s počátky a kořeny sociální pedagogiky v Čechách. Je zde na místě úvaha, zda jeho činnost spojená s církevním posláním, výchovou a vlastenectvím by mohla být dnes považována a srovnávána s dnešním oborem sociální pedagogiky. Toto bylo mým jedním z hlavních poznávacích cílů.

Bakalářská práce byla rozvržena do pěti na sebe navazujících oddílů. Teoretická část má čtyři oddíly, kde jsem nejprve zaznamenala dobu národního obrození, v druhém oddíle jsem popisovala život Václava Beneše Třebízského, ve třetí části jsem provedla analýzu jeho nejvýznamnějších děl a v závěrečné teoretické části jsem se pokusila zaznamenat buditelský a vlastenecký odkaz Třebízského s návazností na sociální pedagogiku. Praktickou část jsem pojala jako orientaci dnešních pedagogů v oblasti díla, myšlenek a idejí Václava Beneše Třebízského.

V teoretické části z pohledu historického kontextu jsem se zaměřila na období konce národního obrození, na období, které vnímal nejcitlivěji. Události s tím spojené ovlivnily nejen Třebízského literární tvorbu, ale i výchovné, pedagogické i životní postoje a sociální citění. Období dětství, školní léta, aktivní tvůrčí činnosti i přátelství a spolupráce s dalšími osobnostmi kulturního života působily jako další činitelé na utváření a formování jeho osobnosti.

Textová analýza vybraných několika literárních děl (každé jiného žánru) mi pomohla zjistit autorovo sociální zrání a hlavní myšlenky směřující k výchovnému procesu dětského i dospělého čtenáře. Texty objasňují, o co se Třebízský celý život snažil. Byl velice vnímavý na sociální a třídní nerovnost, trpěl s chudými, kteří byli ponižováni. Celý život bojoval proti násilné germanizaci českého národa a za záchranu české řeči i jazyka prostřednictvím vlastenecké výchovy, za pomoci své literatury, sociálního uvědomění, a pedagogických zkušeností.

Nedílnou součástí bakalářské práce bylo vypracování její praktické části, kde ve formě kvalitativního výzkumu byly jeho účastníkům kladeny strukturované otázky. Technikou tohoto výzkumu byl předem připravený strukturovaný rozhovor, který měl individuální charakter. V rámci těchto rozhovorů jsem se zaměřila na získání názorů a postojů od jednotlivých respondentů na osobnost Václava Beneše Třebízského a na jeho sociální, výchovný, vlastenecký i literární odkaz. Pracovala jsem se sedmi respondenty. S takto malým souborem účastníků není ovšem nárok na statistickou reprezentativnost. Cílem položených výzkumných otázek bylo zjištění, zda oslovení respondenti mají povědomí o osobnosti Třebízského, znají veškeré jeho rozsáhlé aktivity, jaký význam mohou mít pro dnešní dobu a zda je vůbec oslovují. Dalším výzkumným cílem bylo zjištění, v jakém aspektu dle jejich názoru navazuje Třebízského činnost na sociální práci a sociální pedagogiku a zda může jeho výchovný a vlastenecký odkaz mladou generaci oslovit a ovlivnit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBA NÁRODNÍHO OBROZENÍ A JEJÍ VLIV NA OSOBNOST VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

Doba Národního obrození se vymezuje roky 1770-1850, v průběhu kterých byly odstraněny největší feudální přežitky. V roce 1781 syn Marie Terezie, Josef II., vydal dva významné patenty. Prvním z nich bylo zrušeno nevolnictví a tak se venkovský lid mohl volně stěhovat, uzavírat manželství a posílat děti do škol či na řemeslo bez souhlasu vrchnosti. Druhý patent tzv. „Toleranční“ povolil náboženskou svobodu, nekatolická vyznání (evangelické, kalvínské, pravoslavné). Přesto český lid spokojen nebyl a to z následujícího důvodu: habsburská říše nepodporovala jiný dorozumivací jazyk než německý. Díky prvním národním buditelům jako byl Josef Dobrovský, Josef Jungmann, Václav Thám, František Palacký se česká řeč opět navrací zpět do veřejného života. Velkou nadějí přináší revoluční rok 1848 (rok narození Třebízského), kdy v mnoha evropských zemích vypukla revoluce proti politickému režimu. Výjimkou nejsou ani české země v rámci habsburské monarchie, kde na jedné straně stojí česká reprezentace požadující národní rovnoprávnost a na straně druhé silná německá menšina usilující o spojení s krajany v německých zemích. Pro zajímavost uvedu skutečnost, že také v Praze se v té době převážně mluvilo německy. Dokonce v polovině 19. století v ní žilo dvakrát více německy mluvícího obyvatelstva než česky mluvícího. Revoluce v českých zemích byla potlačena a pro demokraticky a nacionálně smýšlející inteligenci nastalo obtížné období a to zejména za éry tzv. „Bachova absolutismu“, která nejen že omezovala jakékoliv snahy o prosazení občanských a ústavních práv, ale také nepodporovala kulturní rozkvet země. (Bělina, et al., 2006).

Přesto od této doby prakticky až do roku 1914, český národ duchovně sílil. V době útisku vyrostlo v Čechách mnoho významných českých vědců, umělců, spisovatelů, pedagogů, historiků. Politiků a úředníků. Český národ rostl také početně, ale zároveň se množily rozpory s českými Němci. Češi chtěli mít ve své zemi vůdčí úlohu a nikdy se nesmířil s tím, že čeština je oproti němčině druhotným jazykem.

Jak na Václava Beneše Třebízského působily nastíněné historické události? Kdo mu byl příkladem a vzorem v době „Bachova absolutismu“? Jak reagoval a jednal v rámci svých pracovních činností (jako spisovatel, kněz, pedagog se silným sociálním cítěním a sociální prací) na utlačování základních českých práv našeho národa? Měla výchova, která mu byla dána rodiči i školou, vliv na jeho pozdější názory? Na tyto otázky odpovím v následujících čtyřech kapitolách.

1.1 Z pohledu literárního

Zvláštní význam a přednost dával Václav Beneš Třebízský četbě. Miloval český jazyk, měl rád slovanské jazyky a byl vášnivým čtenářem. Dával přednost české literatuře, ale také četl literární díla v polštině a ruštině. Často si předčítal Vrchlického, Dantův překlad Pekla, se zájmem četl Komenského i Durdíkovi spisy o estetice a Wolksmannovu Psychologii (Šach, 1959). Z Erbenových Národních písní byl tak nadšený, že je pravidelně recitoval žákům ve škole. O volných chvílích či večerech rád četl převážně na faře svým sousedům a známým. Vždy říkával, že četba je jednou z cest ke vzdělání. Proto mnoho knih daroval a rozdával. Odebíral i noviny a poučoval čtenáře, jak je číst a jak je pochopit. Ze všech svých sil podporoval literární gramotnost na venkově.

Odborně lze čtení chápat buď jako jeden z hlavních předmětů národní školy spolu s psaním a počítáním nebo jako „základní způsob vnímání literárního díla.... Zaměstnává čtenářovu schopnost vnímat, poznávat, spojovat a vykládat znaky za účelem pochopení obsahu, poselství, myšlenky, významu či smyslu, o nichž se zpravidla má za to, že text přenáší“ (Karpatský, 2008, s. 93). V průběhu čtení přejde obsah knihy do vědomí čtenáře, kde se střetává s jeho znalostmi a zkušenostmi.

Ale jaké měl sám Třebízský literární vzory? Kde a od koho mohl čerpat inspirace? Bohužel celé osmnácté století je poznamenáno úpadkem českého školství, českého jazyka a tedy i české literatury. Z počátku českého národního obrození ani čeští spisovatelé mnoho nevěřili, že mateřský jazyk bude vzkříšen. Jako příklad mohu uvést J. Dobrovského, který píše převážně v němčině a latině. Až tzv. druhá generace národních buditelů usiluje o českou tvorbu a teprve nyní nastupuje literární a jazykové obrození. Z per autorů jako je J. Jungmann, K. J. Erben, F. L. Čelakovský, K. H. Borovský, B. Němcová, J. K. Tyl, K. H. Mácha vzniká novodobá česká literatura (Karpatský, 2008).

V 2. pol. 19. století se formuje několik literárních směrů. V čele s prozaikem a básníkem Svatoplukem Čechem se sdružují „Ruchovci“ (tzv. škola národní), své jméno si vybrali podle almanachu Ruch. Dalšími hlavními představiteli byli Eliška Krásnohorská, Adolf Heiduk a z počátku i Josef Václav Sládek, který byl redaktorem almanachu. „Požadovali účinné vlastenectví, obraceli se k slovanskému východu, ..., Obnovují ve své tvorbě historickou tematiku. Silný je zájem o venkov a selství, v němž se hledá základ národa a ochrana před rostoucí diferenciací národní společnosti.“ (Ruchovci, Wikipedie, 2014). Díla nabádají k politické aktivitě a bojují za národní jednotu. V padesátých letech

devatenáctého století se k odkazu mladého básníka Máchy přihlásila mladá generace spisovatelů – „generace májovců“. A tak vzniklo další seskupení literárních umělců, jež spojuje vydání almanachu Máj v čele s J. Nerudou, V. Hálkem, K. Světlou. Tato generace opouštěla minulost a zaměřovala se na současnost a na její sociální problémy. Její ambicí bylo tvořit pro lid a o lidu psát. Ve svých dílech překročili májovci hranice české kultury a nechali se inspirovat i okolním evropským světem a proto se tomuto literárnímu směru říká „škola kosmopolitní“. Svoji prací vyzdvihli českou literární tvorbu na úroveň evropskou. Mladší Lumírovci, kteří založili své jméno podle časopisu Lumír, přijímají podněty od okolních národů. V čele s J. Vrchlickým, J. Zeyerem a později i s J. V. Sládkem se autoři snaží národní literaturu obohacovat evropskými trendy. *„Neztotožňovali se s požadavkem, že literatura má především sloužit národu. Filosofickým základem jejich tvorby se stala myšlenka, že lidstvo se neustále vyvíjí k humanitě“* (Lumírovci, Wikipedie, 2014).

Třebízský nebyl stoupencem žádného z těchto literárních směrů, i když se jeho tvorba přibližuje nejvíce Ruchovcům. Znal mnoho spisovatelů z každého směru, kterých si vážil a které měl v úctě pro jejich názory, lidskou povahu, pomoc v nouzi a obětavost. A mohl to být Ruchovec, Lumírovec nebo Májovec. S mnoha si často a rád dopisoval a s některými navázal upřímná přátelství. Ať to byl Vrchlický, Sládek, Jirásek, Světlá, Baar, Rais. Jejich tvorba Třebízského inspirovala a obohacovala, vnímal jí a vždy si na ní udělal svůj vlastní názor. Z mého pohledu se jedná o velmi podobné až shodné národnosti, společenské a sociální snahy, které všichni zastávali. Rozvíjeli českou řeč, poukazovali na bezpráví, na sociální nerovnost. Snažili se o soudržnost lidí, humanitu, výchovnou činnost a sociální práci, kterou dnes nazýváme sociální pedagogikou. Mnozí spisovatelé byli zároveň kněží nebo pedagogové. I tím se názorově a povahově s Třebízským ještě více sblíží.

V českých městech začaly na začátku devatenáctého století vznikat čítárny, tedy místnosti, které sloužily veřejnosti k čtení knih a časopisů. V té době nesloužily již pouze urozeným vrstvám, jak to bývalo v sedmnáctém století. Byly přístupné pro širokou veřejnost a pravidelnými návštěvníky se stali učenci, filosofové, spisovatelé, duchovní a úředníci, kteří nejen, že četli knihy, noviny, a časopisy, ale *„debatovali o společenských a politických otázkách, vědeckých a literárních novinkách“* (Karpatský, 2008, s. 92). Dle mého názoru, se čítárny tak staly společenskou, kulturní a volnočasovým platformou. Nevědomky tak vychovávaly k dovednosti komunikovat. Lidé se zde seznamovali, rozvíjela se jejich spolupráce a přátelství. Šířili také své názory i aktivity, rozšiřovali dovednost sebezobčasnávací a poznávání jiných lidí, učili se demokracii a snažili se o osobní i

společenskou odpovědnost. Čítárny se tak staly výchovným a sociálním prostředím. Dnes bych mohla říci, že napomáhaly k zvládnutí sociální i občanské gramotnosti (Kolář et al., 2012).

Nikde jsem se nedozvěděla, zda při pražských studiích Třebízský využíval těchto čítáren, ale jistě by bývaly byly získané informace a názory pro něho velmi podnětné a inspirující.

1.2 Z pohledu teologického

Pojmem teologie rozumíme podle původního znění „theologia“ složení výrazů Bůh a slovo, nebo lze také říci rozhovor o Bohu, či Bůh a studium. Vlastně se jedná o nauku a svědectví o Bohu, které je přijímáno vírou. Teologie nám představuje víru spojenou s úvahou a zdůvodněním vzájemného vztahu Boha, člověka a světa podle křesťanských tradic (Duka, 1998).

Václav Beneš Třebízský byl vlastenecky silně věřící kněz. V roce 1882 přispěl do Osvěty svojí literární studií, kde v úvodu stálo: „*České kněžstvo bývalo prvním sloupem českého písemnictví a prvním sloupem české národnosti*“ (Stuchlý, 1959, s. 111). Jako kněz-spisovatel poukazoval na doby, kdy náboženská víra byla spojena s osudem národa, trpěla s utlačovanými, posilovala statečnost a hrdinství a vychovávala k vlastenectví. Tím se vrývala do srdcí lidí. Takovými obdobími myslí Třebízský počátky křesťanství či husitské a protireformní hnutí, kterým se zabýval po celý život. Víra byla pro jeho práci tím nejhlubším smyslem.

Třebízského, ale i další české kněze, vlastenecké vzdělance i studenty ovlivnil významný filosof, profesor teologické fakulty, náboženský myslitel, výborný matematik Bernard Bolzano (1781-1848). V čele s některými představenými kněžských seminářů upozorňoval na nutnost připravovat mladé budoucí kněze na kázání v českém jazyce, na výuku náboženství v českých školách nižších stupňů a na potřebu studenty na fakultách učit teologii rovněž v rodném jazyce. Dále prosazoval výuku češtiny v českých školách nižších i vyšších stupňů. Prohlášením a vydáním dekretů samotným císařem byla z praktických důvodů povolena výuka češtiny výhradně kněžím a některým úředníkům. V seminářích pro kněze se mohli budoucí duchovní přihlásit pouze na nepovinnou výuku české gramatiky. Katechismu v českém jazyce se mohli věnovat pouze tři měsíce před odchodem na první pracovní místo. Německý jazyk tak nadále volně plynul díky zásahům na krajských úřadech do škol, kostelů i pohraničních měst. Mimo to Bolzano a ostatní buditelé a

publicisté (Josef Jungman, Karel Alois Vinařický, František Josef Řezáč, Karel Havlíček Borovský, František Ladislav Rieger) naráželi na přísnou cenzuru svých spisů a návrhů na školské změny (Uhlík, 1997).

I venkovští kněží navázali na Bolzanovo přesvědčení o nutnosti šíření českých knih a vzdělanosti na venkově. Přispívali dokonce do odborných periodik, podporovali nadané studenty i finančně a zcela nezištně a tím na pomáhali mladé generaci k získání znalostí. *„Bolzanovi světští i duchovní následovníci proto věnovali svou pozornost nejen oblasti vědy a kultury, ale zároveň cítili se sociálně slabší českou většinou v českých zemích, s diskriminovaným českým žactvem a studentstvem, s českým živlem v pohraničních oblastech, ale i se slepci a vězni“* (Uhlík, 1997, s. 16).

Základem pro křesťanskví a jeho učení je přikázání lásky k Bohu a bližnímu. Plnou měrou toto naplňoval Třebízský. Nejen, že věřil a miloval Boha, ale projevoval lásku k bližnímu, a to bez rozdílu věku, národnosti i náboženství. Odpověď na otázku „kdo je můj bližní“ lze zodpovědět následovně. Bližním je kdokoli, kdo potřebuje pomoc. V pojetí ježíšovském jde o závazek k lásce k bližnímu, který *„platí bez hranic a omezení pro každého (jako subjektu lásky) a vůči každému (jako objektu lásky) a zahrnuje potencionálně každého kdo je odkázán na mou pomoc“* (Milfait, 2012, s. 203).

Toto přikázání lásky zahrnovalo tedy i chudé, nemocné a hříšníky i provinilce. Většinou na ně bylo totiž nahlíženo jako na nepožehnané, některé zatížené vinou, a tudíž sociálně vyloučené. Každý člověk je tedy bližním, může se přibližovat k druhému člověku a tím se stává jeho bližním. Do tohoto vztahu se vkládá osobní soucítění, milosrdenství, zodpovědnost a tím se překonává propast mezi jím samým a člověkem v nouzi. Křesťané tento projev lásky vnímají jako odpověď na lásku od Boha, která nezná hranic (Milfait, 2012) .

Dle mého názoru byla křesťanská pomoc a láska k bližnímu předchůdkyní dnešních tzv. „pomáhajících profesí“, ke kterým patří jak sociální pedagogika, tak sociální práce. Od lásky k bližnímu lze tedy plynule navázat na sociální práci křesťanů a kněží. Někteří dnešní sociologové, psychologové, sociální pedagogové a další odborníci z řad pedagogů a vychovatelů zastávají názor, že sociální práce i sociální pedagogika se vzájemně prolínají a doplňují. Jednoznačně lze tedy spojit Třebízského kněžské poslání se sociální činností církve a tedy i s obdobou dnešní sociální pedagogiky.

1.3 Z pohledu pedagogického

Václav Beneš Třebízský ve svých mnoha dopisech, které se dochovaly, vzpomíná na studentská léta. Vzpomínky má rozporuplné. S láskou vzpomíná na školní roky v Kvílicích a na nižším gymnáziu ve Slaném. Negativně pak vnímal studium v Praze na vyšším gymnáziu. Tato skutečnost byla ovlivněna jeho věkem, výchovou, typem škol, dobou i prostředím. Ale i vlastnostmi, zkušenostmi, odborností, vzděláním jednotlivých pedagogů a jejich vztahem ke svým žákům, který Třebízský velmi citlivě vnímal. Vliv na vzdělání učitelů měly jak politické události, tak i vydávání různých reformních školských zákonů a s tím spojené i změny ve školské soustavě.

Zaměřím se tedy na koncept vývoje učitele od období, kdy byl vydán Tereziánský školský řád v roce 1774 do doby před vznikem samostatného českého státu v roce 1918. Učitelská příprava byla po celé toto období charakteristická rozdělením budoucích učitelů na základní (elementární) stupeň a vyšší (střední) stupeň. Hovoří se o tzv. „dvojkolejnosti učitelské přípravy“.

V dnešní době je zcela samozřejmé, že pedagogové u všech stupňů vzdělávání musí mít ke své profesní kompetenci vzdělání na vysokých školách. V dobách dřívějších, však cesta k vysokoškolskému vzdělání nebyla tak snadná.

Vzdělávání učitelů pro výuku základního stupně lze rozdělit do časového období od roku 1774 do revolučního roku 1848, kdy se hovoří o období počátku organizovaného vzdělávání, které zajistil již výše zmíněný Tereziánský školský zákon. Byla vytvořena pevná organizační struktura s jednotnými učebními osnovami. Byly vytvořeny následující typy škol. Školy triviální určené pro venkov v blízkosti fary, které byly pouze jednotřídní. Dále školy hlavní ve větších městech, vytvořené jako trojtřídky. A nakonec školy normální ve větších zemských městech, které byly čtyřtřídní. Do všech typů škol chodily děti od šesti do dvanácti let věku (Podlahová, et al., 2012)

Příprava budoucích učitelů základních škol se uskutečňovala v tzv. „preparandách“. „*Preparandy jakožto učební kurzy (v délce 3 až 6 měsíců) pro přípravu učitelů byly zřizovány při normálních školách*“ (Podlahová, et al., 2012, s. 28). Obsahem učiva byla znalost trivia, náboženství (kam lze zahrnout i znalost zeměpisu, dějepisu), znalost různých vyučovacích postupů a metod a zvládnutí základů vyučování, dále zpěv a hra na housle či varhany potřebné k hraní při mších v kostele. Budoucí učitel měl být všestranný, protože plnil nejen činnost pedagogickou, ale i funkce společenské. Je tedy zřejmé, že role

pedagoga zasahuje do jeho společenských a volnočasových aktiv a tím je naplňována i role sociálního pedagoga. Je vidět, jak úzce spolu tyto dvě profese souvisí. Studium se ukončilo povinnou učitelskou zkouškou. Ke splnění kvalifikačních předpokladů bylo nutné jak znalost učiva preparandy, tak absolvování odborné praxe v délce jednoho roku a vykonání zkoušky odborné způsobilosti. Po té následovalo pouze sebevzdělávání samotných učitelů. Až do konce 60. let 19. století se ve způsobu vzdělávání učitelů mnoho nezměnilo. Pouze byla prodloužena učitelská příprava v preparandách na délku dvou let a některé byly od roku 1853 změněny na „Ústavy pro vzdělávání učitelů“, které byly rovněž dvouleté (Podlahová, et al., 2012).

Změna nastala v roce 1869 s vydáním říšského tzv. Hasnerova zákona, kdy byla pozměněna organizace základního vzdělávání, a nastal rozvoj učitelských institucí. Takový systém školství byl platný i několik let po vzniku samostatného československého státu v roce 1918.

Triviální školy byly nahrazeny obecnými a byly určeny dětem ve věku od šesti do jedenácti let věku. Školy měšťanské a vyšší obecné školy nahradily školy hlavní, navazovaly na školy obecné a navštěvovaly je děti od jedenácti do čtrnácti let. Zřizovaly se státní čtyřleté učitelské ústavy, které měly podobnost středního vzdělávání. „*Vedle státních učitelských ústavů vznikala také řada soukromých, zejména dívčích učitelských ústavů, církevních i měšťanských. ... Vedle rozšířeného kurikula se vyučovaly: učební předměty elementárních škol, všeobecné vychovatelství, všeobecné vyučovatelské, dějiny pedagogiky, školní zákonodárství*“ (Podlahová, et al., 2012, s. 29).

Při učitelských ústavech vznikaly i cvičné školy, kde se vykonávala praxe a hospitace studentů. Odbornou kvalifikaci získali absolventi učitelských ústavů po absolvování dvouleté praxe na obecné škole a po zkoušce učitelské způsobilosti. Po dalších třech letech učitelské praxe mohli absolvovat další zkoušku, která je opravňovala učit i na měšťanských školách. I zde platilo další sebevzdělávání učitelů s pomocí okresních konferencí a seminářů zaměřených na školskou problematiku. Pro pedagogickou činnost učitelů vycházela pedagogická periodika, učitelské listy a noviny (Podlahová, et al., 2012).

Vzdělávání učitelů středního (vyššího) stupně nepodstoupilo v průběhu dějin tolika změnám jako základní (elementární) školství. Ale vydáním Tereziánského školního řádu v roce 1774, na který naváže o rok později vydaná reforma středních škol zvaná dle svého autora piaristy Gratiana Marxe „Gratianova reforma“, došlo k zásadním změnám. Byla

uzákoněna státní gymnázia se třemi třídami gramatickými a dvěmi humanitními, do kterých chodili studenti od dvanácti do sedmnácti let. Vzdělávání budoucích učitelů probíhalo na univerzitách a bylo ukončeno absolvováním státní zkoušky. Vyučovali se převážně aprobační, pedagogicko-psychologické a odborné předměty .

V revolučním roce 1848, pod tlakem převážně učitelské veřejnosti se střední školství dočkalo zásadní reformy. Podle tzv. „Bonitz-Exnerově školské reformě“ se střední školy rozdělily na: „*reálku (šesti až sedmileté studium organizované jako nižší a vyšší stupeň, obsahově zaměřené na praktické vzdělání a přípravu na technické obory), gymnázium (osmileté studium organizované jako nižší a vyšší, obsahově zaměřeno na klasická studia s posílením kurikula společenskovedních a přírodovědních předmětů)*“ (Podlahová, et al., 2012, s. 32).

V návaznosti na změnu v systému středního školství se měnila i příprava učitelů. Ta se uskutečňovala v prostorách filosofických fakult v délce tří let, v průběhu kterých budoucí pedagogové se zdokonalovali ve studiu všeobecných i aprobačních předmětů. O několik let později – v roce 1856 začal platit nový zkušební řád. Ten stanovil postup závěrečných zkoušek budoucích učitelů na filosofických fakultách. Absolvent po vykonání zkoušky musel absolvovat rok praxe u „uvádějícího“ profesora a až po té se mohl ucházet o místo středoškolského profesora. Dalším přelomem ve školství se stal rok 1908, kdy „Marchetovou reformou středních škol“ byly zavedeny maturitní zkoušky do všech typů středních škol, které opravňovaly ke studiu na školách vysokých. K původním reálkám a gymnáziím vznikla reálná gymnázia (kombinace reálek a gymnázií) a reformní reálná gymnázia. Posléze se budoucí učitelé dočkali rozšíření své přípravy na filosofických fakultách v délce čtyřletého studia (Podlahová, et al., 2012).

Přesto nebyli učitelé spokojeni s možností svého vzdělávání a připraveností na své povolání. „*Učitelé elementárních škol se po dvě století snažili o posílení vlastní učitelské přípravy s cílem dosáhnout vysokoškolského vzdělávání, které jim bylo umožněno až po 2. světové válce. Naopak učitelům středních škol byla vysokoškolská příprava umožněna po celé období, zejména na filosofických fakultách*“ (Podlahová, et al., 2012, s. 34).

Špatný stav českého školství si plně uvědomoval i Třebízský. Školství na českém venkově dobře znal. Bylo neutěšené a nedostatečné. Ve městech sílila germanizace, proti které neustále bojoval. Cítil, že je potřeba vzdělávat více a jinak. Proto plně podporoval snahy

vlasteneckých učitelů, literátů, přátel i významných osobností, kteří se snažili o změnu učitelského vzdělávání a účinnou školskou reformu.

Nelze tedy nezapomenout některé z hlavních propagátorů těchto snah.

Karel Slavoj Amerling (1807-1884) vytvořil koncepci reformy základního školství na podkladě národních tradic. „*Výchova má být podle Amerlinga všestranná, soustavná a ve shodě s Komenským orientovaná na všechny základní obory lidského vědění a lidské činnosti*“ (Jůva & jun., 1997, s. 60) (Jůva, 1997 s. 60). Amerling napsal mnoho učebnic, příruček pro vyučování, usiloval o vzdělávání dívek, byl vydavatelem časopisu pro pedagogy „Posel a Budeč“ a zasloužil se o otevření první pražské české hlavní školy s názvem „Budeč. Byl ředitelem prvního českého učitelského ústavu. Jeho požadavek, aby i učitelé základního školství měli vysokoškolské vzdělání, podporovali osobnosti jako Karel Havlíček Borovský (autor české básnické satiry) i Jan Evangelista Purkyně (fyziolog, biolog, básník a filosof) (Jůva, 1997).

Gustav Adolf Lindner (1882-1887) je vnímán jako osobnost, která navázala na odkaz Jana Amose Komenského. Stal se velice všestranným a nadaným myslitelem. Byl v jedné osobě filosofem, sociologem, psychologem, pedagogem, sociálním pedagogem. Snažil se o rozvoj celé společnosti, vzdělanosti pro všechny a položil základy demokratické pedagogiky, demokratické výchovy. „*Cíl výchovy pojímal sociálně, proti jednostrannému intelektualismu současné pedagogiky zdůrazňoval také výchovu tělesnou, estetickou a pracovní*“ (Jůva, 1997, s.61). Proto jsou s jeho jménem spojovány počátky sociální pedagogiky v Čechách. Lindner se stal ředitelem českého učitelského ústavu v Kutné Hoře, po té prvním profesorem pedagogiky na Karlově univerzitě v Praze. Jeho snahou bylo zvýšit vzdělanost českých dívek a předložil návrh uceleného akademického vzdělávání (Podlahová, et al., 2012).

Duchovní představitel, farář z Litně pan František Josef Řezáč (1819-1879) je dalším významným propagátorem školských reforem. O něm se více zmiňuji v jiné části své bakalářské práce.

Dalšími představiteli, kteří podporovali stejné myšlenky, jsou například Jan Vlastimír Svoboda (1800-1844), který je spojen s předškolní výchovou po vzoru Komenského. Dále hudební skladatel a vlastenecký učitel Jakub Jan Ryba (1765-1815), či již výše zmíněný filosof Bernard Bolzano (1781-1848), pro kterého je hlavním výchovným prvkem rodinná výchova a prodloužení školní docházky do 14-15 let věku. Svoji nespokojenost hlasitě

vyjadřují i mladší představitelé, jako pedagog Otakar Chlup (1875-1965) a pedagog, profesor, autor pedagogických děl Otakar Kádner a jiní (Jůva, 1997).

Tito pedagogičtí buditelé a vlastenci hájící rozvoj českého školství, měli proti sobě „*nejen veřejnost, ale také univerzity a středoškolské profesory*“ (Podlahová, et al., 2012, s. 30). I když vzniklo mnoho návrhů na systém učitelských příprav, bez politické podpory byly vždy neúspěšné.

1.4 Z pohledu výchovného a sociálního

V části bakalářské práce zvané „Doba národního obrození a její vliv na Václava Beneše Třebízského – Z pohledu literárního“ se zmiňují, že se Třebízský se zájmem věnoval dílu Jana Amose Komenského (1592 – 1670). Proto nelze opomenout tohoto jedinečného českého myslitele, kterého bych mohla zařadit, díky jeho rozsáhlé činnosti (teolog, biskup jednoty bratrské, pedagog, spisovatel vědecké a pedagogické literatury, filosof výchovy), do kterékoli z mých předešlých kapitol. Právě on byl jednou z postav, která ovlivnila Třebízského v oblasti pedagogické, výchovné, sociální, kněžské, mravní, i demokratické. Oba byli duchovní, měli stejného Boha, vyznávali podobné morální hodnoty a Třebízský dle Komenského vzoru zastával obdobné výchovné postupy. Výchova v jakémkoli prostředí, tedy ve školním, rodinném i volnočasovém se stala pro oba sociálním posláním. I pro dnešní sociální pedagogy a sociální pedagogiku přináší dílo Komenského další a nově zjištěné inspirace. Příkladem je: „*idea síly výchovy a jejího potenciálu při přeměně společnosti, idea demokratičnosti výchovy a vzdělávání, akcent na sociální roli školního prostředí, ucelený koncept nápravy společnosti výchovou*“ (Procházka, 2012, s. 24).

Komenský přenechal celému pedagogickému světu celistvý výchovný systém. Výchovu viděl ve třech základních rovinách. Nejprve je to vzdělání ve vědách i umění, kde člověk poznává svět a sebe, dále v mravní výchově, která vyjadřuje ovládnutí sebe sama a zjištění „co je správné a co mohu a co již ne“, a ve výchově náboženské, kde je předurčena láska k Bohu a k bližním. Mezi největší a nejznámější pedagogicko-vědecká díla Komenského patří „Velká didaktika“, která řeší principy, metody a cíle výchovy, zahrnuje i organizační strukturu školství. „Informatorium školy mateřské“ obsahuje přípravu školní docházky a rodinnou výchovu. „Svět v obrazech“ je učebnice latiny, kde text je doprovázen tematickou ilustrací. Toto je jen nepatrný zlomek jeho vědecké práce. Ale v každém jeho díle jsou vidět prvky demokratismu a snaha o výchovu bez rozdílu pohlaví, věku a společenského stavu. Dílo Komenského je neustále i v dnešní moderní době pro učitele,

vychovatele a sociální pedagogy zdrojem poučení. „*Mělo by být proto přímo morální povinností českého pedagogického pracovníka, aby se tímto odkazem podrobněji seznámil a ve své práci využil jeho tvůrčích podnětů*“ (Jůva, 1997, s. 19)., jako to kdysi dělal Václav Beneš Třebízský.

Jako na každého člověka, tak i na Třebízského působily po celý život určité prvky a vjemy, které získával výchovou a prostředím. Mluvím o socializaci, která tvoří základ pro sociální pedagogiku. (Kraus, et al., 2001, s. 54) uvádí, že „*Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti.*“ Setkáváme se s ní nejprve v rodinném prostředí, po té ve skupinách přátel, spolužáků ve škole, vrstevníků, při práci i prostřednictvím veškerých médií. Další definice říká, že základem pro socializaci je učení, kde se střetává pojem „vrozeného“, který chápe lidské jednání a chování na základě genetiky, a pojem „naučeného“, který podporuje myšlenku, že člověk reaguje na sebemenší podnět za pomoci sociálního prostředí (Montousse & Renouard, 2005).

Socializace probíhá v daném prostředí v rámci systému kultury. Kulturou rozumíme souhrn všech hodnot, výtvorů i způsobů chování, a to materiálních i duchovních, které byly danou společností přijaty a jsou tedy považovány za závazné. Máme-li na mysli duchovní stránku, která je mému tématu blíže, jedná se o zvyky, ideje, instituce, symboly, které se dědí z generace na generaci. Většinou mladší generace přejímá od starších, ale stává se, že dochází k přesunu vzorů mladých na starší. Můžeme tak hovořit jak o kulturním děditství, tak i o kultuře aktuální.

Na rozdíl od současné doby, kde se stále více rozvíjí „akulturace“ (sociální proces), při které dochází ke stále častějšímu kontaktu s kulturami jiných národů - přebíráme z nich určité prvky, které částečně pozměňují kulturu naší, byl Třebízský vychováván v takovém prostředí a v takovém duchu, aby si osvojoval normy, jazyk, zvyky, tradice, vzorce chování a přejímal tak kulturu vlastního národa. Tomuto procesu socializace se říká „enkulturace“. Jako velice vnímavý brzy rozpoznal pojem národnost (dnes etnicita), která „*označuje kulturní praktiky, názory určité historicky vzniklé skupny lidí společného původu, jazyka, materiální a duchovní kultury, které je odlišují od ostatních*“ (Kraus & Sýkora, 2009, s.27).

Vlasteneckou, mravní i občanskou výchovou Třebízský nabyt národní uvědomění (nacionalismus), které je vyjadřováno takovou ideologií, která zdůrazňuje jednotu a

nezávislost národa. Definici nacionalizmu (Boudon, et al., 2004) vyjadřuje: „*Nacionalismus je způsob myšlení a systém postojů, exaltující národní hodnoty, to znamená vazby na lidskou pospolitost, k níž člověk přednostně patří, na základě materiálních (půda, území) nebo kulturních (společně sdílené dějiny) kritérií a s níž se identifikuje.*“

Dnešní sociální pedagogika rozlišuje čtyři typy výchovy. Výchovu rodinnou, školní, mimoškolní a sebevýchovu. Všechny uvedené typy výchovy napomohly Třebízskému k jeho mnohostrannému rozvoji. Vlastenecké cítění, národní uvědomění získával Třebízský nejdříve rodinnou výchovou. Po vzoru svých rodičů a prarodičů přejímal jak jejich zájmovou orientaci, tak i kulturní aktivity. Školní výchova a její prostředí ho definitivně utvrdily v jeho vnitřním přesvědčení, že bude podle svých sil, schopností a možností bojovat za práva českého národa proti stále zvyšující se germanizaci českého lidu a bude vychovávat budoucí generaci v duchu národním. Mimoškolní čas, tedy volné chvíle jak v době studií, tak i po té v dospělosti, vyplňoval hrou na housle, kreslením, četbou a zapisováním zajímavých podnětů, předčítáním, učením se cizích jazyků (ruština, polština), účastí na společenském dění v Praze a hraním divadla.

Ve stejném duchu pak sám vychovával i své žáky. Výše uvedené aktivity Třebízský dělal ze své vůle, se zájmem a rád. Takové aktivitě, kterou člověk zaměří na své svlastní zdokonalování, se říká sebevýchova. Sám si musí pak zhodnotit, zda došel k určenému cíli. Svoji všestranností, svými aktivitami, sebevýchovou a sebevzděláváním si dle mého názoru připsal roli sociálního pedagoga. Řídil se svým postojem a hodnotovou orientací, osobními dovednostmi, měl kritické myšlení, byl tolerantní a empatický, zodpovědný, přesný i důsledný. Plnil nejen činnost pro potřeby církve a povinnosti školní a literární, ale i různé funkce společenské. Je tedy zřejmé, že role vychovatele zasahuje do jeho společenských a volnočasových aktiv a tím je naplňována i role sociálního pedagoga. Co mu velmi chybělo, bylo zdraví a fyzická zdatnost. S tímto hendikepem bojoval od mládí a celý život se s tím těžko vyrovnával.

2 ŽIVOT VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

Než jsem začala psát svoji bakalářskou práci, dostalo se mi rady z úst slánského středoškolského pedagoga, který je obdivovatel Václava Beneše Třebízského. Abych pochopila buditelovo nitro, jeho myšlenky, pocity, smýšlení a hodnoty, které vyznával, musím nejdříve dobře poznat celý jeho život. Od dětství a rodinného zázemí, přes vroucí lásku, kterou mu věnovali rodiče a lásku, kterou stejně velkou měrou v dospělosti byl schopen rodičům oplácet. Jeho dobrosrdečnost, zásadovost, poctivost, nezištnost, láska k prostému lidu, sociální citění ale i hrdost a víra v český národ i český jazyk úzce souvisí především s rodičovskou a školní výchovou.

Je nutno připomenout, že výchova je chápána jako celoživotní proces cílevědomě, záměrně, plánovitě a systematicky působící na formování fyzických, sociálních i psychických kvalit každého jedince. Výchova (edukace) ovlivňuje a připravuje člověka pro všechny jeho životní role tak, aby dobře obstál v životě společenském, pracovním, kulturním, ale i rodinném a soukromém. Rozvíjí jeho vědomosti, dovednosti, návyky a tříbí jeho zájmy a potřeby. „*Edukační proces ve svém komplexním pojetí rozvíjí jednak vědomosti, ale také dovednosti a návyky, rozvíjí mimořádné dispozice (talent), které se pak mění ve schopnosti*“ dotýká se však i formování postojů jedince ke skutečnosti, jeho zájmů i potřeb a celkového chování“ (Jůzl, 2010, s. 25). Nadarmo se ale neříká, že „jen talent nestačí“. Ve většině případů pouze spojením talentu, píle a odborné a správně zaměřené výchovy dojde jedinec k vytouženému cíli. A určitý cíl a představu o svém životě měl i Třebízský.

2.1 Dětství a výchova v rodině

Malý Václav se narodil 27. února 1849 ve Třebízi v rodinném domě manželům Václavovi a Marii Benešovým jako třetí syn. Pan Beneš byl chudý, ale dobrosrdečný krejčí a jeho žena, byla velice šetrnou a dobrou hospodyní. Celkově z pěti jejich narozených dětí (čtyři synové a jedna dcera) to byl právě Václav, který se jako jediný dožil dospělého věku. Nicméně vyrůstal jako jedináček, protože se žádný z ostatních sourozenců nedožil ani jednoho roku. O to více Václav vyrůstal v rodině plné lásky. Chlapec měl drobnější a útlou postavu, prý po mamince, ale byl velice čiperný a vnímavý. Po smrti ostatních čtyř dětí je zcela pochopitelné, že se rodiče o malého Václava strachovali. Velice zřídka jej pouštěli si hrát s ostatními vesnickými dětmi mimo domov. Byli raději, když třebízská drobotina s jejich synem skotačila před rodným domkem. Pan Beneš pak děti z okna pozoroval

od krejčovského štokrlete. Při chladném a deštivém počasí si pozval všechny děti do světnice nebo do krejčovské dílny. Tam jim vyprávěl pohádky a pověsti, kterých znal nepřehledné množství. Také dával dětem hádanky a drobné početní příklady. Děti si Václavova tatínka velice oblíbily a on se stal jakýmsi jejich strýčkem, opatrovníkem, ke kterému mohly kdykoli přijít pro radu, pochvalu nebo pro útěchu. Václavův tatínek býval družný a veselý člověk, kterého znali v celém okolí. Měl hudební nadání - byl výborný ve zpěvu i tanci a učil také zpívat svého syna. Vážil si upomínkových předmětů, které se v rodině držely a dědily z generace na generaci. Ať šlo o starodávný kord, starožitné prsteny, zvonek, či dva tolary z třicetileté války a jiné. Pan Beneš byl jedním z posledních písmáků, lidových vypravěčů a tzv. mudrlantů (Pešek, 1977).

Kdo to vlastně písmáci byli? Lidoví písmáci byli ochránci českého jazyka a jazykových vědomostí. Přepisovali staré české knihy a tím uchovávali řeč svých předků pro další generace. Zachycovali jak nelehké a pohnuté události, výjevy z válek a selských bouří i utrpení prostého lidu. Na druhé straně také přepisovali pohádky, pověsti, lidová přísloví, říkadla, rčení, lidové písničky včetně špalíčkových (jarmarečních). Takto se vytvářela a šířila lidová slovesnost mezi prostým lidem hlavně v dobách smutných, v dobách útlu a stala se jakýmsi dokladem bohaté tvořivosti našeho národa (Balajka, 1955).

Ve večerních hodinách bývalo v doškové chaloupce často živo. Staří přátelé a sousedé se sešli na večerní táčky, kdy pan Beneš dlouho předčítával ze starých knih. Jeho čtení často zpestřil vyprávěním i Václavův dědeček z mamínčiny strany, pan Martin Šaroch, o kterém se povídalo, že byl jakousi živou kronikou rodného kraje. Není divu, že právě večerní předčítání a vyprávění poznamenalo malého Václava natolik, že jej přenesl do mnoha děl své literární tvorby. Jak otec, tak i dědeček měli na syna a vnuka značný vliv. Sám Třebízský vzpomíná, jak dědečkovo vyprávění ze starých kronik, příběhy země české či různá proroctví o zemi svatého Václava, končovalo slovy: „*Pamatuj si to, ale dobře pamatuj, už to nikdy neuslyš ...*“ (Šach, 1959, s. 11).

Láska ke starým knihám postupně všechny tři ještě více sblížovala. Při svém skromném krejčovském živobytí si pan Beneš vždy dokázal ušetřit na knihu, kterou opatroval jako poklad, ale dobrým sousedům a přátelům je vždy ochotně půjčoval. „*Sám jich měl do hojnosti na polici, nejednu starší na půdě v truhle. Byly to knihy z České expedice Krameriovy a z tehdejších venkovských impresí (litomyšlské, olomoucké, prostějovské, jindřichohradecké i královéhradecké a tábořské)*“ (Pešek, 1977, s. 4).

Paní Benešová i její muž byli velice zbožní a vážili si bible. Každoročně se stával krejčí Beneš předříkávačem procesí na jednotlivá poutní místa z Třebíze a okolí, například do Tuřan, Ročova i na Svatou Horu v Příbrami. Také zastával místo kostelníka a zvoníka v třebízské kapli svatého Martina. I tato vlastnost rodičů přešla malému Vašíkovi do krve. Při bohoslužbách ministroval a s rodiči rád chodil na poutě, což je velmi těšilo. (Šach, 1959, s. 8-9).

Všechny volný čas, především o nedělích a svátcích, se tatínek malému klučinovi věnoval. Chodívali spolu na vycházky do blízkého okolí, odkud se rozprostíral překrásný pohled na Říp, Hazmburk, Žerotín, i Bezděz. Otec synovi při nich vyprávěl nejen pověsti ze Slánska, ale i zajímavosti o zámcích, hradech, památkách a životě lidí v nich. Byl mu vlastně trpělivým otcem, učitelem i vychovatelem v jedné osobě a poučoval ho proto, „*aby ho v literárním učení a také v mravech pocvičil, než půjde do kvílické školy, kde by kantorům – bez těchto zážitků – byl jen na obtíž*“ (Pešek, 1977, s. 5).

Když se ptám sama sebe, zda rodina, její zázemí a činnost (role) jednotlivých členů byla pro Třebízského zásadním a významným výchovným prvkem pro jeho další vývoj, musím jednoznačně říci, že ano. Pokusím se tedy tuto rodinu charakterizovat. Jednalo se o tradiční manželskou rodinu (základní, nukleární) tvořenou párem rodičů a dětmi. Ano dětmi, i když krom Václava ostatní čtyři děti záhy zemřely. Z pohledu plnění funkce biologicko-reprodukční musím brát zřetel na období druhé poloviny 19. století, kdy kojenecká úmrtnost před dovršením jednoho roku dítěte byla v českých zemích (i v celé Evropě) značně vysoká a veřejná lékařská i sociální péče především na venkově nedostatečná. Z hlediska sociálně ekonomického se jednalo o rodinu pracovitou, ale chudou a prostou, kde výdělek z krejčovské dílny byl jediným zdrojem příjmů. O to více byli Benešovi šetrní, skromní, vzorně se starali o svou domácnost i dům a k tomu vedli i svého syna.

„*Rodina je základním životním prostředím dítěte. Nejen, že dítě obklopuje, ale také se do něho promítá. ... „Očima své rodiny (svého otce, matky) se na sebe dívá, hodnotí své projevy, výkony. Říkáme, že dítě zvnitřňuje (interiorizuje) klima rodinného soužití, rodinné návyky a požadavky, rodinnou morálku, rodinné zájmy a cíle, styl rodinného soužití*“ (Helus, 2007, s. 135-136). Jako každý, tak i Václav získal pro život část genetických informací od rodičů a zároveň od nich přejímal pracovní návyky, estetické, morální, sociální a kulturní hodnoty. Tímto procesem rodina působila na jeho postupnou socializaci s okolím a připravovala ho pro vstup do dospělého života. Její sociálně výchovná funkce může být příkladem pro mnohé rodiny i dnes, když si uvědomím, kolik volného času

rodiče věnovali malému Václavovi a jaké výchovné prvky tehdy mohli použít (čtení, vyprávění, pohádky, zpěv, hádanky, procházky po okolí). Na tehdejší dobu se rodina snažila plnit prakticky všechny své funkce, a proto mohu říci, že se jednalo o rodinu funkční. Samozřejmě nemoci, které jednotlivé členy rodiny životem provázely, ovlivňovaly chod rodiny.

Vztah mezi rodiči a synem byl přátelský založený na demokratickém základě. „*Výchova pojatá jako demokratická vyjadřuje vychovatelovu snahu o harmonii mezi nároky, požadavky a prostorem, svobodou mezi „raciem a emociem“ ve výchově. Jejím základem je systém pravidel, která jsou diskutována, dále osobní příklad rodiče (základ jeho přirozené autority) a poskytování nezpochybnitelné (a nezpochybňované) podpory dítěti*“ (Procházka, 2012, s. 108). Nikde jsem nezaznamenala využití výchovných metod jako je zakazování, rozkazování či dokonce použití tělesných či psychických trestů v rodině Benešových. Rodina žila v harmonickém klimatu, byla stabilní a naplňovala v největší možné míře funkci citovou, kterou žádná jiná instituce nedokázala nahradit a nedokáže to ani dnes. Taktéž vzájemné působení tří generací, kdy na jedné straně stála dětská hravost, zvědavost a možná i trocha uličnictví, na druhé rodičovská zodpovědnost a opora a konečně na třetí straně dědečkova zkušenost a moudrost, se stalo tím, co každého trochu jiným způsobem uspokojovalo, spojovalo a obohacovalo. Na rozdíl od dnešních rodin, které žijí spíše izolovaně a vytrácejí se z nich vzájemné rodinné vazby a soužití. Také vstřícné a dobré sousedské vztahy, společně strávené chvíle s přáteli jsou na dnešní vesnici minulostí a žijí pouze ve vzpomínkách nejstarší generace.

2.2 Školní a studentská výchova

Když bylo Václavovi šest let, začal chodit s ostatními třebízskými dětmi do obecné školy v Kvílicích. Cesta to byla dlouhá, dětem trvala dobrou hodinu a v deštivém a chladném počasí se zdála ještě delší. Velice brzy místní učitelé rozpoznali, že se v malém, drobném tělíčku skrývá bystrost, výborná paměť, píle i nadání. Šest let dělal malý školák radost nejen rodičům, ale i učitelům. Učitel Václav Kytka i kvílický kaplan P. Gilbert Procházka se netajili tím, že nikdy dříve takového nadaného žáka neměli. Oba přemlouvali pana Beneše, aby svého syna dal na studia, ale zpočátku jejich snažení bylo marné. Václav se měl stát po svém otci krejčím. A tak zbytečným váháním a nerozhodností otce byla prodloužena Václavova školní docházka v obecné škole o jeden rok. Učitel Kytka vždy rád vzpomínal na své žáky a ke Václavovu jménu ve školním seznamu žáků připsal posudek:

„*Malé tělo, ale velký duch v něm přebývá*“ (Pešek, 1977, s. 5). Jakoby chtěl věstit Václavovu budoucnost (Pešek, 1977).

Na gymnáziu ve Slaném, kde měl začít Václav studovat, se vyučovalo německy. Začal tedy chodit do čtvrté třídy v hlavní škole a opravdu za rok ovládal německý jazyk natolik, že byl přijat do prvního ročníku nižšího gymnázia slánských piaristů. I zde Václav patřil k nejlepším žákům. Je pravda, že matematiku a fyziku nemiloval a nejraději se učil dějepis, zeměpis a literaturu. Znal celé pasáže knih slovo od slova a již v té době přečetl celé Dějiny národa českého od Františka Palackého, který byl jeho celoživotním vzorem. Pro svoji skromnou a tichou povahu často pomáhal učitelům v kabinetech a míval dozor nad menšími spolužáky. Rád dětem kreslil obrázky zvířat, vojáků, chaloupky i výjevy ze školního prostředí. Byl výtečným kreslířem a tato činnost ho později sblížila s vynikajícím českým malířem Mikolášem Alšem. Ač tiché povahy, prý rád vtipkoval, rád se smál, nikomu neublížil ani slovně ani fyzicky. Přesto podmínky pro úspěšné zvládnutí školních povinností měl obtížnější než jeho spolužáci. Chodíval z Třebíze do školy sám a pěšky. Šestnáct kilometrů každý den za každého počasí. Jen ojediněle jej některý ze sousedů svezl povozem a nejednou dřímajícího školáka přinesl listonoš na zádech. Vždy pospíchal domů, aby se rodiče o něho nestrachovali a aby jim ještě v hospodářství pomohl. Když bylo opravdu špatné počasí, chodíval mu tatínek naproti. S Václavem chodil do primy Emil Frída. Měli společnou cestu ze školy domů, ale pouze na kraj města. Tímto spolužákem nebyl nikdo jiný, než pozdější básník Jaroslav Vrchlický, který o něm v dospělosti napsal: „*Byl malý, zavalitý hoch dobrácké tváře a nesmírně krásných modrých očí, jemný v chování, dobrý a prostosrdečný. ... „Vidím dosud malou jeho postavu, mizící v sněhové bouři – zdá se mi dnes, že již tenkrát na jednu nohu napadal*“ (Šach, 1959, s. 17-18), (Šach, 1959).

V dnešním měřítku je takovéto „cestovní“ malého školáka za vzděláním naprosto něco nevídaného a nemyslitelného. Jednak by to bylo pro děti v přetechnizovaném světě opravdu nebezpečné a starost rodičů i pedagogů víc než oprávněná, ale i vzhledem k dnešnímu způsobu života a možnosti využití mnoha dopravních prostředků zcela zbytečné a časově náročné. Jinou stránkou je představa, zda by byl dnešní školák natolik tělesně zdatný, uvědomělý a zodpovědný, aby toto sám pro sebe dobrovolně podstupoval každý den. S velkým uznáním obdivuji v tak malém chlapci ohromnou výdrž a nesmírné úsilí za touhou po vědění. Vezmu-li v potaz i fakt, že mezi vrstevníky přesto neustále

vynikal, a to ve více směrech, mluvím zde o osobě s velkým potenciálem a nadáním. Na školní období v Kvílicích a ve Slaném prý vždy vzpomínal s vděčností a rád.

Studium ve Slaném ukončil v roce 1866 a jako začínající student vyššího novoměstského piaristického gymnázia nastupoval za podpory kvílického kaplana Františka Srdínka do chlapeckého semináře v Praze. Stal se chovancem arcibiskupského konviktu v Klementinu. Jako ve Slaném, tak tady se kromě náboženství všechny předměty vyučovaly německy. S příchodem do Prahy se jeho zájmy začaly rozšiřovat. S velkým zájmem četl noviny, knihy ruských autorů, sledoval národopis, vynikal v češtině a v dějepise dokonce předčil i své učitele. Od roku 1867 začal přispívat do studentského časopisu „Zora“ svými literárními prvotinami a jeho próza i poezie již tehdy byly zdařilé. Po vzoru svého děda a otce si poznamenával písně, zvyky i obyčeje, které slyšel nebo si o nich přečetl, a především každou zprávu týkající se rodného kraje a rodné Třebíze. Velmi vážně a bystře vnímal politické dění, obrozeneckou sílu národa a jeho zápas s vídeňskou vládou. Nadšeně vnímá snahu o rozvoj českého novinářství a úsilí o postavení českého vlastního divadla včetně pořádání sbírky pro jeho výstavbu pod názvem „Národ sobě“. Dokonce byl přítomen v národním kroji při manifestačním průvodu v květnu roku 1868, když se pokládal základní kámen k Národnímu divadlu (Šach, 1959).

Tak, jak byl nadšen z probouzející se vlastenecké síly v Praze, o to méně se cítil spokojen ve školním prostředí. Profesori si prý nedokázali vytvořit kladný vztah ke studentům a nesnažili se jim porozumět. Ještě hůře na tom byli čeští studenti, kterým výslovně dávali najevo svou nenávist k nim samotným a ke všemu, co bylo české. V roce 1870 s úspěchem odmaturoval a na své profesory vzpomíná: „*Za pražských studií gymnasiálních dostávalo se mi vlídného slova málokdy, přívětivého slova takměř nikdy; všecko bylo tak ledové, odměřené, všecko tak cizí... Výrazy obličejů tak jízlivé, v každém rysu těch tváří mohl člověk čísti cos podobného posměchu... Postavy profesorské jedna druhé podivnější, každá učiněný typ, ale jednu vlastnost společnou měly až na jednoho, všickni ubohého „Čecháčka“ za každé nejmenší příležitosti učinili směšným...“* (Šach, 1959, s. 30).

Václavovi rodiče to neměli s udržení syna na studiích jednoduché. Museli se po mnoho let uskromňovat. Každý našetřený peníz byl určen na jeho studia. Zanedlouho ale také začali vnímat značnou závist a uštěpačné poznámky některých svých sousedů. Jak typická vlastnost pro českého člověka a bohužel negativní, rozšířená a stále aktuální i dnes.

Po maturitě se nadaný Beneš rozhodl pro kněžskou kariéru a jeho rodiče tomu byli rádi. Stát se duchovním bylo v té době považováno za dobré zajištění i postavení. Bylo dostupné nejen pro bohaté a tak z naspořených peněz mohl studovat dál. Byl přesvědčen, že kněžským posláním bude moci lépe působit na lidi a jejich duši, což bylo jeho cílem. Při bohosloveckém studiu se musel vyrovnat s povinnostmi, které přibývaly, ale i s přísnější kázní. Nadále četl, učil se historii, ruštině a slovinštině i polštině. V prvním ročníku vydal pod pseudonymem Václavovič svojí první větší práci novelu „Maru Bočarovnu“ a povídku „Černý rytíř“, kterou uveřejnil časopis Světozor. Ve druhém ročníku vlivem nepříznivého chladu v prostorách semináře se prochladi natolik, že onemocněl zánětem kyčelního kloubu. Dlouho s nemocí bojoval, nejdříve v Praze, pak doma ve Třebízi. Zdravotní stav se zhoršoval, k zánětu se přidal revmatismus, otevření nohy a vymknutí kyčelního kloubu. Musil nastoupit léčení v slatinných lázních Teplice – Šanov. Václav se uzdravil, ale následky nemoci si nesl celý život. Díky kratší levé noze již nikdy neodložil hůl a od té doby byl jeho organismus náchylný na prochladnutí. Na léčbu rodina Benešů obětovala naprosto všechny úspory a také nemalou částkou přispěl rektor slánského semináře (Šach, 1959).

Po nemoci nadále řádně studoval a věnoval se četbě a literární tvorbě. V té době začal pro své povídky, básně, biografie a překlady z ruštiny používat pseudonym Třebízský. Ten se stal známější než jeho pravé rodné příjmení Beneš. Ve školních letech 1872 – 1875 publikoval své povídky v řadě časopisů, v slánském Svobodném občanu, ve Světozoru, v Lumíru, v Blahosvětú. Pohádky pro děti, které měly blízko k místnímu folkloru, vycházely v Neubertově kalendáři. V době studia navázal Třebízský mnoha upřímná a trvalá přátelství, která ho provázela celý život. Na život v semináři vzpomíná: „*Vskutku smutný, ba úporný to život v těch zdech semenářských. Samé různice, samé spory mezi studujícími, po té obapolné náchylnosti ani zmínka. Musí se zde učit člověk skrývati své mínění před soudruhy svými, by nedonesli a neočernili tě před představeným tvým*“ (Šach, 1959, s. 35-36).

Poslední školní rok byl pro Třebízského smutným obdobím. Otec, kterého Václav Beneš nazývá „stařečkem“ se nedožil svého největšího přání, synova vysvěcení na kněze. Zemřel na souchotiny v lednu 1875 ve věku 75 let. Stejněho roku dne 18. července byl Třebízský vysvěcen v chrámu sv. Víta na kněze a 19. července sloužil svoji první mši v prostorách Týnského kostela, kde v první řadě mezi věřícími seděla maminka a právě jí patřilo první

požehnání. Posledních prázdnin si užil v rodné Třebízi a plný očekávání se těšil na první pracovní místo v životě (Pešek, 1977).

Jaké bylo sociální působení školy na Václava Beneše a jak se vyrovnával se školním prostředím? „Školu zde budeme chápat jako instituci pro řízenou socializaci především dětí a mládeže, s důrazem na vzdělání“ (Helus, 2007, s. 185). Soustavně žáky připravuje na život v dospělosti, aby byli schopni na základě svých vědomostí, dovedností se v něm orientovat i uplatnit a poznatkové hodnoty a normy přijali za své. Je dlouhodobou pedagogickou praxí i výzkumy prokázané, jak je důležité, ba zásadní, začlenění jedince do školního prostředí (Helus, 2007).

Václav Beneš jako každý student se musel přizpůsobit především podmínkám ve školách, které v druhé polovině devatenáctého století byly v českých zemích nastaveny. Až na obecnou školu v Kvílicích, studoval Václav všechny předměty ve všech školách, kromě náboženství, v němčině. Z toho je vidět, jak byl český národ a české školství v tu dobu násilně germanizovány. Z jednotlivých Benešových vzpomínek je patrné, že se s tímto od mládí stěží vyrovnával a býval až rozhořčen, že nemohl využívat svůj rodný jazyk, který miloval.

Taktéž vztahy mezi vrstevníky hodnotil kladně právě ve škole obecné a na slánském gymnáziu. Do těchto škol chodily převážně děti z chudších rodin a z prostředí, z kterého sám Beneš pocházel a k takovýmto spolužákům měl vždy blíž. Také (v rovině žák – pedagog) na pedagogy ze Slaného a z Kvílic vzpomínal s vděčností, neboť se vždy s důvěrou mohl na ně obrátit. Byli přísní, ale spravedliví vůči všem stejně, a hlavně podporovali každého v jeho zájmech a dovednostech, bylo-li proč, nešetřili slova chvály a povzbuzení.

Ne tak dobře, se vyjadřuje ve vzpomínkách na pražská studia. Neměl rád spory mezi spolužáky, snažil se s každým dobře vyjít. Je smutné, že své city a myšlenky, byť se nacházel ve školním prostředí, musel raději potlačovat, neboť by mu ublížily. A to jak před spolužáky, tak i před pedagogy. V tomto prostředí přímo zakusil zesměšňování a ponižování, jen proto, že byl Čech. Rozdílný pohled na jiné etnikum jednoznačně nebyla správná pedagogická výchova. Přesto měla na Beneše značný vliv. Podnítila jej k tomu, aby po celý svůj život, ve své literární, buditelské a výchovné práci bojoval za zrovnoprávnění českého národa. Hrdě se hlásil k české zemi a vystupoval proti projevům

germanizační zvláště rakouských úřadů a vychovával v tomto duchu své posluchače a čtenáře, kterých začínal mít stále více a více.

2.3 Zralý, tvůrčí věk a vzdělávací i sociální uvědomělost

Tuto kapitolu bych ráda rozdělila do dvou částí podle Třebízského zcela rozdílných životních období. První období se týká krátkého působení v Litni, kde jako mladý právě vysvěcený kněz přichází, plný odhodlání a nadějí plnit své poslání. Zde nelze nezpomenout člověka, se kterým se Třebízský poznal, ale vinou dvou zcela rozdílných, tak trochu tvrdohlavých povah, si neporozuměli. Tím člověkem byl farář a pedagog František Josef Řezáč. Druhé období se bude týkat osmi velmi plodných let, které Třebízský prožil v Klecanech, a jak říkal, ve svém druhém domově. Zde nejvíce uplatnil svůj literární talent, nadání pro pedagogiku při výuce dětí ve škole a sociální práci, jakým byla všestranná a nezištná pomoc všem farníkům z blízkého i vzdáleného okolí.

Na konci prázdnin byl ustanoven kooperátorem v Litni, kam začátkem září na faru jako kaplan a školní pomocník nastupuje. Farářem na liteňské faře byl tehdy šestapadesátiletý František Josef Řezáč, o třicet let starší, než Beneš. Velmi brzy se ukázalo, že oba rozděluje nejen věk, ale především rozdílnost ve svých názorech. F. J. Řezáč, původem ze selského rodu, byl ve své době jedním z nejvzdělanějších kněží. Uměl německy, latinky, překládal z řečtiny, byl filosofem a pedagogem na bohoslovecké fakultě a pro své radikální názory a účast na všeslovanském kongresu v Praze roku 1848 byl zatčen a uvězněn. Stal se zemským poslancem, říšským poslancem za Mladou Boleslav a Nymburk. Jeho zásluhou byla založena vyšší dívčí škola a na 300 školních knihoven. Zasadil se o vytlačení německého vlivu na školách, napsal mnoho literárně pedagogických prací, zabýval se výchovnou vězeňskou tematikou a prosazoval novu rozsáhlou reformu českého školství. Přesto roztrpčen, zklamán z hromadících se především osobních neúspěchů a neustálým šikanováním a sledováním ze strany úřadů, přijímá v roce 1864 místo faráře v Litni. Odchod z Prahy byl pro něho pokořením a kulturním osamocněním. V Litni neměl příznivce, kteří by jeho záslužnou práci chápali. Snad proto se choval povýšeně, vědom si svých zásluh a vědomostí. Vůči lidem na vsi zatrpkl, stal se nedůvěřivým a podezřívavým. To, že bylo nesnadné navázat s ním přátelské vztahy, svědčí i ten fakt, že v rámci jeho pobytu v Litni (patnáct let) se na místní faře vystřídal devět katechetů (Uhlík, 1997), (Šach, 1959).

Beneš pobýval v malé neopravené komůrce místní fary, která byla vlhká s prohnílou podlahou a jedním malým okénkem přímo u země. Prostředí tak vůbec neprospívalo křehkému zdravotnímu stavu mladého kaplana. Řezáč jej také neúměrně mnoho zaměstnával. Beneš uvádí v jedné korespondenci: „*Pan farář je příliš přísný, bývalý říšský rada, zemský poslanec, magistrátní pražský rada, redaktor několika pedagogických listů a zakládá si na svém vědění*“ (Uhlík, 1997, s. 61). Nebyl pro mladého duchovního laskavým představeným, ani rádcem. Podceňoval význam Benešovi spisovatelské činnosti a pokládal ji za zbytečnou. Nesnažil se mu porozumět a pravděpodobně hořce nesl i jeho rostoucí popularitu (Šach, 1959).

Lidé si zanedlouho Beneše oblíbili pro jeho dobrou povahu a na jeho kázání pilně chodili. Své kněžské povinnosti si vždy řádně a svědomitě plnil, a přesto mu bylo nadřazeným vyčítáno, proč tak káže lidu, který nazývá českým národem. Na podzim, když byl Beneš volán k chudému nemocnému do Haloun, silně prochladl. Žádal přitom Řezáče, aby mu poskytl v nepříznivém počasí povoz nebo kožich. Řezáč odmítl a ještě připomenul, že se přátelským stykem s osadníky snižuje. V důsledku nachlazení onemocněl zápallem plic a pohrudnice. Jeho stav byl natolik vážný, že jej v Litni ošetřovala maminka. Na konci roku jej odvezla do Třebíže, kde se z nemoci zotavoval ještě několik měsíců. Před odchodem dal liteňský farář podepsat nemocnému prohlášení, že odchází z vlastního rozhodnutí, a že bylo o něho vždy vzorně a dobře postaráno. Do Litně se Třebízský již nikdy nevrátil. Bylo to pro něho období, kdy zvažoval možnosti svého poslání a prožíval zklamání ze svých ideálů. Přesto na tento pobyt a faráře Řezáče nevzpomínal ve zlém. Kdyby neonemocněl, býval by se ucházel o místo sekretáře České akademie věd a umění. Netušil, že mu zbývá do konce života pouhých osm let (Pešek, 1977).

Krátký pobyt v Litni působil pro Třebízského velice pronikavě. Okouzila ho místní příroda. Hluboké dobříšské lesy, modravé vrchy Brd, okolní vesnice s četnými rybníky a především hrad Karlštejn. Hrad ho inspiroval k napsání historických povídek *Ve stínu Karlštejna*. Povídky pod názvem *Ve stínu Karlova Týna*, *Masopust na Karlštejně*, *Pod Karlštejnem* a další povídky a fejetony byly napsány také v Litni a otiskovaly se do literárních sborníků, jako byl *Čech*, *Světazor*, *Lumír*, *Národní listy*, *Květy Ruch*, *Osvěta*, *Obzoru*, *Blahosvět*, *Humor*, *Vlast* a mnoho dalších. Do žádných z těchto povídek neopomenul autor vložit své výtky, poukázal na různé zlovyky a zaznamenal i jakousi lhostejnost ke kraji, místu, a dílu, který je pro český lid posvátný a který Otec vlasti lidu odkázal. Činil tak ale velice jemně, jak bylo jeho zvykem. Tímto způsobem ovlivňoval a

probouzel a vlastně vychovával ve svém čtenáři jeho sociálního citění k sobě samému, k ostatním lidem a prostředí (Šach, 1959).

Od 9. března roku 1876 byl Třebízský kaplanem v Klecanech poblíž Prahy. Zdejší farnost měla na 3000 lidí a vedle Klecan to bylo dalších několik okolních osad. Protože nadřizený farář pan Josef Rottenborh, sic laskavý a přívětivý, byl pokročilého věku, veškeré práce v duchovní správě a ve vyučování ve škole čekaly na Třebízského. Počáteční nedůvěra lidí k plachému a zakřiknutému kaplanovi se po několika kázáních změnila v nesmírnou oblibu a lásku. Prožil zde osm krásných let i přes časově náročnou práci. Velice si porozuměl se správcem klecanského velkostatku Josefem Janáčkem a jeho rodinou. Vznikl tak velmi pevný citový vztah se všemi členy rodiny, že se v jejich blízkosti cítil jako doma a také jej druhým domovem nazýval. Z jeho kaplanky se rozprostíral krásný pohled do údolí na tok Vltavy, na siluetu Hradčan, Petřín, letohrádek Hvězda a na bělohorskou pláň. „*K rozvinutí spisovatelské fantazie přímo kouzelné obrazy*“ (Pešek, 1977, s. 16). Tentokrát byla kaplanka místo, které dodávalo Třebízskému optimismus, chuť a sílu do práce (Pešek, 1977).

V Klecanech se stal Třebízský vynikajícím kazatelem. Každé kázání si psal sám a sám si je kompletně připravoval. „*Jeho kázání byla obsahově bohatá, citově hluboká vybrané formy. Přednášel přesvědčivě a s vnitřním zápalem*“ ... „*Při kázání i ve škole sledoval jediný cíl: zušlechtit povahu svých posluchačů. Srovnával biblické příběhy s příklady z národních dějin, upozorňoval, jak národní ctnosti byly základem spokojeného, klidného života národa, kdežto národní hříchy jak předcházely velkým pohromám jako jejich příčiny*“ (Šach, 1959, s. 56).

Záhy na jeho kázání přijížděli lidé i ze vzdáleného okolí a z Prahy. V kostele již nezbývalo volného místa a tak velké množství posluchačů zůstávalo po celou dobu kázání před dveřmi chrámu. Na pozvání chodíval kázat i do Prahy a město Velvary mu dokonce nabídlo i úřad děkana. S ohledem na své zdraví i z ohledu na prostředí, ve kterém se cítil být šťastný, nabídku odmítl. V jeho slovech nacházeli lidé poctivost, upřímnost, nutnost projevovat národní hrdost, lásku a víru nejen k Bohu ale i k vlasti. To Třebízský chápal jako základ morálky, kultury a mravního života a kněžské posláním mu napomáhalo tyto základní společenské normy šířit (Šach, 1959).

Co je morálka, mravnost a mravní výchova? Podle Jůzla (2010, s. 23) „*morálkou rozumíme soubor historicky se měnících norem, které usměrňují chování lidí k sobě navzájem a ve*

společnosti jako celku“. Na rozdíl od právních norem mají sílu veřejného mínění a měly by mít i sílu vnitřního přesvědčení jedince. Morálka vždy předcházela právo a s morálkou zaujímá i větší prostor. Právě mravní přesvědčení každého jedince je hlavním cílem mravní výchovy. Mravní výchova provází jedince od narození po celý život. Vede ho k odpovídajícímu jednání a vystupování a současně mu pomáhá hodnotit chování ostatních (Jůzl, 2010).

Definice morálky dle Veselé (2006, s. 182) je: „*Morálka obsahuje normy platné v dané společnosti, příkazy, zákazy a hodnocení jednání v kategoriích „dobra“ (společenský souhlas) a „zla“ (nesouhlas)*“. Tyto normy nejsou nic jiného než zkušenosti z minulých dob a jejich základy se přenáší z generace na generaci. Společnost si z nich pamatuje, která jsou škodlivá, ty zakazuje, a která jsou prospěšná či nejučinnější, ty přikazuje. Jedinec si postupně svým jednáním normu určité skupiny nebo společnosti osvojuje a ztotožňuje se s ní. Porušení morálky není sice soudně trestné, může být ale vyjádřen veřejný nesouhlas či opovržení. Na mravnost působí mnoho činitelů. Je ovlivňována například výchovou, náboženstvím, veřejným míněním, ekonomikou. Morálka a mravnost se neustále vyvíjejí a mění. Byly, jsou a budou v každém společenském zřízení a jiné historické epoše zcela odlišné (Veselá, 2006).

Třebízského kázání bylo také vydáno knižně ve čtyřech dílech pod názvem „*Pravdou k životu v letech 1882 – 1884*“. Protože myšlenku o knižní vydání inicioval Třebízského nejvěrnější přítel, správce Janáček, první výtisk s věnováním ve speciální vazbě patřil právě jemu. Taktéž spisovatel Karel Václav Rais ve svých vzpomínkách na přítelovo kázání vzpomíná: „*Nedýchal jsem...Bylo mi do pláče – tak kázati neslyšel jsem nikdy...*“ (Šach, 1959, s. 57).

Čím více Třebízského a jeho kázání zbožňoval prostý lid, tím více měl problémy s nadřizenými a arcibiskupskou konzistoří. Všechny kněze Třebízský chápal jako učitele lidu a nabádal je k uvědomělé národní činnosti. To se ale neslučovalo s požadavky konzistorů, pro které bylo takovéto vlastenecké zanícení neslučitelné s kněžským posláním. Nelíbilo se jim, jak Třebízský vyzdvihuje husitsví, které oni považovali vlastně za buřičství. Dokonce v roce 1878 dostal důtku od církevních úřadů a od c. k. okresního hejtmanství přísné napomenutí. Také se ho snažili přeložit na vyšehradskou kapitolu, aby neměl tolik posluchačů. Odmítl a ani místo profesora na reálce v Ječné ulici nepřijal kvůli prý tehdy přísnému vedení školy. S ohledem na své, již tehdy chatrné zdraví, se obával, že by nenašel tolik fyzických sil na úspěšné zvládnání veškerých povinností (Šach, 1959).

Kněžské poslání v sobě obnášelo i výuku náboženství na školách. Třebízský měl děti moc rád a do školy chodil s velkým nadšením. Spisovatel Rais (1925, s. 120-121) uvádí: „*Sotva trošinku mohl, spěchal mezi tu drůbež žvatlavou, aby se mezi ni potěšil, okřál, aby vřelým slovem otcovským vychovával mladé duše pro životní pouť! ...vždyť v tom malém hloučku dětském viděl část budoucího národa!*“ Nezůstával jen u výchovy náboženství, ale procvičoval děti ve čtení, psaní a dějepisu. Rád s nimi zpíval, hrál na housle, kreslil, vyprávěl pohádky i příběhy ze života. Učil děti národní písničky, koledy, básničky a říkadla. Snažil se, aby děti znaly všechny české lidové zvyky. Při psaní vždy vyžadoval jazykovou správnost. Děti se na něho těšily a s napětím poslouchaly kaplanovo poutavé vyprávění. Ze školy většinou odcházel v jejich doprovodu a často se i od dětí přiučil nějaké jejich hře. I ve své kaplance míval často malé návštěvníky. Za jejich snahu ve škole a dobré chování jim často půjčoval knížky ze své knihovny a nejednou se stalo, že i knížku věnoval. Byl ale zvyklý ptát se dětí, jak se jim knížky líbily, aby zjistil, zda je opravdu četly. Svoji knihovnu doplňoval pravidelně při svých cestách do Prahy. Na nich nešetřil. Při ukončení školního roku každého školáka obdaroval buď modlitební knížkou, nebo obrázky. Klecanská mládež v té době založila dramatický divadelní kroužek. Třebízský do něho vybíral hry od nejlepších autorů a dětem vždy rád poradil. Snažil se účastnit všech jejich zkoušek a představení. Když vyhořelo národní divadlo, všem občanům Klecan i dětem vyličil, jaká je to ztráta pro národ. Proto se snažil zvýšit úsilí divadelního kroužku a uspořádal sbírku pro opětovné vybudování „Zlaté kapličky“ (Šach, 1959).

Jak pečlivě vychovával perem svůj národ, tak vychovával svědomitě i děti. Bylo mu zcela přirozené, že o dětech často rád a se zájmem mluvil s jejich rodiči. Poskytoval rady i útěchu. Nabádal rodiče, aby vedli děti v duchu národním, k pokoře, samostatnosti, zodpovědnosti a pracovitosti. Tak, jak nabádal rodiče, aby zodpovědně vedli výchovu svých dětí, tak připomínal dětem, aby ctily své rodiče, aby si jich vážily a byly jim nápomocny při nemoci a ve stáří.

To, že Třebízského děti milovaly a jeho slova braly vážně, vyjadřuje Šach (1959, s. 51) „*Ještě v letech 1924 a 1925, kdy jsem sbíral dopisy Třebízského a vzpomínky na něho, chlubil se mi staří lidé v Klecanech a Roztokách, že chodili do školy k velebnému pánu Třebízskému, a připomínali, jak měl děti rád a jaký to byl hodný člověk*“. Je tedy pravdou, že jen na dobrého učitele, kterého jsme milovali a který do nás vséval jen to nejlepší, se nezapomíná ani po desítkách let.

Rok 1882 byl pro Třebízského rokem velice nešťastným. V červenci 1882 mu zemřela maminka, s jejíž smrtí se nikdy nevyrovnal. O to více se přimkl k rodině Janáčkových a jejich přátelské vztahy se ještě více utužily. Odmítl i nabízené místo profesora na pražské státní reálce a zůstal nadále v Klecanech. V letech 1882 a 1883 se jeho zdravotní stav vlivem postupující plicní choroby zhoršoval. Nepřispívalo k tomu ani velké pracovní nasazení, plnění kněžských povinností, činnost ve funkci jednatele Ústřední Matice školské a ani oblíbené vyučování svých svěřenců. Také podmínky chladné kaplanky přispěly k neodvratně blížícímu se konci. Na začátku června roku 1884 opouští Klecany a odjíždí se léčit do Mariánských lázní. Léčení ale nepomáhalo a navíc byl Třebízský prostředím cizího a pro něho přímo německého města sklíčen. Svůj pocit vyjádřil v dopise příteli Janáčkovi: „S Čechem jsem se tu ještě nesetkal žádným. Každý mluví po německu, ačkoliv zdaleka vidět, že mu zobák narostl český“ (Pešek, 1976, s. 21). I takto těžce nemocný dokončil v lázeňském městě svoji poslední povídku, která vystihuje jeho stav s příznačným názvem „Ušlapán“.

Václav Beneš Třebízský se do oblíbených Klecan již nikdy nevrátil. Zemřel v Mariánských lázních dne 20. června 1884 ve věku pouhých třiceti pěti let. V předtuše konce svého života neustále opakoval: „Umřu. Jsem tak mlád a mám tolik krásných věcí v hlavě, jež chci českému lidu napsat! Nedejte mi umřít“ (Pešek, 1976, s. 23)! Po důstojném rozloučení v místě skonu byly ostatky zemřelého 22. června 1884 převezeny do Prahy a vystaveny v Týnském kostele, kde Třebízský kdysi sloužil svoji první mši. O dva dny později po ukončení smutečních obřadů jel pohřební vůz pražskými ulicemi na bájný Vyšehrad. Ulice byly lemovány zástupy plačícího lidu a básník Josef Václav Sládek vyjádřil projev vděku českého národa tomuto vlastenci takto: „...a když jsi kles, sám v bouři vyvrácen, tu mohl tobě závidět král, jak tisícové s tebou ku temeni tam šli těch svatých vyšehradských skal“ (Pešek, 1976, s. 23).

2.4 Přátelství a spolupráce s jinými osobnostmi ve vztahu sociálního přínosu pro společnost

Václav Beneš Třebízský byl společenský člověk. Velmi rád pobýval mezi přáteli a mezi těmi, kterým důvěřoval. Měl mnoho věrných přátel a jejich přátelství byla pevná, převládala zde vzájemná úcta, porozumění i pomoc. Když Třebízský žádal své přátele o pomoc, bylo to proto, že slíbil pomoc druhým. Většinou se jednalo o osobní či písemné přímlyvy na patřičných místech pro nadané žáky, u nichž rozpoznal talent a předpoklady

pro další studia. Stejným způsobem žádal o podporu pro mladé spisovatele. Byl jeden z mála, který nadějně spisovatele podporoval, a jeho snahou bylo získat pro literaturu nové talenty.

Takovým způsobem pomohl například mladému knězi, posléze spisovateli Aloisu Dostálovi (1858-1934). Ten se stal římskokatolickým knězem, zmapoval historii Úval, kde žil, psal povídky a romány. Věnoval se mládeži, pro kterou psal divadelní hry. (Alois Dostal, Wikipedie, 2014).

Jako další příklad mohu uvést vztah k Aloisu Jiráskovi (1851-1930). I když se Třebízský chtěl pokusit o sepsání historického románu o Janu Žižkovi z Trocnova, již tenkrát vytušil velkého spisovatele v tehdy začínajícím autorovi historických povídek. Prý prohlásil, že velký román z husitské doby by nejlépe vynikl z pera Aloise Jiráska. Takovou měl víru v mladého autora a tak upřímný a nezištný a přející byl on sám. A prozíravý, vždyť budoucí spisovatel, dramatik, politik, poslanec a senátor byl čtyřikrát nominován na Nobelovu cenu za literaturu (Šach, 1959).

Pravděpodobně všichni známe spisovatele Karla Václava Raise (1859-1926) a jeho Zapadlé vlastence. Kdyby však nevzniklo veliké přátelství mezi ním a Třebízským, pravděpodobně by tento nadaný pedagog, který se celý produktivní život věnoval učitelkému povolání, nebyl pro širokou veřejnost tak dobře známý. Příčiněním Třebízského se Raisovým novým působištěm po místech na Českomoravské vrchovině stala Praha, kde působil i jako redaktor časopisu Zvon a v roce 1894 přijímá místo ředitele měšťanských škol na Vinohradech v Praze. Jeho bohatá literární tvorba je zaměřena jak pro dospělé, tak i pro děti a mládež. Jeho osoba je navíc spojena i s učitelským posláním v našem hlavním městě (Karel Václav Rais, Wikipedie, 2014).

Mezi dobré a věrné přátele Třebízského, jak sám uvádí (Šach, 1959, s. 61), patřil „*také ušlechtilý kněz, pozdější arcibiskup olomoucký, Antonín Cyril Stojan*“ (1851-1923), křtěn jménem Antonín Paduánský. Hlavní náplní života tohoto moravského metropolity a politika zvaného také „Tatíček Stojan“ byla činnost v sociální a pastorační oblasti, která slavila velké úspěchy. „*Organizoval sociální a charitativní katolické spolky na arcidiecézní úrovni a v roce 1922 založil Arcidiecézní charitu Olomouc. Přispěl též k založení Diecézní charity Brno...*“ (Antonín Cyril Stojan, Wikipedie, 2014). Na základě vzájemné spolupráce obou charit se zasloužil o vznik celostátní České katolické charity. Dále se jeho přičiněním obnovily poutní místa na Moravě – Svatý Hostýn a Velehrad,

jejichž výdaje však přivedly arcidiecézi do finanční tísně, až na pokraj úpadku. Správcovství tak nebylo Stojanovou silnou stránkou. Jeho jméno a krédo „Mám, co jsem dal druhým,“ je dodnes na Moravě známé.

V Klecanech, kam chodili Třebízského přátelé, se vystřídalo mnoho spisovatelů, nakladatelů, redaktorů, ilustrátorů a dalších umělců. Mezi nimi byl spisovatel, básník a překladatel Josef Václav Sládek (1845-1912), Josef Václav Myslbek (1848-1922) zakladatel novodobého sochařství, gymnazijní profesor a spisovatel Alois Vojtěch Šmilovský (1837-1883), poslanec říšské rady, český novinář a politik Gustav Eim (1849-1897), spisovatel, novinář a básník Václav Vlček (1839-1908), a další (Wikipedie, 2014).

Nejčastěji chodíval za Třebízským Mikoláš Aleš (1852-1813), významný malíř, kreslíř, ilustrátor a přední osobnost tzv. „Generace národního divadla“. Třebízský byl hrdý na dar, který od něho dostal. Tím byl obraz - olej „Karlštejnského havrana“, který vznikl podle povídek, které Třebízskému vyprávěl starý černý havran sedící na stromě před jeho kaplankou. Obraz zdobí kaplanku v Klecanech i dnes.

Z výše uvedených jmen je zřejmé, že Třebízský se stýkal s velice známými osobnostmi. Byli to vždy vzdělání, inteligentní lidé, kteří českou společnost dokázali obohatit. Každý podle svých představ, talentu, možností a sil. Po této generaci nám mnoho zůstalo a nebylo to pouze to, co je proslavilo nejvíce. Většina spisovatelů a kněží měla učitelské či profesorské vzdělání, mnoho času věnovali dětem a jejich výchově. Dobře si uvědomovali, že za nějakou dobu právě ony převzmou do svých rukou budoucnost českého národa a podle toho, jak je vychovají, se projeví na celé společnosti. V jejich době, která určovala nám známé a nelehké dějiny, se jejich činnost a práce soustředila k rozvíjení české řeči a jazyka, k rozvoji národní hrdosti a vlastenecké výchově. To byla jejich sociální politika a takové bylo jejich sociální cítění.

3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ LITERÁRNÍ TVORBA VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

Literární tvorba Václava Beneše Třebízského čítá kolem devadesáti převážně historických povídek včetně románů. Jeho spisy zobrazují českou historii od počátků křesťanství k období po revoluci v roce 1848. Z počátku byla jeho tvorba vydávána v jednotlivých literárních periodikách a až po autorově smrti bylo dílo vydáno v knižní podobě. Nejprve v pětidílném souboru „Pod doškovými střechami“, kde je zobrazen život na venkově, „V červácích kalicha“ je zobrazena doba předhusitská, „V záři kalicha“ autor líčí rozmach samotného husitství, „Pobělohorské elegie“ zobrazují smutnou dobu po Bílé Hoře a povídky „Z různých dob“. Až po té se dílo ustálilo v šestnácti sebraných spisech. Nelze opomenout počáteční studentské i básnické prvotiny a tvorbu pro děti pod názvem „Národní pohádky a pověsti, Havraním perem“ a „Povídky starého zbrojnoše“.

Nechtěla jsem opomenout žádný z jeho literárních žánrů, a tak jsem se ve své práci zaměřila na rozbor nejslavnějšího autorova románu „Bludné duše“, na analýzu některých povídek ze souboru „Rodnému kraj“i a samozřejmě na tvorbu pro děti „Pohádky“. Čtvrtým dílem, u kterého se zastavím, je nejen podle literárních odborníků Třebízského miniaturní skvost „Modlitba za vlast“.

Základním pramenem pro literární práci Třebízského nebyla historická díla, ale staré zápisy. Obecní a farní kroniky, obecní i městské archívy, dědovo a otcovo vyprávění, večerní besedy v rodném domě, rozhovory s přáteli, sousedy a prostými vesničany, s kterými se v životě setkal. „*Poptejte se i po pověstech lidu v krajině Vaší; skrývá se v nich mnohdy přehluboká pravda historická, byť bylo i postupem času mnoho přibájeno, radil roku 1882 Beneš jednomu adeptu spisovatelství*“ (Brožová, 2007, s. 29).

3.1 Bludné duše – Rozbor literárního díla, myšlenky autora a můj náhled

Vesnický román Bludné duše (1880) je považován za hlavní dílo Václava Beneše Třebízského. Všeobecně je román rozsáhlejším literárním dílem, který se „*nerozvíjí přímočaře, ale rozvětňuje se obvykle několika směry, zachycuje různá společenská prostředí, osudy mnoha postav a vedle hlavního děje obsahuje i četné epizody, proniká do duševního světa hrdinů, dovede však zachytit i složitou problematiku národa či společenské vrstvy*“ (Karpatský, 2008, s. 406). Třebízského lehce naivistický i pohádkově laděný

román, který přibližuje zcela konkrétní historické události, obsahuje všechny prvky, které literární dílo tohoto charakteru má mít. Základním tématem románu je jedno ze selských povstání, ke kterému došlo v rodném kraji autora v osmdesátých letech osmnáctého století.

K selským vzpourám docházelo již dříve, v patnáctém a šestnáctém století. Jak se přiosťovaly sociální a národnostní poměry, jejich počet vzrůstal. Např. vzbouření domažlických Chodů, které známe z Jirákových Psohlavců, je z doby rozsáhlého povstání, které zasáhlo i Slánsko (1680). Různé patenty, které upravovaly v následujících letech robotu, velké úlevy lidu nepřinášely. Ani patent, z roku 1781 od českého a uherského krále z habsbursko-lotrinské dynastie Josefa II., který zrušil nevolnictví v českých a rakouských zemích, nenaplnil očekávání všech vrstev obyvatelstva (Bělina, et al., 2006).

Povstání selského lidu v Podlesí na Slánsku, které je tématem Třebízského románu bylo vyvoláno jednak hrubým, svévolným a ponižujícím jednáním vrchnosti s poddanými. Jednalo se o způsob příkazu dostavit se na honbu, který urážel lidskou důstojnost a národní čest tak, že sedláci příkazu neuposlechli. Druhou přímou příčinou bylo císařské nařízení zakazující pohřbívání mrtvol neboštíků v rakvích, ale jen zabalovat do plátna (Třebízský, 1955).

Tyto přímé důvody vzpoury byly jen umocněním bídy a utrpením poddaného lidu vykořisťovaného nadměrnou robotou a národnostním útlakem. Děj románu se odehrává v Podlesí a v Gothardově dolíku – nepřesně určené oblasti slánka. Některá místa skutečně existují, jako Srbeč, Milín, Bdín. Jiná, jako obce Jiřice a Okrouhlina, nikde nenajdeme. I časové zařazení děje třebízský blíže neurčuje. „*Po přečtení Bludných duší snadno pocítíme touhu vidět onen zvláštní Gorhardovský dolík, přesvědčit se, ..., jak vlastně vypadá ona pozoruhodná socha Panny Marie, k níž se upínají prosby Podlešáků a před jejímž oltářem román končí smířením a odpuštěním dvou nešťastných lidí*“ (Brožová, 2007, s. 29).

A což teprve čtenář (v tomto případě i já), který popsané vesničky, okolí a místa, jež autor nazývá Podlesí a Gothardův dolík dobře zná – třebaže se jim dnes říká trochu jinak. Pak stačí jen rozprostřít Třebízského postavy, které mají reálný historický podklad, do tohoto prostředí a čtenáři se vyjeví ucelený živý obraz a výjev z doby sedláckých bouří či obraz obyčejného života v doškových chaloupkách.

Hlavními aktéry děje jsou prostí lidé, které reprezentuje několik kladných postav. Včele vzpoury stojí uvědomělý a sečtělý sedlák Květ, pevný ve svých názorech a zásadách. Rozhodný a výmluvný koštišťář Rozhoda je vůdcem a mstitelem za utrpené křivdy. Dva

starci, furiantský a rebelantský Skůra a ponocný Adamec, nadšený posluchač čtení českých knih na Květově statku, jsou typickými představiteli sousedských vztahů a života na vsi. Na druhé straně je postava zrádného, ctižádostivého a pánům přísluhujícího sedláka Ouřady. Třebízský podrobuje přísné kritice také postavy mušketýrů a vojáků, kteří zapomínají odkud vyšli a kam se po své službě vrátí. Autor nemilosrdně odhaluje úpadek šlechty, její necitelnost až surovost a národní odrodilství. Ukazuje ničemnost a vypočítavost zeměpanských a vrchnostenských úředníků.

Ženské postavy jsou v románu nevýrazné a neakční s výjimkou dcery sedláka Květy, Světlušky, která svému otci stojí po boku. V této postavě Třebízský zobrazil svou první a jedinou lásku Marjánku Šaročovou.

Významnou postavou je mladý kaplan v Okrouhlině – věrný obraz samotného Třebízského. Kaplan stojí vždy na straně chudých, je jejich pomocníkem, rádcem a učitelem, rozumí jejich problémům. Neopouští je ani v jejich nejtěžší situaci a to i za cenu ohrožení svého vlastního života. Kaplanův nadřízený, starý farář, je jeho pravým opakem. Pohrdá prostými lidmi, tvrdí, že „kněží musí držet s pány zajedno“ a svým kázáním pomáhá udržovat poslušnost poddaných vůči vrchnosti.

V románu vystupují dvě idealizované postavy: Refunda a jeho již mrtvá nevěsta Lucílie, kteří žijí mezi prostými lidmi, cítí s nimi a pomáhají jim. Tajemná postava Refundy se dostala do románu z vypravování otce Třebízského. Refunda se stává buditelem, ochráncem a dobrodincem lidu v Podlesí. Přináší české knihy, posiluje vlastenecké uvědomění i víru v lepší budoucnost. Nevadí, že autor jej ke konci knihy odhalí jako příslušníka rodu Kolowratů, který byl dříve zapuzen.

V románu najdeme události a situace, které jsou málo pravděpodobné nebo dokonce nemožné. Např. obrat ve smýšlení knížete způsobený zázračným uzdravením nemocného syna a vystoupení mrtvé Lucílie, což vede ke smírnému vyřešení vzpoury a ke splnění slibu svobody poddaným. Tímto knížetem není nikdo jiný než samotný vlastník zdejšího panství hrabě Martinic.

Nejvýznamnějším rysem románu je láska k lidu a vřelý soucit s jeho trpkým údělem. Do románu Třebízský promítl vzpomínky na domov i svůj život, vlastenecké a sociální cítění a svoje názory na úkol kněží. Román je zařazen mezi díla historického realismu.

3.2 Pohádky – Rozbor literárního díla, myšlenky autora a můj náhled

Pohádky patří k rané literární tvorbě Václava Beneše Třebízského a tvoří pouze okrajovou část jeho děl. Ovšem z pedagogického a výchovného hlediska je nelze opomenout. Třebízský věděl, jak na malé posluchače a čtenáře pozitivně svět pohádek (dříve báchorek) působí. Vždyť samotný děj pohádek včetně jejich závěrečného vyústění mívá pedagogický a výchovný podtext. I v pohádkách Třebízského vítězí dobro nad zlem, pracovitost nad leností, chytrost nad hloupostí, mír nad hrozbou bojů a válek. Lakota, pýcha, zrada a další špatné vlastnosti jsou po zásluze potrestány. Vše končí dobrem, vítězí rozum a důvtip. Hrdiny jeho pohádek nejsou jen mladí, stateční a krásní princové a princezny, ale většinou prostí vesničané – selský synek, mlynář, krejčí, švec či koštištář. Ti vítězí nad zlem a kouzly nejen svou odvahou, umem, chytrostí a vtípem, ale i dobrotou, bezelstností a snahou pomoci. Tím autor poukazuje na vlastnosti, které jsou malému čtenáři a posluchači příkladem.

Ve své knize spisovatel (Karpatský, 2008) píše: „*Pohádka se (na rozdíl od pověsti) neváže k žádné historické události ani k určité osobě, není určena žádné osobě, není určena ani časově, ani místně. ...Rámeček pohádky tvoří ustálené vstupní a závěrečné formule (Byl jednou jeden král...Za devaterými horami a devaterými řekami...“.*

Třebízský si počíná s porovnáním jiných autorů pohádek zcela odlišně. Působivost pohádkového vyprávění umocňuje u něho navíc ta skutečnost, že děj pohádek často zasazuje do prostředí, které je čtenáři známé a blízké. Je to kraj jeho rodiště – např. obce Líský, Hřešice, Podlesí kraj kolem Litoměřic, Křivoklát, Polabí, Poohří. Tím dodává iluzi konkrétnosti, obrazotvornosti a věrohodnosti ve svých pohádkách. Příkladem mohou být úryvky ze dvou pohádek: „*Před dávnými lety – nikdo z nás nebyl tehdy na světě – žil v Podlesí krejčík Cihlička...„V Poohří není už dávno památky po vesnici, z níž Vitoušek pocházel“* (Brožová, 2007, s. 27). Autor také upozorňuje ve svém „Doplňku“ k pohádkám na důležitost, v jakém prostředí se pohádky vyprávěly a především jak silně působily na citové a emoční vnímání dětských, nebo i dospělých posluchačů. „*Ve škole kamna tichounce vyhřívala...Sesedli jsme si v kruh jako kuřátka...Já vypravoval pohádky – tuze dlouhé a skorem vždy s veselým koncem. A nikdo ani nedýchal a Zábělka si netroufal ani nakousnouti krajíc dokousnouti“* (Brožová, 2007, s. 28).

V knize Pohádek je upraveno třináct autorových pohádek. „O dvou žebrácích“, „O vlčkovi a lištičce“, „Jak švec ošidil čerta“, „Jak se stal Matěj Cvrček doktorem“, „Krejčík králem“,

„O divotvorném ubrousku, mošničce, klobouku a střevících“, „O třech synech králových“, „O havířově dceruče“, „Jak se švec učil krást“, „O Kubíkovi, „O lodi, která jezdila po suchu“, „Divotvorné dudy“, „O Štěpatovic Vitouškovi“ (Třebízský, 1971).

Jak je z výčtu patrné, lze pohádky rozdělit do několika skupin. První skupinu tvoří pohádky, které jsou kouzelné a skrývají pro děti (a příznějme i pro dospělé) určitou fantazii. Základem těchto pohádek jsou nadpřirozené síly zakládající se na pradávných představách o přírodě a silách řídících běh života. Ať už to pro Třebízského byly kouzelné, divotvorné dudy, ubrousek, mošnička, klobouk a střevíce, nebo vystupující moci pekelné v podobě čerta. Pro jiné spisovatele a pohádkáře to mohou být víly, čarodějnice, skřítky či vodníci. Další skupinu tvoří pohádky, kde jsou v hlavním ději zvířata a kde jim jsou připisovány lidské vlastnosti. Samozřejmě kladné i záporné. Takové pohádky mají blízko bajce. Bajka v sobě mívá určité mravní ponaučení a nepatří k lidové slovesnosti, na rozdíl od pohádek, ale k literatuře uměle vytvořené. A tak lidským hlasem mluví Třebízského liška, vlk, žába, had i krkavec a radí i napovídají hlavním postavám a hrdinům.

Pohádky se šířily nejdříve ústním podáním a až na konci osmnáctého a v průběhu devatenáctého století se začaly sbírat a vydávat knižně. První vydání pohádek Třebízského bylo otištěno v Neubertově kalendáři v letech 1874 a 1875. Po úmrtí Třebízského byly v roce 1886 vydány knižně u Topiče (nakladatelství) pod názvem „Národní pohádky a pověsti V. Beneše Třebízského“. Je zajímavostí, že o čtvrté vydání se zasloužil Karel Václav Rais, přítel a obdivovatel Třebízského. Po té vyšly pohádky ještě několikrát, ale vždy s úpravami různých editorů. Spisovatelka Marie Řepková v knize (Třebízský, 1971, s. 69) uvádí: „...pro dnešního mladého čtenáře bylo tedy potřeba upravit nejen pravopis, ale také kvantitu, tvarosloví i slovník a především slovosled a provést i jiné stylistické úpravy. Při snaze zachovat co nejvíce ze znaků autorova jazyka i slohu řídila jsem se i zásadou srozumitelnosti, významové přesnosti a čtivosti textu“.

Pro dnešního čtenáře jsou pohádky Třebízského neznámým pojmem, bohužel. I po edičních změnách jiných spisovatelů se mně přesto zdá styl i jazyk dosti zastaralý a těžko čitelný. Kromě toho má mladý čtenář, pokud vůbec něco čte, nebo mu je čteno, k dispozici nepřeborné množství dětské literatury, která je svou tematikou, stylem a obsahem blízka jeho dnešnímu světu. Jedno snad v pohádkách zůstává stejné. Podporují dobré charakterové vlastnosti (rozvíjí sociální citění, pracovitost, vytrvalost, nebát se překážek, ochotu pomáhat potřebným, nekapitulovat před křivdou a nespravedlností). Pohádka je důležitým socializačním a výchovným prvkem. Nemusím zdůrazňovat, že vypravovaná

nebo čtená forma pohádky, je pro rozvoj dítěte mnohem významnější a působivější, než její pasivní sledování prostřednictvím moderní techniky.

3.3 Rodnému kraji – Rozbor literárního díla, myšlenky autora a můj náhled

Knihla obsahuje sedm povídek rozdělených do dvou částí. V první části nazvané „V Červánkách a září kalicha“ jsou povídky „Dva přátelé“, „Svatba litoměřická“ a „Chvatěrubský kvas“. Druhá část nazvaná „Pobělohorské elegie“ obsahuje povídky „Na slánských stínadlech“, „Gothardův dolík“, „Pan Odolan Pětipeský“, „Ze zapomenutých pamětí“. K rozboru jsem si vybrala dvě povídky z první části knihy.

V povídce „Dva přátelé“ vystupují pouze tři postavy. Dva studenti – přátelé, a tajemná stařenka, která jim předpoví konec jejich přátelství a varuje jednoho z nich před zradou druhého. Postavy představují Jana Husa a Štěpána z Pálče.

Ano, nic víc. Úmyslně jsem si vybrala jednu povídku velice krátkou, druhou dlouhou. Povídka totiž „...představuje pojem dost široký a literární žánr značně rozmanitý...Je to kratší prozaický útvar...od románu se liší jednak délkou (ačkoli i povídky mohou být dost dlouhé), jednak pojetím hrdiny: v románě se hrdina vyvíjí, pozměňuje, kdežto charakter povídkového hrdiny bývá ustálený“ (Karpatský, 2008). Podle toho, odkud autor čerpá děj a téma povídky, lze je rozdělit na historické, venkovské, městské, přírodní. Právě prvním dvěma dával Třebízský jednoznačně přednost.

Děj nejrozsáhlejší povídky nazvané „Svatba litoměřická“ se odehrává v době husitských válek kolem roku 1420. Konkrétním tématem je spor o tzv. Magdeburské právo. V poznámkách k těmto povídkám uvádí (Hladký, 1939 s. 344), že tímto německým právem byl Václavem IV. ustanoven soud v Litoměřicích jako vrchní soudní dvůr. To znamenalo, že všechna města řídicí se tímto právem, se měla odvolávat výhradně k tomuto soudu.

Spor rozděluje postavy povídky na dva nesmiřitelné tábory. Na jedné straně stojí lidé, kteří chápou právo jako nečeské a jako cizácké ustanovení vedoucí k potlačování českého jazyka a dobrých mravů a které přivádí město na Zikmundovu stranu. V čele těchto odpůrců práva, je konšel Radobyl, typ statečného a nebojácného člověka, vlastence a stoupence kalicha. Pevně stojí za svým přesvědčením a to i za cenu vlastního života. Radobyl je pro Třebízského, typem lidového hrdého člověka, pevného i v okamžiku, kdy je

nad ním, jeho synem Smilem i nad ostatními vzbouřenci vyřknut ortel smrti a za přítomnosti císaře Zikmunda jsou utopeni. Z Radobylem dobrovolně umírá i jeho milá Viktorie a rybář Losos. Ten byl dalším rozhodným odpůrcem Magdeburského práva. Ač prostý a nevzdělaný, vyznával český jazyk, historii, pověsti a často vyprávěl staré příběhy sousedům. Zde lze spatřovat velkou podobnost večerních „táček“, které zažil sám Třebízský. Dalším stoupencem husitství je starý zeman Přemysl, bývalý dvořenín císaře Karla IV. I on za dobrou věc neváhá položit život, když je třeba. Rád četl a předčítal nebo vyprávěl různé příběhy Viktorii, dceři purkmistra Pichla, velkého zastánce magdeburského práva. Ona stojí proti otci a stejně jako její milý Smil vyznává husitství. Viktorie Smilem jmenovaná „Vítězka“ je postavou romantickou, v jednání někdy až naivní. Autor v ní zobrazuje typické ženské vlastnosti jako citlivost, laskavost, a především velkou a oddanou lásku k milému.

Purkmistr Pichl je pravým opakem rychtáře Radobyly, je ztělesněným záporným vlastností člověka. Je zlý, záludný, panovačný, prosazuje jen vlastní prospěch bez ohledu na ostatní, uznává Zikmunda a věří mu tak, že jeho víra v něj je víc než víra v Boha. Ani tragická sebevražda dcery Viktorie jej nenapraví.

Třebízský v povídce nastavuje nemilosrdné zrcadlo i církvi. Postava děkana je rozporuplná svým chováním popírá představu o správném knězi. Každému všechno odsouhlasí ať je to kdokoli. Lže i pomlouvá. I páter Remígius, kněz dominikánského kláštera je postava záporná. Nevybíravě a veřejně vystupuje proti kalichu a dokonce ve Vratislavi burcuje tamní lid proti Čechům.

Císař svaté říše římské Zikmund je Třebízským popsán jako proradný a zlý nepřítel českého lidu. Píše o něm: „*Nechtěl do Čech přijíti jako kníže pokoje, vladař mírný a vlídný ke všem, ale jakožto soudce, který nezná milosrdenství, a podmanitel, který všeliký odpor odhodlán strašlivě ztrestati*“ (Třebízský, 1939, s. 77).

Výchovný záměr autora povídky je zřejmý z výběru doby, do které je děj zasazen, i volbou hlavních postav. Ústřední roli mají prostí lidé. Z díla vyzařuje autorova láska k nim a soucítění s jejich těžkým životem. Třebízský se tu projevuje jako velký vlastenec, ctitel husitství. Je odpůrcem německého cizáctví, odpůrcem cizích zvyků a práva. Na druhé straně se projevuje jeho panslavismus. Ať sám katolík a příslušník církve je nesmlouvavým kritikem některých jejich představitelů. Jeho hrdinové a jejich jednání jsou vzorem pro vlasteneckou a mravní výchovu.

Koncem devatenáctého století byl Třebízský vyhledávaným autorem povídek. V úvodu této knihy uvádí (Hladký, 1939) citát F. Strejčka: „V letech sedmdesátých a osmdesátých nebylo povídkáře nad Třebízského oblíbenějšího. Byl prorokem českého lidu, roznítiv v něm lásku k české vlasti,...“ (Třebízský, 1939, s. 8).

3.4 Modlitba za vlast' – Rozbor literárního díla, myšlenky autora a můj náhled

Modlitba je jakési povznesení mysli k Bohu spojené s prosbou. Modlitební text bývá krátký, na začátku je oslovení, pokračuje chválou Boha či svatého a v závěru je vždy vyslovena žádost o splnění či naplnění přání. Mezi nejznámější křesťanské modlitby patří „Otčenáš a „Zdravas Maria“ (Karpatský, 2008).

Na toto dílo, které není rozsahem nijak velké, ale je bohaté obsahem, mě upozornil bývalý učitel českého jazyka a dějepisu – velký ctitel Václava Beneše Třebízského. Václav Beneš Třebízský byl knězem, silně věřícím křesťanem s velkým sociálním cítěním a velkým vlastenectvím. Sociální pedagogika byla v té době v Čechách na počátku zrodu a byla pro většinu národa cizím pojmem. Přesto právě duchovní měli k sociální pedagogice nejbližší. Ve svém kněžském a pedagogickém poslání prakticky každý den vychovávali v mravech a k lásce bližnímu své svěřence, své žáky a farníky z nejbližšího okolí. Stejně tak působil na okolí Václav Beneš Třebízský. Dalo by se tedy říci, že zastával poslání dnes nazývané sociálního pedagoga. Ať to byly jeho vyřčené výroky před žáky přímo ve škole, nebo jeho kázání, jeho činy a skutky, jeho chování. I každá jeho literatura sebou nese prvky výchovy a mravního ponaučení, které autor čtenáři ve svých dílech jemně podsouvá. Čím je tedy tato „Modlitba“ tak pozoruhodná? „Modlitba za vlast'“, jejíž původ je součástí modlitební knížky pro české ženy z roku 1885 „Pomněnky ve vínek božský“, připomíná věrný obraz a celou osobnost samotného autora a zároveň je jakýmsi jeho odkazem pro celý český národ.

Úvodní slova modlitby: „Bože otcův mých, králi nebes i země k Tobě vznáším svou vroucí modlitbu za blaho své vlasti a svého národa“ (Třebízský, 1993, s. 7), jsou slova nejen věřícího člověka, ale i velkého vlastence. Autor děkuje Bohu za svaté požehnání, které „...učinilo krásnou a kvetoucí moji vlast' po pohromě největší, kdy bédou lidskou byla k pláči zmožena,...“ (Třebízský, 1993, s. 7). Další část modlitby je svědectvím jeho silného sociálního cítění především s chudou částí obyvatel. Žehná všem a bez rozdílu, navíc výchovně působí na bohaté a vybízí je k dobročinnosti: „Tvé požehnání svaté nechť vejde do paláců zámožných, by tam hnulo srdce k dobročinnosti a útrpnosti, nechť

nemine ani prahu chatrče chudičké, aby oblažilo jejího majitele, kteréhož chýška ta je jediným bohatstvím a nechť vynajde i ty ubožáky, kteří nevědí, kam hlavu svou by měli položit“ (Třebízský, 1993, s. 9). Jak velký byl Václav Beneš Třebízský zastávce mateřského, tedy českého jazyka a jaká byla jeho snaha o rozvoj české řeči, je vyobrazeno v další části modlitby. Jeho celoživotní snaha o rovnoprávnost české řeči vůči cizím jazykům, především němčině, měla v druhé polovině devatenáctého století velký význam pro českou společnost: „Osvět' milostí Svou, Hospodine, též duše zbloudilé, které se hanbí za jazyk svých předkův a nectí drahého toho otcův našich deditství, přiveď je k srdci společné naší matky a učíš dítkami jejími zdárnými“ (Třebízský, 1993, s. 11). Modlitba není pouhou prosbou o Hospodinovu ochranu národa před veškerým zlem a před každou zlobou, ale autor zde vyjadřuje i víru v lepší budoucnost pro český lid a český národ: „...když svorně, bratrsky budeme pracovati společně, jak na polích, rolích a v chatrčích doškových, tak i na místech vědy, učenosti a umění, pak s Tvým, Pane, přispěním zasedne vlast' má na trůn mezi národy a vynikati bude mezi nimi jako dýmek mezi křemeny“ (Třebízský, 1993, s. 12).

„Modlitba za vlast'“ z modlitební knížky byla mnohokrát publikována. Tu, kterou jsem měla možnost číst, byla vydána v počtu pouhých 100 výtisků na paměť čtvrté národní svatováclavské poutě 25. září roku 1993. Třebízského modlitby jsou však živé i v dnešní době. Často se vyskytují na titulních stranách farních zpravodajů. Římskokatolická farnost, Děčín ji uvedla v roce 2003 ve svých „Zprávách z farnosti“. V periodiku „Okénko do života farních společností ve Šlapanicích, Podolí a Praci“ byla otištěna v červnu roku 2011 Třebízského „Modlitba k svatému Cyrilu a Metodějovi“. Stejná modlitba vyšla roku 2005 na titulní straně „Novoměstského farního zpravodaje Kunhuta“ v Novém Městě na Moravě.

„Modlitba za vlast'“ je odrazem autorova neúnavného hrdinství, statečného slova a boje za český lid, národ, český jazyk a českou zemi. Jednotlivé verše i celá modlitba zaznívala od svého prvního vydání po různých místech naší země. Stala se jakýmci sociálním symbolem a vzorem za národní rovnoprávnost, která Českým zemím chyběla. Modlitba burcuje prostý lid k semknutosti, pospolitosti, pracovitosti a tím jim dodává odvalu, odhodlání i víru v lepší svobodný život bez útisku. Není divu, že tehdejší nadřazené církevní i státní orgány nabádaly, ba přímo zakazovaly šíření vlastenecké myšlenky Třebízského Modlitby, jak se můžeme dočíst v kronice Obce Hudčice, Březnice u Blatné z 21. února roku 1895: „zakazuje se z nařízení c. k. vys. místopředsedství rozšiřování na učitele rozeslaného a

školní mládeži doporučeného spisu Modlitba za vlast od V. B. Třebízského“ (Hudčice, 2002). Oproti tomu se můžeme dočíst v kronice Obce Ratíškovice v okrese Hodonín po vyhlášení samostatnosti Československé republiky 28. října 1918 následující: „...*Občanstvo oslavilo památný den naší svobody dne 8. listopadu, právě v den, kdy truchlilo každé české srdce, den výročí bitvy na Bílé Hoře, kdy česká samostatnost na plných 300 let pochována...nesla se ku klenbě vroucí „Modlitba za vlast“ V. B. Třebízského, z hloubi duše pojila se k ní prosba shromážděných...*“ (Obec Ratíškovice, 2014). Škoda, že se těchto oslav Václav Beneš Třebízský nedožil. Nebylo by českého vlastence a demokrata šťastnějšího.

3.5 Srovnání literárních děl s objasněním na sociální smýšlení

Vezmeme-li všechny Třebízského literární žánry, tedy povídky, romány modlitby i dětské pohádky a básnické prvotiny, má autor literárního hrdinu vlastně pouze jednoho, bezejmenného. Tím je prostý lid. Tento hrdina v prosté haleně s mozolnatýma rukama, který vyrůstá pod doškovou střechou, je bystrého umu, zdravého citu, nezmarne síly a chuti k svěbytnému životu. Ať je vyobrazen v době husitské, nebo při selských bouřích v osmnáctém století, nebo dokonce jako prostý švec z pohádky. Většina dějů je smýšlených, i když se odehrává v pozadí pravdivých historických událostí. A právě českou historií a minulostí chtěl autor čtenáře vychovávat a poučovat v přítomnosti a národně jej probouzet. Jeho čtenářská generace i přicházející nová si mohla povšimnout, oč Třebízskému doopravdy šlo. Měl neobyčejný citlivý smysl pro sociální nesrovnalosti, nerovnosti a nenápadnou schopnost třídního uvědomování. Tento pohled byl u Třebízského logický, protože se zabýval dějinnými událostmi a dokázal je vidět očima prostého, trpícího lidu, se kterým po celý život sdílel jednotlivé osudy. Skoro bychom řekli, že sociální pedagogika (v té době pojem pro širokou veřejnost zcela neznámý), či národně politická pedagogika je pro buditele Třebízského věcí hlavní.

Slyšela jsem již nemálo názorů, že knihy Václava Beneše Třebízského se čtou velice těžko. Prý i proto, že měl těžký život. Ano, pro dnešního čtenáře jsou jak po slohové stránce, tak i po stránce složení a skladby vět zcela nepřirozené. Ale ani jiní známí literáti nejsou na tom jinak. Mohu jmenovat spisovatele Svatopluka Čecha, Karla Václava Raise a Jindřicha Šimona Baara, které jsem já ještě jako studentka četla. I když se díla Třebízského nečtou jako dnešní akční bestsellery, jedno v nich je zcela patrné. Lásky k lidem a vlasti, která naznačuje vzácnost a jedinečnost poctivého a nezištného ducha člověka. „*On nebažil po*

lesku a počtách, po důstojnostvích a titulech, jemu dosti bylo býti sluhou – pokorným sluhou Páně, horlivým sluhou páně“ (Stuchlý, 1959, s.139). On nehledal ve světě požitků a radovánek – jedinou rozkoší mu bylo pracovat pro blaho jiných (Stuchlý, 1959).

Jiní kritici upozorňují, že jeho literatura je příliš sentimentální. Ta ale bývá chudá na obsah a myšlenkovou váhu celého díla. To dle mého názoru není případ Třebízského. Ten dával přednost věcem vyjadřující akci, pohyb, barvitost děje, aby čtenáře zaujal a působil na něho. Právě zařazení dějů do míst pro čtenáře známých je jeden z dynamických prvků v jeho tvorbě. Příkladem pro mne je pověst „O Dračí studánce“, kterou autor umístil do lesů mezi Smečenským panstvím a Martinicemi. A protože obec Malíkovice, ve které žijí, se nachází právě mezi Smečnem a zaniklými Martinicemi, mohu každým rokem „onu“ studánku navštívit. Rodiče své děti ke studánce vodí i dnes. Ale nejsem si jista, zda dokážou pověst o ní vyprávět a zda vědí, od kdy, proč, a kdo jí dal název.

Václav Beneš Třebízský napsal na devadesát beletristických prací. Redaktoři tehdejších periodik začali doslova závodit o Benešovu přízeň a objednávky se množily, protože hned první povídky se čtenářům zalíbily. Na úkor svého zdraví chtěl mladý autor vyhovět každému. Lid jej četl s neumdlévající vytrvalostí a dychtivostí. A četl je i po mnoho desetiletí po autorově smrti. V roce 1959 (110. výročí autorova narození a 75. výročí smrti) bylo zveřejněno, že za posledních 50 let vyšlo více než 150 svazků z díla Třebízského. Byl to počet úctihodný, který se svým ročním průměrem zcela vyrovnal autorům z doby zcela nedávné (Stuchlý, 1959).

Proč přešla obliba knih Třebízského na několik dalších generací? Jednak to byla dílo vzniklé v duchovní atmosféře, přispělo k dovršení ušlechtilých obrozeneckých snah, myšlenky působily na nejširší vrstvy národa a staly se jakýmsi nadčasovým prvkem v Třebízského lidovosti. Důležitá byla i citová působivost, která pozitivně ovlivňovala čtenáře. Tak jako celý svůj život, tak i práci Třebízský pojal jako poslání. Tím nejdůležitějším a záslužným posláním bylo připomínat národní dějiny, jako živý hlas našich předků. „*Třebízský tedy znamenal paměť a tu také osvěžoval ve svém lidu. Slovem tištěným i mluveným, v knihách, časopisech, v kázání i ve škole*“ (Stuchlý, 1959, s. 138). Třebízského knihy byly jednou nejranejší četbou několika generací, z které vyrostlo mnoho známých spisovatelů (Jindřich Šimon Baar, Karel Václav Rais, Josef Kožíšek, Alois Jirásek,...) a jednotlivé postřehy a prostředky Třebízského pronikly i do jejich vědomí a jejich tvorby (Stuchlý, 1959).

3.6 Výsledek analýz v kontextu sociální pedagogiky

Z většiny Třebízského spisů lze s určitostí rozpoznat myšlenky, které mu byly vlastní jak ze způsobu výchovy, které se mu dostalo, tak i z náboženského přesvědčení. Vždyť „sluha Boží“, jak sám sebe nazývá, vždy klade důraz na rodinnou a společenskou solidaritu a pospolitost, vyzývá k sociálním aktivitám, prokazování milosrdenství, je zdrojem vnitřní síly a víry ve štěstí a lepší zítřky. Projevuje péči o chudé, ochraňuje slabé, kterých bývá většina. To vše je obsahem jeho textů. Naopak dokáže prostřednictvím svých literárních děl vybízet nejen dobře situované obyvatele, ale přímo i představitele národa, aby se zajímali o potřeby svého lidu v kontextu národních tradic, kultury, solidarity a svobody.

Má tedy Třebízského literární tvorba spojitost se sociální prací a sociální pedagogikou? Dle mého názoru zcela jistě a v každém jeho díle. Vždyť „*Na vytváření sociální práce se velkou měrou podílela světová náboženství, krédo křesťanství pomoci bližnímu svému jako sobě samému, kdy láska je jádrem morální teorie a křesťanská láska se vztahuje k handicapovaným, vystihuje jedinečně podstatu sociální práce a pokládá její základy*“ (Gulová, 2011, s. 46). Sociální práci a její historii lze načíst z nejrůznějších zdrojů z oblasti duchovní literatury, ale i literatury faktu, beletrie a historické literatury, kde jsou popisovány životy jedinců i celé společnosti. Protože neexistovalo vzdělání pracovníků v této problematice, zastávali sociální práci převážně kněží a duchovní. Třebízský ji uplatňoval v rámci svého kázání, ve školním prostředí, přenášel ji do literatury a obětavě ji plnil i ve volných chvílích, kterých měl pramálo.

Všechny jeho aktivity vychovávaly. Vychovávanými byli děti i dospělí, mladí i starci, chudí i bohatí, ti co právě žijí i ti, co se teprve měli narodit, školáci, farníci, čtenáři i nejlepší přátelé. I když pojetí sociální pedagogiky je v dnešní době zcela odlišné od pojetí výchovy a tématu přirovnávající sociální pedagogiku v době Třebízského, lze najít v obou obdobích i shodné výchovné prvky. V dnešní době pojmem sociální pedagogika rozumíme „*aplikované odvětví pedagogiky, zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožené drogami, na jedince ohrožené z vazby aj*“ (Průcha, 2000, s.88).

Třebízský zcela jistě nemusel řešit otázku dětí ohrožených drogami a alkoholem, dětskou prostitucí a pornografií, vzdělání dětí uprchlíků a emigrantů, kriminogenní skupiny, neřešil ani resocializaci trestaných osob, záškoláctví a jiné patologické jevy, které známe dnes.

Třebízský řešil otázky chudoby, bídy, hladu i nemocí. Zabýval se sociálním úpadkem utlačovaného prostého českého lidu a to především na venkově. Morálně i finančně podporoval nejednoho nadaného studenta a snažil se navodit správné sociální klima všude tam, kde působil. Byl přesvědčen, že zločin následuje po kulturním a mravním úpadku. Pouze jedinec, který je lehkomyšlný, nemá sebekázeň a vědomí mravní odpovědnosti, přivodí sám sobě problémy. Takovéto názory můžeme najít v mnoha jeho literárních dílech a jako příklad mohu uvést i Třebízského pohádky pro děti. Chtěl, aby si ostatní uvědomovali, že nikdo nic nedostane zadarmo. Až za píli, soustavnou práci, slušnost, zodpovědnost a vzájemnou pospolitost se mu dostane adekvátní odměny.

Zajímavou otázkou by mohlo být: jak je to dnes? Jak je to s dnešní sebekázní, morálkou a mravní odpovědností? Opravdu je každý spravedlivě odměněn za své činy a chování? Dle mého názoru by se asi v mnoha případech národní buditel Třebízský velice divil, jaké mravní a morální hodnoty jsou v naší společnosti uznávané.

4 PEDAGOGICKÝ A BUDITELSKÝ ODKAZ VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

V této kapitole představím chronologicky, podle stáří, některé publikace, které po smrti Václava Beneše Třebízského byly vydány díky jeho ctitelům či pamětníkům a pokusím se nastínit jejich pohled na tohoto buditele. Ve druhé části zhodnotím, jakým způsobem a kde si současnost připomíná Třebízského, co se zachovalo z doby, kdy žil a kde působil. A v poslední části se pokusím o souhrnný odkaz, který Třebízský pro českou zemi a český národ zanechal.

4.1 Přehled textů, které byly o Václavu Beneši Třebízském napsány s náhledem autora a mým vlastním

„Čtení o Karlu Havlíčkovi a Václavu Beneši Třebízském“

Autorem knihy je Karel Václav Rais, jejíž prameny čerpal jednak z vlastního poznání a z poznání svého bratra Jindřicha, který byl v Klecanech učitelem v době působení Třebízského. Kniha je rozdělena na kapitoly „Doma v Třebízi“, „Na studiích“, „V rouše kněžském“, „Na Klecanech“, „Mezi lidem“, „Mezi dětmi“, „Při práci spisovatelské“, „Hrob“ a „Závěr“. V jednotlivých kapitolách autor čtenářům předložil ucelený příběh o nelehkém životě statečného, průbojného a přímého člověka, který bojoval vždy za ty druhé a ne za sebe. Svoji knihou tak vyjádřil hlavnímu hrdinovi velkou úctu a poděkování za národ.

Zaujal mne závěr, kdy Rais po letech navštívil rodný domek Třebízského a zalitoval, že peníze, které byly vydány na smuteční věnce a kvítí při přítelově pohřbu, měly být raději věnovány na opravu a udržování rodinného domu, který ve své závěti Třebízský odkázal obci Třebízské. Byly by to určitě lépe vynaložené náklady, které by výstižněji vyjádřily úctu a vděk tomuto člověku (Rais, 1925). Dnes by byl pan spisovatel po prohlídce rodiště Třebízského určitě spokojenější.

„Listy. Vzpomíná se...“

Tuto vzpomínku na Třebízského sestavil spisovatel Josef Šach, který velmi rád četl historické romány a byl obdivovatel Třebízského. Listy obsahují Třebízského korespondenci se jmenným seznamem osob a korporací, kterým byly dopisy zasilány. V seznamu je zveřejněno na sedm desítek adres a každému dopisu je přiřazeno číslo. Autor

rovněž zaznamenal vzpomínky některých jeho přátel, které jsou pro čtenáře nové a neznámé. Kniha je řazena chronologicky podle data, aby si čtenář mohl uvědomit v časových souvislostech, co Třebízského těšilo, co jej trápilo, oč usiloval. Lze z nich vyčíst myšlenky, pocity, a obavy, které nedával na veřejnosti najevo a tím čtenář poznává lépe Třebízského srdce i duši. Ke konci knihy je vyjádřeno poděkování všem, kteří písemné podklady ke knize zapůjčili (Třebízský & Šach, 1926).

Domnívám se, že tato kniha je pro literární a historický svět českých vědců vzácným sebraným svazkem.

„Nedokončená pouť, čtení o Václavu Beneši Třebízském“

Kniha vyšla roku 1959, kdy patřil Třebízský stále mezi známé a oblíbené spisovatele. Kniha byla vydána jako pietní vzpomínka, při uplynutí stodeseti let od jeho narození a sedmdesátipěti let od úmrtí. Kniha je rozdělena do dvou částí. První část, nazvanou „Život a osud“ napsal Josef Šach který podrobně popsal životní osud Třebízského. Druhou část, „Duše a dílo“ napsal František Stuchlý, který zhodnotil literární tvorbu a autorovi myšlenky. Všimá si také malířských a sochařských projevů jiných umělců, kteří Třebízskému ilustrovali jeho tvorbu a nebo pro jeho památku mu věnovali a vystavěli po srtni pomníky.

„Osm let s Třebízským“

Tato kniha od paní Boženy Hofmeisterové nepředstavuje životopis ani dílo Třebízského, ale podává barvitý příběh, který se kdysi odehrával v Klecanech. Sama uvádí: „*Od nejtěplejšího mládí slýchávala jsem ráda vyprávění rodičů o Václavu Beneši Třebízském, vzácném příteli mého děda Josefa Janáčka, hospodářského správce velkostatku v Klecanech. Osm roků tu Beneš prožil, osm roků nazýval rodinu Janáčkovu svým druhým domovem. Proto jsou v této vzpomínkové črtě líčeny i osudy jejich členů...*“ (Hofmeisterová, 1969, s. 5).

Knihu já velice ráda čtu. I když je v určitých pasážích velmi smutná, jsou v ní uvedeny veselé příběhy ze života a zobrazen venkov takový, jaký býval včetně českých tradic. Krásným příkladem lidského pochopení, vlastností, podpory i úcty k druhým autorka dobře zobrazila sblížení naprosto cizích lidí. Kniha je čtivá jak pro dospělé, tak pro mládež.

Existují ještě další pojednání o Třebízském, ale tyto publikace se řadí mezi jedny z nejzdařilejších a nejlépe dokladujících Třebízského příběh.

V osmdesátých letech minulého století čtenářský zájem o tvorbu Třebízského i jeho osud pomalu začínal upadat. Novodobější publikace, např. „Václav Beneš Třebízský od Josefa Peška“, vydaná v Třebízi roku 1977 i publikace se stejným názvem vydaná roku 1999 ku příležitosti stopadesátého narození tohoto buditele jsou zestručněnou obdobou první části „Nedokončené poutí“.

I v tomto století si Třebízského občas připomínáme, ale pravděpodobně pouze v místech s ním spojených. V roce 2004 byla vydána regionální publikace od Vladimíra Lišky „Záhady Kladenska, Slánska a okolí - 2. díl“, kde je pro čtenáře na devíti stranách uveden článek pod názvem „Kněz buditelské cti“. Ve sborníku z kolokvia „Slánské rozhovory 2006 – Louny-Slaný,“ které bylo pořádáno v kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie ve Slaném (původní budova gymnazia, kde Třebízský studoval), je od Věry Brožové pojednání zvané „Tradovaná paměť kraje v pojetí Václava Beneše Třebízského“.

Domnívám se, že další rozsáhlejší pojednání o tomto českém vlastenci málokdo napíše a vydá. Ale to není osud pouze Třebízského, ale i mnoha dalších známých a významných osobností.

4.2 Současnost ve vzpomínkách na všestrannou osobnost českých dějin

Přeskočme rovnýma nohama do současnosti a jako turisté se nechme provádět alespoň po některých místech, kde zanechal Václav Beneš Třebízský své stopy a kde se na něho dodnes vzpomíná.

Třebíz

K návštěvě doporučuji buditelův rodný dům s pamětní deskou v malebné vesničce Třebíz u Slaného. Rodný dům Třebízského i blízký „Cífkův statek“ jsou součástí Národopisného muzea ve Slaném. Ve skromně zařízeném domě, který je dobově upraven se nachází Třebízského mnoho osobních předmětů, předměty z krejčovské dílny a nádherně tištěná poslední vůle, v které se můžeme dočíst, že např. odkazuje hotovost ve výši 4 600 zlatých spolku Svatobor, rodný dům obci Třebízské, některé věci gymnáziu ve Slaném, Českému muzeu, nábytek rodině Janáčkovým a bohatý obsah své knihovny odkázal svým přátelům. Dozvíte se zde, jaký osud stíhal i samotný dům: pohnutý - jako jeho majitele. Po návštěvě rodného domu přímo na skále nad Třebízí můžete postát u pomníku sedícího buditele, který hledí do kraje. Pomník zhotovil František Hergesel.

Slaný

V nedalekém královském městě Slaný můžete navštívit náměstí, kde v prostorách dnešního muzea bývalo dříve piaristické gymnázium. V jedné části muzea, kde se dnes nachází městská knihovna, je rovněž pamatováno na osobnost, která náš region proslavila. Když se vydáme z náměstí směrem na západ, dojdeme k ulici Třebízského. Blizoučko od ní stojí budova dnešního Gymnázia Václava Beneše Třebízského a v nedalekém lesoparku zvaném „Háje“, objevíme v jeho jedné části pamětní kámen s pojmenováním „Třebízského sad“.

A kdyby si turista vzal do jedné ruky Třebízského „Bludné duše“ a do druhé aktuální mapu našeho regionu, může putovat dál. Na internetových stránkách Infocentra ve Slaném je pro zájemce zveřejněn typ na výlet: „*Ze Slaného za Pětipeskými do Neprobylic a za Václavem Benešem Třebízským na Třebíz*“ (Infoslany, 2007).

Klecany

V bývalé kaplance Třebízského je dnes uspořádána malá muzejní prostora, která přenáší návštěvníky do jiného století. V dobově zařízeném interiéru je mimo jiné vystavena „Modlitba za vlast“, secesní reliéf Třebízského a olejomalba Karlštejnský havran od Mikoláše Alše. Dalším zajímavým doplňkem jsou Třebízského akvarely, které maloval jako student. Speciální výzdobou před fází jsou na měděném rámu vyobrazena místa, kde působil. Z kaplanky se rozhlédnete po okolí a zanedlouho dojdete k jednomu ze dvou pomníků. Na počest velké osobnosti byly v Klecanech vystaveny dokonce pomníky dva. První zvaný „Ukřižovaný“ nechali postavit čeští literáti. Jeho autorem je Josef Myslbek. O čtyři roky později byl postaven druhý a zadavatelem byl tentokrát spolek Třebízský z Klecan. Zvláštní příběh o postavení obou pomníků se určitě přímo na místě dozvíte. V Klecanech je dnes aktivní zájmový oddíl Junák nazvaný „Středisko Havran Klecany“. Je dobře, že vzpomínka na muže, který malé městečko nedaleko Prahy zviditelnil, žije i tam.

Co, kde ještě po republice můžeme najít?

V památníku národního písemnictví na Strahově v Praze je uložena korespondence a osobní dokumentace (rodné listy celé rodiny, školní vysvědčení, ustanovovací dekrety aj.). Také muzeum v Roztokách střeží některé jeho osobní věci. V Litni nad vchodem fary je pamětní deska jako vzpomínka na první pracovní působiště a naopak v Mariánských Lázních jsou umístěny pamětní desky dvě. Jedna poblíž „Lesního pramene“ a druhá, nejsmutnější, na budově zotavovny „Třebízský“.

Nejen v Praze, ale i v mnoha větších městech lze najít ulici Třebízského. Zajímavostí je, že v Praze bylo takto pojmenováno v určitém čase osm ulic: „...na Vinohradech, v Košířích, v Nuslích, v Bubenci, ve Vysočanech, ve Vršovicích, na Smíchově a v Hostivaři“ (Lomová, 1999, s. 15). Po změně ze strany poštovních úřadů zůstala pouze ta na Vinohradech.

Žádné jiné vzpomínkové akce se nekonají. Pryč je sláva, kdy po několik desetiletí od jeho úmrtí byl jeho hrob na Vyšehradě pravidelně navštěvován četnými ctiteli a kdy byly slavnostě zakládány spolky, které si do svého názvu s hrdostí zařadily přívlastek Třebízský („Divadlo Třebízský, Spolek Třebízský, Obec baráčníků Václava Beneše Třebízského v Klecanech, Obec baráčníků Václava Beneše Třebízského Hoštice). V novější době se na Třebízského téměř zapomnělo. Kdo nečte staré knížky s historickou tematikou a nežije tam, kde působil Třebízský, prakticky ho ani nezná. Potěšilo mě, že alespoň pro studenty slánského gymnázia je osobnost Třebízského a jeho dílo stále součástí maturitní zkoušky.

4.3 Pedagogický a buditelský odkaz se sociálním aspektem

Z jakého důvodu si tedy Václava Beneše Třebízského připomínat, když jeho životní osud již nikoho nezajímá, příběhy v knížkách nikdo nečte, na věci které po něm zbyly, usedá v muzeích letitý prach a snad jen někdy někdo požádá o prohlédnutí dobové expozice jemu určené?

Jako studentka sociální pedagogiky, která si vybrala pro zpracování bakalářské práce jeho osobnost, bych doporučila pedagogickým pracovníkům, aby se s jeho životem seznámili. Nemusí číst jeho knihy, které dnešního čtenáře rozhodně nepohlítí, ale ať se začnou do některého pojednání o něm. Kniha *Nekonečná pouť* a *Osm let s Třebízským* vyobrazují Třebízského, jaký opravdu byl a čím byl. Že byl pedagogem a vychovatelem ze svého duševního přesvědčení a hluboké víry. Je mnoho definic, které říkají, kdo je sociální pedagog a kdo je vychovatel, ale v praxi je nejdůležitější, aby každý pedagog chtěl a dokázal plnit veškeré své funkce, které jsou přínosem nejen pro děti, ale i pro něho samotného, pro jeho rozvoj, seberealizaci a uspokojení. Každý pedagog má svoji profesi, spoji aprobaci, v které je odborník. Třebízský však pochopil, že děti a mládež potřebují mít proti sobě člověka s ušlechtilými lidskými vlastnostmi a vztahy, s porozuměním pro třídní i soukromé problémy žáků a v některých momentech musí nahradit i chybějící výchovný prvek v samotné rodině. Byl jakýmsi prostředníkem mezi dětmi a společností i mezi lidmi a společností. Poslání učitele bral velice vážně a odpovědně, vědom si toho, že se účastní

výchovy budoucí generace. Každý pedagog by měl být tedy považován i za sociálního pedagoga. Z tohoto důvodu můžeme zařadit učitelství mezi obory s pomáhající profesí.

Václava Beneše Třebízského si cením jako buditele a vlastence, kterého bych hledala mezi dnešními lidmi asi stěží. Třebízský se snažil rozšiřovat pomocí edukace výchovné prvky a styly, které jsou předávány dětem v ryze českém prostředí a jim vlastní. Cíleně udržoval nejen české tradice, zvyky, hodnoty, rituály ale i způsoby chování jednání a sdílené právo, typické pro naši sociální, národnostní a náboženskou populaci. To je jeho výjimečnost, to je jeho pedagogický odkaz pro budoucí český národ. Chovat se podle morálních hodnot dané společností, ve které žiji a chci žít a pracovat tak, aby mi práce dávala uspokojení a vědomí, že pro svou zemi chci něco udělat a nemusím se stydět sám za sebe a ani za ostatní.

Vím, že dnes je svět úplně jiný. Z většiny pedagogických publikací se dočítám a z úst významných osobností, politiků i pedagogů slyším o významu multikulturní výchovy, jejíž definice říká, že je to proces, „*jehož prostřednictvím si jednotlivci mají vytvářet dispozice k pozitivnímu vnímání a hodnocení kulturních systémů odlišných od jejich vlastní kultury a na tomto základě mají regulovat své chování k příslušníkům jiných kultur*“ (Průcha, 2000, s. 167). Ale samostatné kapitoly o vlastenecké výchově v mnoha dnešních učebnicích chybí, nebo jsou nedostatečné. Ani ve školách se dnes vlastenecké výchově nedává velký prostor a v rodinném prostředí také ne. Potom se nedivme, že nám nezbývá než suše konstatovat, že národní sebevědomí a vlastenectví mezi mladou generací se vytrácí. Na vině jsme my dospělí, kteří jsme jaksi opomněli (a nevymlouvejme se na nedostatek času) to nejcennější, co máme společné, předávat dál.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ORIENTACE DNEŠNÍCH PEDAGOGŮ V OBLASTI ZNALOSTI DÍLA, MYŠLENEK A IDEJÍ VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

5.1 Cíl výzkumu

Cílem mé praktické části práce bylo zjistit, zda osobnost Václava Beneše Třebízského, má ve slánském regionu stále své ctitele a obdivovatele, kteří její zásluhy nadále šíří a předávají (z pozice své profese) mladší generaci. Zajímalo mne, jaké povědomí o životě i díle budou mít jednotliví respondenti vzhledem ke svému věku a zda si uvědomují, či nikoli propojenost ve vlastenecké výchově a kněžském poslání Třebízského se sociální pedagogikou. Zajímalo mne, zda hodnotí roli pedagoga a vychovatele ve stejné úrovni jako jeho činnost literární a v jakém smyslu tato činnost je spojena se sociální pedagogikou.

5.2 Výzkumný vzorek a charakteristika respondentů

Pro svůj výzkum jsem definovala dva soubory respondentů. Oba soubory jsou shodné v tom, že jsem oslovila obyvatele Slaného, o kterých jsem se domnívala, že osoba Václava Beneše Třebízského pro ně není neznámým jménem. Respondenti jsou tedy z řad pedagogů, kteří žijí ve Slaném, kteří tu studovali, nebo ve Slaném učí nyní. Rozdělení účastníků rozhovorů do dvou skupin je tak rozděleno pouze věkovou hranicí, kterou jsem stanovila na čtyřicátý rok věku. Pracovala jsem se sedmi respondenty různého věku.

5.3 Metoda výzkumu

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila metodu kvalitativního standardizovaného (strukturovaného) rozhovoru. Je to: „*typ rozhovoru, v němž jsou tazateli předepsány všechny otázky (včetně jejich variant pro určité situace, resp. skupiny respondentů), jejich sled, formulace, i způsob vedení rozhovoru. Hodí se zejména pro přezkoušení formulovaných hypotéz a je metodologicky nejlepším typem rozhovoru*“ (Geist, 1992, s. 358).

Za pomoci přímých rozhovorů byly jednotlivým respondentům kladeny předem připravené otázky zaměřené na získávání názorů a postojů k osobnosti Václava Beneše Třebízského a na jeho sociální, výchovný, vlastenecký i literární odkaz. Nejprve jsem stanovila čtyři základní otázky, které charakterizují jednotlivé výzkumné okruhy. Při jejich formulaci jsem se držela toho, aby byl zodpovězen cíl výzkumu i cíl celé bakalářské práce. Zároveň jsem využívala zjištěných informací, které jsem postupně zpracovávala v textové

části a která byla jakýmsi vodítkem pro tvorbu okruhů a otázek. Každý výzkumný okruh má několik dílčích (pracovních) otázek, které jsou konkrétnější a navzájem se doplňují v rámci. Po zodpovězení všech otázek v rámci každého okruhu se pokusím o jeho shrnutí s ohledem na odpovědi respondentů. Po té provedu celkové zhodnocení a závěr výzkumu.

Před přímým rozhovorem jsem každého respondenta osobně navštívila, sdělila, z jakého důvodu je oslovuji a požádala o rozhovor. Musím uvést, že všichni respondenti byli vstřícní, pouze jeden se omluvil ze zdravotních důvodů. Každý sjednaný rozhovor s účastníkem měl individuální charakter. Všechny se uskutečnily v domácím prostředí dotazovaných a trvaly přibližně dvacet až třicet minut. Jednoho respondenta jsem navštívila v domě s pečovatelskou službou a příjemné posezení trvalo přibližně tři hodiny. Všechny respondenty jsem požádala o souhlas nahrávání našeho rozhovoru na diktafon. Na této metodě strukturovaného rozhovoru oceňuji přímý, osobní kontakt s lidmi a bezprostřednost, která jiná metoda neumožňuje.

Formulace hlavních (výzkumných) a dílčích (pracovních) otázek

Výzkumná otázka č. 1 k prvnímu okruhu:

„Jaké povědomí mají občané (pedagogové) z města Slaného o osobnosti Václava Beneše Třebízského?“

Výzkumná otázka č. 2 k druhému okruhu:

„Jak vnímají občané jednotlivé činnosti a aktivity Václava Beneše Třebízského?“

Výzkumná otázka č. 3 k třetímu okruhu:

„Lze přirovnat všestrannou vlasteneckou činnost Třebízského k dnešní sociální práci a sociální pedagogice?“

Výzkumná otázka č. 4 k čtvrtému okruhu:

„Lze předpokládat, že se mění povědomí studentů slánských škol o této osobnosti dnes s dobou před více než 25 lety?“

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděl/a?“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšel/a nebo mluvil/a naposledy?“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu a kterým nejmenší?“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké cítění?“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním cítěním?“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte (jste předával/a) v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

Výzkumné šetření – Přehled respondentů a výsledky rozhovorů

Pro větší představu nejprve uvedu přehled dotazovaných respondentů, s kterými byly rozhovory vedeny.

1. Antonín, 88 let, bývalý středoškolský profesor, aprobace český a německý jazyk
2. Jana, 73 let, bývalá středoškolská profesorka, aprobace matematika a fyzika
3. Miroslav, 49 let, učitel druhého stupně základní školy, aprobace český jazyk a dějepis
4. František, 40 let, učitel prvního stupně základní školy
5. Šárka, 29 let, učitelka prvního stupně základní školy
6. Lucie, 25 let, začínající středoškolská profesorka, aprobace francouzský jazyk a historie
7. Jitka, 23 let, studentka pedagogické fakulty, aprobace český a anglický jazyk

Úplné znění všech rozhovorů jsem uvedla v příloze PI mé bakalářské práce. Zde jsem přiřazovala pouze odpovědi dílčích otázek k základním výzkumným otázkám, ke kterým se vztahovaly.

Výzkumná otázka č. 1 k první okruhu: Osobnost Václava Beneše Třebízského

„Jaké povědomí mají občané (pedagogové a historici) z města Slaného o osobnosti Václava Beneše Třebízského?“

1/1 Souvislost se jménem Václava Beneše Třebízského

Na otázku, co se nejdříve dotazovaným vybaví po uvedení jména Václava Beneše Třebízského, zaznělo většinou rodné místo, které mají s Třebízským spojené. Z odpovědi nejstaršího respondenta je při jeho první odpovědi naznačeno, že osobnost Třebízského ho provází pravidelně. **R1:** „*Celý můj život. Tedy od doby, co jsem se naučil číst, psát a počítat.*“, **R2:** „*Nejdříve? Jeho obraz, obec Třebíz a jeho rodinný domek.*“, **R3** „*Třebíz u Slaného a slánské gymnázium.*“, **R4** „*Jeho rodné místo Třebíz, protože bydlím nedaleko.*“, **R5** „*Že to byl spisovatel a vesnice Třebíz nedaleko odtud.*“, **R6** „*Student gymnázia ve Slaném.*“ a **R7** „*Gymnázium Václava Beneše Třebízského Slaný.*“.

1/2 Místa narození, působiště a úmrtí Třebízského a zařazení do časového období

Dotazovaní správně uváděli místo narození, většina i místa působení i období, ve kterém Třebízský žil. Nejstarší respondent sdělil naprosto přesná data. Mladší generace již neznala místo úmrtí. Zde jsou odpovědi respondentů. **R1** „*Narodil se 27. února 1849 v Třebízi Benešům v čísle popisném 19. Umřel 20. června 1884 v Mariánských Lázních,...*“, **R2** „*Narozen v Třebízi, zemřel v Teplicích, žil v Třebízi, ve Slaném, v Praze, Litni, a Klecanech. Žil v polovině 19. století.*“, **R3** „*Žil v 19. století. Narodil se v Třebízi, pohřeb měl v Praze. Na Vyšehradě je hrob, ale umřel v Mariánských Lázních.*“, **R4** „*Jméno Třebízského je odvozeno od jeho rodné vesnice Třebíz. Kde zemřel nevím. Žil v 19. století. Myslím si, že působil vždy poblíž svého rodiště.*“, **R5** „*Právě ve Třebízi se narodil, kde zemřel nevím. Žil v 19. století. Vím, že ve Slaném chodil na gymnázium. Pobýval v Praze, v Klecanech, dál opravdu nevím.*“, **R6** „*Narodil se v Třebízi u Slaného, působil v 2. polovině 19. Století. Kde zemřel nevím, ale v Třebízi to nebylo.*“ a **R7** „*Narodil se v Třebízi, Kde zemřel, nevím. Žil na Slánsku v 2. polovině 19. století.*“.

1/3 První vědomí o této osobnosti

Nejstarší dva respondenti uvedli, že se o Třebízském dozvěděli nejdříve od rodičů. Ostatní uvedli, že to byla právě škola, která jim zprostředkovala první informace o této osobě. Pro názornost uvádím části odpovědí. **R1** „*Od tatínka, maminky a pana řídícího ve škole v Malíkovcích.*“ **R2** „*Přibližně mezi 10. - 15. rokem a od rodičů.*“ **R3** „*Jako žák základní školy tady ve Slaném, při hodinách češtiny, než jsem dělal zkoušky na gymnázium.*“ **R4** „*Asi na základní škole při hodinách dějepisu a českého jazyka.*“ **R5** „*Jako studentka ve škole. Pamatuji se, že jako holčička jsem byla s rodiči ve Třebízi v muzeu, kde je i rodný domek Třebízského.*“ **R6** „*Už jako žákyně základní školy jsem Třebízského rodnou ves navštívila, ale v té době jsem si nedokázala uvědomit důsledky jeho potenciálu a působení.*“

Více informací, které jsem si zapamatovala, jsem získala na střední škole, v tomto případě na slánském gymnáziu.“ R7, „Ve spojitosti s Gymnáziem V. B. Třebízského. Pamětní desku v 1. patře školy jsem poprvé viděla jako velmi malá.“

1/4 Poslední vzpomínka na Třebízského

Na otázku, týkající se příležitosti, kdy slyšeli či mluvili o této osobě naposledy, sděloval každý naprosto rozdílné okamžiky. Dva nejmladší dotazovaní si s odpovědí vzpomněli na své maturitní zkoušky. Například. **R1** „*Když neřeknu, že teď s tebou, tak pře dvěma lety tady byla malá Černá a tyky potřebovala zpracovat nějakou práci. No vidíš, jsem s ním pořád. (Už při příchodu jsem si všimla, že nad postelí pana profesora visí obraz milovaného Třebízského.) A taky, když volá Marie (jeho bývalá kolegyně, která učila český jazyk, a která mi odmítla poskytnout rozhovor ze zdravotních důvodů), tak si občas i na něj vzpomeneme.“ R2 „Každým rokem při Třebízské pouti.“ R3 „Každý rok jako výchovný poradce nabádám ty, co se připravují na přijímací zkoušky na střední školu, ať si něco o škole zjistí, alespoň na internetu. To samozřejmě platí i o adeptech na slánské gymnasium. R4 „Kolem jeho rodné obce projíždím dost často, občas se tam v minulosti konaly organizované pochody.“ R5 „Každým rokem se koná Třebízská pouť. Bývá při ní otevřené určitě i muzeum, ale nevím, jestli tam lidé chodí víc za kulturou nebo za zábavou.“ R6 „Ve čtvrtém ročníku gymnázia při přípravě k maturitě.“ R7 „Při studiu k maturitě v rámci spisovatelů historických románů, jako byli např. Alois Jirásek, Zikmund Winter.“*

1/5 Poslední místo odpočinku Třebízského

Kde naleznou hrob Třebízského, vědělo pět ze sedmi dotazovaných. Je zajímavé, že o rodinném hrobě Benešů se krom nejstaršího zmínil i druhý nejmladší účastník rozhovoru. Ukázka odpovědí zde. **R1** „*Kdybych šel za tím velkým procesím, když umřel, tak dojdu na Vyšehradský hřbitov. Ale blíž to mám do Kvílic, kde je také jeden. Jedná se o rodinnou hrobku.“ R2 „Na Vyšehradě.“ R3 „Na Vyšehradě, jak jsem zmínil.“ R4 „Nevím. Ve Slaném?“ R5 „Kolegové češtináři pořádali před dvěma lety zájezd do Prahy pro druhý stupeň a vedli děti na Vyšehradský hřbitov. Myslím, že hrob najdeme právě tam. Ve Třebízi hřbitov není.“ R6 „Na Vyšehradě a rodinný hrob Benešů v Kvílicích.“ R7 „Na Třebízi? Nevím.“*

Výzkumná otázka č. 2 k druhému okruhu: Činnost Václava Beneše Třebízského

„Jak vnímají občané jednotlivé činnosti a aktivity Václava Beneše Třebízského?“

2/1 Třebízský jako spisovatel

Všichni respondenti uvedli, že znají Třebízského jako spisovatele. Zde je přehled jejich odpovědí. **R1**, *A jakej! Psaním na sebe strhnul pozornost „celého“ národa!* **R2**, *Ve své době byl známý povídkář i spisovatel, dnes je už těžko čtivý.* **R3**, *Jistě.* **R4**, *Ano, byl.* **R5**, *Ano, určitě byl.* **R6**, *Ano, čerpal z historické tematiky.* **R7**, *Ano.*

2/2 Znalost literárních děl

Všechnu literaturu znal a pravděpodobně i četl, jak uvádí, nejstarší dotazovaný. Starší generace četla alespoň jedno dílo, mladší účastníci rozhovorů nečetli žádné, ale přesto znají některé názvy Třebízského tvorby. Zde jsou jejich odpovědi. **R1**, *Všechny. Když byl živ, tak to vycházely v časopisech jednotlivé povídky a až po jeho smrti se začaly vydávat knižně. Hodně jich vyšlo u Topiče. „Bludné duše, Karlštejnský havran, V červácích kalicha, Na slánských stínadlech, Pobělohorské elegie, V podvečer pětিলisté růže,“ ... A poslední „Ušlapán“. Všechny jsem četl. Existuje šestnáct sebraných svazků.* **R2**, *Pohádky, povídku Bludné duše a Modlitbu za vlast.* **R3**, *Román Bludné duše, V červácích kalicha, Pobělohorské elegie, Modlitba za vlast, sebraný soubor Pohádek, a další sebrané povídky ve svazcích, ale nevím kolik. Stačí? Ale četl jsem jen Modlitbu za vlast a kdysi Pobělohorské elegie, které jsem ale nedočtl.* **R4**, *Psal hlavně povídky. Četl jsem jen povídku Bludné duše, prý je nejznámější.* **R5**, *Nečetla jsem žádné, krom některých pohádek, které jsem vybrala pro děti ve škole. Některá díla ale vyjmenuji, potřebovala jsem je znát k maturitní zkoušce.* *„Modlitba za vlast, Pobělohorské elegie, V červácích kalicha.“* **R6**, *Eliška Přemyslovna, Bludné duše, V červácích kalicha.* **R7**, *Bludné duše, V záři kalicha, Anežka Přemyslovna.*

2/3 Třebízský a duchovní poslání

Všichni respondenti vědí, že Třebízský zasvětil celý život církvi. Ví to i mladší skupina dotazovaných. Jejich odpovědi jako důkaz. **R1**, *Byl knězem, vlasteneckým knězem a zastáncem chudých, a taky ho proto nadřizení neměli v lásce.* **R2**, *Ano, byl kněz.* **R3**, *Jistě. Byl.* **R4**, *Byl kazatel, ano, byl kněz.* **R5**, *Ano, byl i kněz v Klecanech poblíž Prahy.* **R6**, *Ano.* **R7**, *Ano.*

2/4 Třebízský jako vychovatel a pedagog

Na otázku, zda byl Třebízský vychovatel a pedagog respondenti uvádí všichni shodně, že ano, v návaznosti na duchovní činnost. Zde jsou jejich odpovědi. **R1**, *Učil náboženství,*

rád učil i ostatní předměty a dokonce jsem četl, že výsledky jeho žáků byly lepší, než výsledky žáků jeho kolegů učitelů.“ R2 „Ano, jako kněz učil ve škole. Proto byl vychovatelem i pedagogem.“ R3 „Ano, jako kněz měl i několik hodin náboženské výuky.“ R4 „Jako kněz a kazatel svou činnost musel rozšiřovat i tímto směrem., Ale jak moc, přesně nevím.“ R5 „Dříve plnili kněží i funkci výchovnou. Z toho se domnívám, že ano.“ R6 „Ano.“ R7 „Ano.“

2/5 Třebízský jako vlastenec a buditel

Na dotaz, zda řadí Třebízského mezi vlastence a buditele, dotazovaní odpovídají takto. **R1** „Velký. Tím on žil. Nesla to doba a přispěla k tomu i jeho záliba českých dějin.“ **R2** „Jistě. Jeho díla, i pohádky dokazují buditelské snažení i vlastenectví.“ **R3** „Ano, to on byl.“ **R4** „Vzhledem k jeho spisovatelské činnosti a jeho povolání ano.“ **R5** „Ano, říká se, že byl.“ **R6** „Ano.“ **R7** „Ano.“ Jednotliví respondenti odpovídají, že vlastencem a buditelem byl. Přesto mladší generace svůj kladný výrok více nerozvádí.

2/6 Činnosti Třebízského podle významu

Na otázku, kterým činnostem Třebízského osobně dotazovaní dávají větší či menší váhu uvádí rozdílně. Uvedu nejdříve odpovědi, po té zhodnotím. **R1** „Nelze u něho vyhranit, co převládalo. Dělal vše na maximum. Ale jedno se kloubí s druhým, kdyby neměl tolik povinností a tolik toho nechtěl stíhat, nebyl by to Třebízský.“ **R2** „Ve své době ho pokládám za spisovatele. Všechna jeho díla mají jeden společný cíl. Čtenáře vést k těm nejlepším lidským vlastnostem. Já tvrdím, že byl především vychovatel.“ **R3** „Proslavil se jako spisovatel i jako buditel. Takže na konci 19. a ve 20. století jednoznačně obojí. Dnes bych vyzdvihl i jeho snahu v pozici vychovatele a pedagoga. S ohledem na to, že po jeho knihách není poptávka a nevydávají se.“ **R4** „Byl hodně znám jako spisovatel, ale jak velkou váhu měly jednotlivé činnosti, nedokážu tak detailně posoudit. Asi bych to neodděloval.“ **R5** „Nevím. Neznám Třebízského tak dobře, abych to mohla ohodnotit. V současné době se o něm nemluví.“ **R6** „Třebízského činnosti si cením převážně v oblasti výuky a výchovy, tedy jako učitele, který předával poznatky a principy morálky a vlastenectví nejen žákům, ale i svému okolí. Možná nejmenší váhu dávám jeho činnosti spisovatele – nedokážu si totiž dnes představit, do jaké míry měly jeho knihy vliv na čtenáře a jak moc byly čteny, když dnes o ně není prakticky žádný zájem.“ **R7** „Největší asi jeho duchovní a pedagogické činnosti, nejmenší roli spisovatele, protože jeho díla jsou prý psána složitou, zastaralou češtinou. Takto jsem to slyšela při hodinách literatury od

pedagoga. “ Nejmladší dotazovaní u Třebízského vyzdvihují výchovnou a pedagogickou činnost, nejméně uvádějí spisovatelskou. Domnívám se, že Třebízského nečetli a osobnost je pro ně hodně vzdálená. Dva starší z mladší skupiny respondentů nedokážou detailně určit váhu jednotlivých činností. Starší generace uznává významnou spisovatelskou činnost Třebízského, která ovlivnila generace minulého a předminulého století. Pro dnešní dobu hodnotí kladně především jeho výchovný a pedagogický potenciál.

Výzkumná otázka č. 3 ke třetímu okruhu: Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

„Lze přirovnat všestrannou vlasteneckou činnost Třebízského k dnešní sociální práci a sociální pedagogice?“

3/1 Literární činnost a souvislost se sociální pedagogikou

Na otázku, zda jednotliví dotazovaní vidí v literárních dílech prvky související se sociální tematikou, odpovídají následovně. **R1** „*Ano, v každé knize, modlitbě, povídce můžeš najít něco, co se týká této tematiky.*“ **R2** „*Ano, ano v každém jeho díle i činnosti je sociální prvek velmi zřejmý, pojmy spolu úzce souvisí.*“ **R3** „*Ano. Bylo tomu tak. Sám byl z chudých poměrů a tohle téma bylo často námětem v jeho knihách.*“ **R4** „*Četl jsem pouze jedno dílo. Bludné duše jsou ukázkou, která souvisí se sociální oblastí, a poukazuje na snahu prostých lidí se vymanit z vlivu vrchnosti. Ostatní díla neznám.*“ **R5** „*Nečetla jsem žádné jeho dílo, jen těch pár pohádek, z vlastní zkušenosti nevím. Ale vím, že to byl lidový spisovatel, lidový vypravěč, od toho usuzuji, že ano.*“ **R6** „*Nevím, žádné jeho dílo jsem nečetla.*“ **R7** „*Neznám obsahy děl. Ale asi ano, když byl pedagog.*“ Čtyři nejstarší účastníci rozhovorů uvedli na základě svých čtenářských zkušeností, že literární činnost Třebízského jednoznačně souvisí se sociální tematikou. Mladší generace, která Třebízského již nečetla, na základě získaných informací z dob studií pouze odvozuje, že sociální povědomí šířil Třebízský i prostřednictvím své literatury.

3/2 Návaznost církevního poslání, sociální práce a sociální pedagogiky

Na položenou otázku ohledně návaznosti mezi církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou odpovídají respondenti, kladně a bez rozdílu věku. Zde je přehled jejich odpovědí. **R1** „*Církevní poslání se mimo jiné rozumí i upřímná a nezištná pomoc bližnímu. Z toho mi plyne, že je to asi hodně podobné k té sociální práci.*“ **R2** „*Pojmy*

spolu úzce souvisí. Takže ano. Samotný kněz vykonával dobročinnou pomoc a zároveň vychovával. Dnes je tomu blízká sociální pedagogika.“ **R3** „Církevní poslání a sociální práce, to je vlastně shodná náplň činností všech církevních hodnostářů a kněží. Sociální pedagogika ji dneska vlastně nahrazuje, doplňuje a rozšiřuje. Návaznost je zřejmá.“ **R4** „Ano, tyto činnosti spolu souvisí a v určitých momentech se doplňují.“ **R5** „Jako pedagog s tímto přirovnáním nemůžu nesouhlasit. V zásadě se jedná o správnou výchovu a pomoc jedinci v dané společnosti, jakousi prevenci proti nežádoucím vlivům. Ano, s tím souhlasím.“ **R6** „Ano, tím jsem si jistá. I ve středověku se v kláštřích či v útulcích starali duchovní o nemocné, chudé a jinak znevýhodněné osoby.“ **R7** „V zásadě ano. Vše se vzájemně doplňuje, i když to jsou jednotlivé obory. Pomoc bližnímu, pomoc a rada v nouzi i jejich prevence.“

3/3 Pojem vlastenecká výchova, vlastenectví

Pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví respondenti nejvíce uváděli výchovu k národní hrdosti, lásku k vlasti, zemi, jazyku, historii. Uvádím následující odpovědi. **R1** „Láska k vlasti, lidu, národu, historii a všem hodnotám a tradicím té země, v které žiji.“ **R2** „Vlastenectví je pojem velmi široký, jistě sem patří znalost českých dějin, příčin i důsledků různých událostí, i znalost významných osobností. Z politiky, kultury, techniky, vědy a to od dob dávných až po současnost. Také nestačí jen skákat, „že jsem Čech“, ale žít tak, aby se za mne, jiný Čech nemusel stydět. Přispívat k ochraně našich památek, naší krajiny i přírody. Nepodléhat cizí zvyklostem. Nenechat si „prznit“ náš český jazyk.“ **R3** „Hrdost na to, odkud jsem, kde jsem se narodil, kde žiju. Jsem hrdý na zemi, historii, jazyk, osobnosti, atd. ... Poslední dobou se mi zdá, že nevím, na co mám být hrdý. Alespoň občas na naše sportovce.“ **R4** „Pod pojmem vlastenecká výchova si představuji připomínat dějiny našeho národa. Vyzvedávat a poukazovat vše pozitivní, co se v naší zemi událo a na co máme být právem hrdi.“ **R5** „Hrdost na to, že jsem Češka, že žiji v této zemi, na rodný jazyk. Tato výchova se předává z pokolení na pokolení už od mládí v rámci rodiny i školy.“ **R6** „Výchova k lásce k českému národu, k jeho zachování a k jeho rozkvětu.“ **R7** „Vedení dětí k dobrému poznání vlasti, ze které pochází. Jejich zvyků, tradic, jazyka, literatury a historie.“

3/4 Hodnocení sebe sama jako vlastence a síla vlasteneckého citění mladé generace

Na otázku, zda se respondent cítí jako vlastenec a zda mladá generace má vlastenecké citění, převážná většina odpověděla následovně. **R1** „Ano. Jsem vlastenec, je to čest a

právo. A s mladou generací nepřijdu už do styku ....myslím, že i mladí mají vlastenecké citění.“ **R2** „Ano, cítím se jako vlastenec, naši kotlinu bych neopustila. Mladá generace moc ne, jak kdo. Záleží na výhově v rodině.“ **R3** „Ano. Já se cítím jako vlastenec. Myslím si, že někde v nitru to v mladých je, ale mají dnes takové neskutečné možnosti, jaké my neměli. Myslím tím multikulturní společnost, která je pohltila a možnost cestování. Kamkoli, kdykoli, za studiem, i za zaměstnáním. Jako cizinci, kteří přijíždí sem k nám do Čech. Najednou zjistí, že se dá žít, bydlet i jinde a na dobu, kterou si sami určí. Na rok, dva, pět let i déle. Ale tím přeci vlastenecké citění neztrácí.“ **R4** „Teď se zrovna jako vlastenec moc necítím, vzhledem k nemorálnímu chování naší politické garnitury. Myslím si, že pojem vlastenecké citění se v dnešní době hodně vytratilo, protože dnešní generace se zabývá množstvím jiných problémů.“ **R5** „Ano, cítím se jako vlastenka A mladí? Mně se zdá, že v přemíře informací, které musí dnešní mladí vstřebat, si to ani nestihnou uvědomit. A když se kouknou kolem sebe, nemají patřičné vzory, které by je k vlastenectví vedly.“ **R6** „Ano, cítím se jako vlastenka, a myslím si, že si většina dospívajících mladých lidí uvědomí, že vlastenecké citění jim je vlastní.“ **R7** „Ano, cítím. Vlastenecké citění spíše postupně upadá a mění se v letargii a nezájem. Vlastenectví se bohužel nejvíce projevuje ve chvílích, kdy je vlast nějakým způsobem ohrožená. Národní obrození například bylo založeno na vlastenectví a bez něj bychom možná vůbec nemluvili česky.“ Z odpovědí je zřejmé, že až na jednoho respondenta se dotazovaní cítí být vlastenci, co jsou patřičně hrdí na naši zemi. O mladé generaci se vyjadřují s pocitem, že právě vlastenectví u této generace upadá. Není to však chybou jejich, ale současnou dobou, možnostmi, a okolnostmi, kterou uspěchaná doba s sebou přináší.

3/5 Spojitost vlastenecké výchovy se sociální pedagogikou

Otázku ohledně návaznosti vlastenecké výchovy se sociální pedagogikou pojali respondenti následovně. **R1** „Ta sociální pedagogika, je věc nová, moderní, za nás se o ní nemluvílo. Výchova a pedagogika, jsou sice různá slova, ale myšlenkou jsou si podobné. Tak určitě ano.“ **R2** „No, já bych řekla, že ano. Když budu žít podle určitých mravních hodnot dané společností, je tam zahrnuta i vlastenecká výchova a sociálně výchova, nebo jak se teď říká sociální pedagogika. Přece se nemohou vylučovat!“ **R3** „Morálku, hodnoty, mravy, etiku, estetiku člověk přijímá prostřednictvím své rodiny, ale i vlivem celé společnosti, v které žije. Sociální pedagogika odborně nahrazuje právě tu výchovu celé společnosti.“ **R4** „Určitě má. Když má člověk vlastenecké citění, byl touto výchovou ovlivňován během svého života,“ **R5** „Ano, má. Sociální pedagogika je vlastně

pedagogikou volného času a měla by vytvářet takové prostředí, které by vyplňovalo volný čas každého. Ať se jedná o koníčky sportovní, kulturní, umělecké, ruční práce, atd. Všechno je výchova a záleží, jak ji spojíme s výchovou vlasteneckou. Vždyť můžeme být hrdí na osobnosti jak z kultury, sportu, vědy, na různé umělce. Hrdí můžeme být i na české tradice, vynálezy a výrobky. Ale je potřeba mladé na to správně a ve vhodnou chvíli upozornit. V tom vidím návaznost na sociální pedagogiku.“ **R6** „Nevím, nedokážu si to zatím moc představit v praxi. Ale určité mravní hodnoty, které každý z nás získá, souvisí jak s vlastenectvím, tak i s výchovou.“ **R7** „Ano.“ Všichni respondenti vidí spojení těchto dvou výchovných disciplin. Dva nejstarší respondenti se se sociální pedagogikou v průběhu své praxe nesetkali. Přesto zcela pohotově logicky odvodili, že návaznost vlastenecké výchovy se sociální pedagogikou je zřejmá a to hlavně v morálních hodnotách, které výchova předává jedinci během jeho života. Zajímavý je názor mladší dotazované, která uvádí na příkladech pedagogiky volného času, (kterou sociální pedagogika obnáší), že i zde se nalézá velký prostor, jak působit na jedince a ovlivňovat ho z pohledu vlasteneckého cítění.

3/6 Třebízský jako sociálně smýšlející osobnost

Na otázku, zda je pro respondenty Třebízský významná osobnost se sociálním cítěním, respondenti odpověděli následovně. Všichni uvedli, že je osobnost se sociálním cítěním, ale jako významnou jej ohodnotilo pouze několik dotazovaných. Někteří na to nereagovali. Zde jsou připraveny odpovědi. **R1** „Ano, byl vždy a při každé příležitosti.“ *S chudými on cítil, vždyť byl jedním z nich.* **R2** „Nevím, jestli významnou. Sociální osobností, to ano. Především jeho vztah k rodičům by měl být příkladem pro ostatní.“ **R3** „Osobností se sociálním cítěním jednoznačně ano. Významnou jen pro dobu, ve které žil. Dnes se mi zdá, že maximálně tak regionální. Samozřejmě existují i jedinci, kteří jej neustále mají v úctě.“ **R4** „Ano, je.“ **R5** „Je, vlastně byl. Kněz, lidový spisovatel i vychovatel jsou ze své podstaty předurčeny k sociálním činnostem.“ **R6** „Ano.“ **R7** „Ano. Každý pedagog by měl být takový.“

Výzkumná otázka č. 4 k čtvrtému okruhu: Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

„Lze předpokládat, že se mění povědomí studentů slánských škol o této osobnosti dnes s dobou před více než 25 lety?“

4/1 Srovnání povědomí našich respondentů k osobnosti Třebízského v době, kdy studovali oni, se současnými studenty

Na otázku, zda si respondenti myslí, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku jejich studií, odpovídají takto. **R1** „*Ne, ne. Rozhodně ne. To se měnilo. Když jsem byl školák, tak ano. Pak jsem o něm učil, skoro tajně. A záleží na kantorovi, jak k tomu přistupuje. Ted' nevím.*“ **R2** „*Po určité stránce ano, protože v době totalitní se o Třebízském neučilo - byl to kněz. Dnes se o něm asi učitel zmíní, ale jeho dílo se nečte, protože je psané ne pro dnešní generaci.*“ **R3** „*Myslím si, že jinde v republice o Třebízském studenti nic nevědí. Tady v našem okolí by měl učitel českého jazyka, společenských věd nebo dějepisu na osobnost Třebízského upozornit. Já to dělám v rámci hodin literatury. Do jaké míry a v jaké šíři závisí už na samotném pedagogovi.*“ *A to vlastně platilo i v době, kdy jsem chodil do školy já.*“ **R4** „*Určitě souvisí s náplní učebních osnov v jednotlivých obdobích. Myslím si, že učební osnovy za mých studijních let se literaturou 19. století zabývaly více než dnes.*“ **R5** „*Asi ano.*“ *Přesto, čím více od našeho kraje, tím se domnívám, že méně o něm vědí.*“ **R6** „*Ano, popř. je menší.*“ **R7** „*Myslím, že je stejné. A to takové, že se o něm sice ve škole zmiňují, ale nezakládají si na tom, abychom četli jeho knihy, protože jsou psány velmi komplikovaným jazykem. Spíše se zaměřují na odkaz jeho díla.*“ Těm, co uběhlo od studijních let pouhých pár let, předpokládají, že povědomí o Třebízském je stále stejné, přesto tvrdí, že čím více se vzdalujeme od působiště Třebízského, tím je jeho osobnost méně známa. Dva nejstarší respondenti se shodují, že povědomí o Třebízském je přibližně stejné. V době totality se o Třebízském učit prakticky nesmělo. Věkově prostřední dotazovaní se přiklání k tomu, že se literatura 19. století v době jejich studií probírala podrobněji. Zároveň se ale shodují i se staršími kolegy, že vždy záleží na samotném pedagogovi v každé škole.

4/2 Třebízský a dnešní studenti

Připravenou otázkou zda se domnívají, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout. Jednotlivý dotazovaní odpovídali zcela rychle a bez váhání. **R1** „*Možná, že o něm ani nevědí, jako já nevím o nich.*“ *A je to škoda... tedy pro ně!*“ **R2** „*To plyne z předešlé otázky, on by měl co nabídnout, ale nečte se.*“ **R3** „*Asi obojí dohromady. Stěží se mezi mladými lidmi najde nějaký nadšenec pro literaturu 19. století. Dnešní knižní trh je natolik pestrý, že každý sáhne úplně po jiném žánru.*“ **R4** „*Myslím si, že Třebízský i dnešní generaci má určitě co připomenout, záleží ovšem na přístupu pedagogů, jakým způsobem k tomuto tématu*

přistoupí a svým studentům ho podají.“ **R5** „Obojí je trochu pravdou. Mládež má možnost si vybrat jinou, moderní a kvalitní literaturu. Ale mnoho jich nečte ani tu. Je takový různých činností, které mládež může dělat, že je opravdu Třebízský z doby pro ně dávno minulé nemůže zaujmout. Doba je jiná, lidé jsou jinde.“ **R6** „Mladá generace, pokud dnes čte, tak se nebude zajímat o marginálního a lokálního autora jako byl Třebízský.“ **R7** „Od každého trochu, ale spíše jim nemá co nabídnout. I student, který má zájem, si spíše vybere jiné autory, než právě Třebízského.“ Všichni respondenti se shodli, že dnešní studenti Třebízského nečtou a on je neoslovuje. Nejstarší dva pedagogové krátce uvádí, že stále má však co nabídnout, ale ostatní se shodují, že vlivem přeplněného knižního světa nemá Třebízský sebemenší šanci ovlivnit svým tématem, slohem a češtinou čtenářskou společnost.

4/3 Šíření povědomí této osobnosti v rámci své profese

Jakým způsobem a zda vůbec šíří (šířili) naši respondenti povědomí o zmiňované osobnosti, byla poslední moje připravená otázka. Zde jsou poslední jejich odpovědi. **R1** „Při hodinách literatury každému ročníku na gymnáziu. Kolegům, když jsme pořádali výpravy do Třebíže, Kvílic a do Prahy. Několikrát při kulturních akcích pořádaných městem Slaný.“ **R2** „Z pozice profesorky matematiky a fyziky těžko. Jako rodič jsem řekla: „Přečti si aspoň něco.“ **R3** „To už jsem zmínil. Při hodinách literatury.“ **R4** „Na prvním stupni základní školy nemáte takovou možnost, jako na těch, které následují.“ **R5** „Ve školní knihovně máme několik knih od Třebízského. Jednou jsem si půjčila jeho Pohádky a chtěla jsem je dětem přečíst. Vybrala jsem pouze dvě, tři, ale jen převyprávěla. Rozumí více modernímu slohu češtiny.“ **R6** „Pokud bych učila na slánském gymnáziu, osobnost Třebízského by našla důstojné místo v hodině českého jazyka a literatury nebo historie. Žáci ve Slaném musí znát tohoto autora. Nicméně kdybych byla učitelem brněnské školy či jiné, žáky bych nejspíše s Třebízským neseznámila.“ **R7** „Jsem zatím studentka, a tedy povědomí o něm moc nepředávám, protože kromě okolí Slaného o něm moc lidí neví.“ Odpovědi se různí podle věku, podle aprobace jednotlivých respondentů a podle toho, na kterém stupni základní školy, nebo střední školy učí. Jedno je ale zřejmé, že osobnost Třebízského by naši dotazovaní připomínali pravděpodobně žákům a studentům jen v našem regionu.

5.4 Shrnutí výzkumných otázek a závěr výsledků rozhovorů

Výzkumná otázka č. 1 k prvnímu okruhu:

„Jaké povědomí mají občané (pedagogové) z města Slaného o osobnosti Václava Beneše Třebízského?“

Z dílčích otázek vyplynulo, že všichni dotazovaní se s osobností Václava Beneše Třebízského již dříve seznámili a to nejvíce prostřednictvím školní výuky. Starší generace se o něm dozvěděla od svých rodičů. Především nejstarší respondent uvedl bezchybná základní data a je zřejmé, že Třebízský je jeho celoživotním vzorem. Všichni dobře Třebízského zařadili do historického období, správně určili místo narození i místa jeho působení. Mladší skupina respondentů již neznala místo úmrtí a poslední místo odpočinku, což ale považují za zcela logické. Naprosto rozdílné odpovědi zazněly na poslední vzpomínku o Třebízském. Jsou to vzpomínky ne zcela nedávné, ale pro každého řazené do jiné souvislosti. Jejich odpověď svědčí o tom, že pedagogové z města Slaného spojují Třebízského s okolím Slaného a jeho jméno jim není cizí.

Výzkumná otázka č. 2 k druhému okruhu:

„Jak vnímají občané jednotlivé činnosti a aktivity Václava Beneše Třebízského?“

Všichni, tedy skupina starších i mladších respondentů se shodli, že Třebízský byl spisovatel, kněz, vychovatel, učitel i vlastenec. I když si někteří mladší respondenti nebyli tak jisti, logicky úsudek odvodili z všestranné činnosti duchovního poslání a z buditelské doby národního obrození. Knihy Třebízského četli nejstarší dva dotazovaní. Dva respondenti ze starší skupiny četli pouze jedno jeho dílo. Mladší shodně uvedli, že knihu nepřečetli žádnou. S tím souvisí i jejich odpověď ohledně významu jednotlivých činností. Vnímají Třebízského jako vychovatele, pedagoga a kněze. Je zajímavé, že dotazovaní a to i věkově starší oddělují význam Třebízského podle doby. Pro dnešek vyzdvihují jeho roli pedagoga a vychovatele a pro dobu, v které žil, ho řadí mezi spisovatele. Výsledkem této výzkumné otázky je vyjádření dotazovaných pedagogů, že Třebízský jim je bližší jako vychovatel a učitel, než spisovatel nečtených knih.

Výzkumná otázka č. 3 k třetímu okruhu:

„Lze přirovnat všestrannou vlasteneckou činnost Třebízského k dnešní sociální práci a sociální pedagogice?“

Všichni respondenti v obou skupinách se shodují, že literární činnost Třebízského byla sociálně zaměřena. Starší generace tak soudí z vlastní čtenářské zkušenosti, mladší ze studií od svých pedagogů. Shodují se i v otázce sociální, neboť duchovní stav přímo

předurčuje sociální cítění, sociální práci a dnes i sociální pedagogiku. Až na jednoho respondenta ze skupiny starších respondentů se ostatní hrdě hlásí k vlastenectví i jeho pojmu. O mladé generaci se vyjadřují s pocitem, že pravé vlastenectví u této generace upadá. Není to však chybou jejich, ale současnou dobou, možnostmi, a okolnostmi, kterou uspěchaná doba s sebou přináší.

Propojení vlastenecké výchovy se sociální pedagogikou respondenti předpokládají v morálních hodnotách, které člověk výchovou přijímá. Takto vypovídají i nejstarší respondenti, kteří se za doby své praxe se sociální pedagogikou nesetkali. Zdálo se mi, že střední generace odpovídá na téma sociální pedagogiky bez přemýšlení a jasněji. Zajímavý názor jedné z mladších dotazovaných jsem ohodnotila přímo u položené otázky k danému okruhu. Jednoznačná a kladná odpověď byla na otázku sociálního cítění u Třebízského. Z jednotlivých dílčích odpovědí je zřejmé, že si pedagogové uvědomují shodu činností Třebízského, která je položena na sociálních základech a zaměřena podobně jako dnešní sociální práce a sociální pedagogika.

Výzkumná otázka č. 4 k čtvrtému okruhu:

„Lze předpokládat, že se mění povědomí studentů slánských škol k této osobnosti dnes s dobou před více než 25 lety?“

Dotazovaní se shodují, že se o Třebízském mnoho nemluví ani dnes, kdy není možno pro zvolené téma, složitý sloh i český jazyk jeho díla číst. Ale respondenti starší generace upozorňují i na to, že se o něm nemohlo mluvit ani v době minulé, totalitní, z důvodu jeho kněžství. Proto nechávají volné pole působnosti svým kolegům, pedagogům, jak k tomuto tématu přistupují na jednotlivých školách ve vyučovacích hodinách. Většina se domnívá, že Třebízského osoba je významná pouze pro místní region, kde je předpoklad znalosti této osobnosti, ale s narůstající vzdáleností od jeho působiště se pojem Třebízského vytrácí, a je tak předurčen k pomalému zapomnění.

Závěr výsledků rozhovoru

Při celkovém zhodnocení předem připravených rozhovorů si dovolím tvrdit, že obě skupiny respondentů rozdělení věkovou hranicí se často v rámci skupin i mezi nimi shodovali, ale někdy měli i rozdílné názory. Nejstarší respondent hovořil velice rozsáhle s velkým zájmem a zaujetím. Je to člověk, jehož celoživotním cílem bylo uchovávat povědomí a vzpomínky na Třebízského v našem regionu. Jako pedagog se snažil na slánském gymnáziu vychovávat mnoho generací a pomáhal rozšiřovat vědomosti

především v oblasti českého jazyka, literatury i naší historie. Věkově starší generace mých respondentů měla snahu Třebízského hodnotit jako literáta v době národního obrození a po něm, tak i jako vychovatele a pedagoga v souvislosti s dnešní sociální prací, pedagogikou a socializací, které se Třebízský věnoval.

Nejmladší dotazovaní při některých otázkách odpovídali velmi stručně a bylo zřejmé, že jim chybí pedagogická praxe. Přesto odpovídali svědomitě. A dokonce někdy i svými názory překvapili. Více chápali pojmy sociální práce a sociální pedagogika dokázali na tyto pojmy hbitěji reagovat, než generace, která s těmito obory nepřišla do styku. A vyzdvihovali práci Třebízského především v souvislosti s pedagogikou, vlasteneckou výchovou a sociální prací. Třebízského díla nečtou, i když některé názvy znají, ale jako autor je pro ně neznámý a tudíž ani jeden mladý respondent nevidí význam poukazovat na jeho literární tvorbu.

Všichni respondenti se vyjádřili, že vlastenectví je jim vlastní, i když někteří připouští, že konkrétně v dnešní době nemají být na co hrdí. Většina se shoduje, že u mladé generace pojem vlastenectví mizí, ale vlivem okolního prostředí, ve kterém žijí.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala Václavem Benešem Třebízským, který byl významnou literární osobností v období druhé poloviny 19. století. V bakalářské práci jsme Třebízského chtěla představit nejen jako autora mnoha literárních děl, ale především jako velmi citlivého, vnímavého a sociálně uvědomělého vlastence, který svou všestrannou aktivitou vybízel a probouzel český lid a národ v otázkách vlastenecké výchovy a národního sebevědomí. Z teoretické části mé práce je zřejmé, že sociální povědomí, pomoc potřebným, výchova a pedagogika mu byla po celý život vlastní. Ať už se jí snažil prezentovat prostřednictvím své literatury, nebo kázáním v kostele, výukou žáků ve škole nebo pouhým předčítáním či vyprávěním o národu, zvycích, tradicích při posezení s přáteli. Jeho zájem o volnočasové aktivity dětí i dospělých, je ukázkou činnosti sociálního pedagoga pro dnešní dobu. Pomoc jednotlivci, skupině i pomoc při pořádání sbírky na obnovu Národního divadla byla od něho prováděna vždy poctivě s maximálním nasazením a nezištně pro dobro a ve prospěch druhých. To jsou vlastnosti, které může mít pouze člověk, kterému bylo předurčeno církevní poslání a sociální pomoc. To jsou stejné vlastnosti, které by měli mít všichni dnešní sociální pedagogové, sociální pracovníci, i vychovatelé.

Třebízský byl velkým vlastencem a to samé očekával od ostatních Čechů. Proto celý svůj život zasvětil vlastenecké výchově a boji o národní svébytnost, řeč, jazyk a zemi. Dobře si uvědomoval, jak je důležitá socializace pro každého jedince, který si tak během celého života osvojuje určité formy chování, jednání, jazyk, hodnoty a kulturu společnosti, ve které žije. Chtěl docílit, aby každý, i ten pod „doškovou střechou“ se ztotožnil s kulturou českého národa a s vlasteneckými myšlenkami, a aby získal vědomou identitu (vrůstání) do vlastní národní kultury. I to je počin sociálně smýšlejícího člověka, navíc hrdého a nebojácného, který musel často o projevený názor tvrdě obhajovat a bránit ho proti nadřazeným, proti církvi.

Dovolím si tedy konstatovat, že teoretická část mé bakalářské práce představila vlastence a buditele Václava Beneše Třebízského jako člověka se silným sociálním cítěním a se sociálními myšlenkami. Představila jej také jako pedagoga a vychovatele, který svými aktivitami, nadáním, jednáním a chováním ovlivnil generace v druhé polovině 19. století a generace následující. Mohu tedy říci, že Třebízský byl ve své době sociálním pedagogem a svými činy překročil hranice své doby.

Praktická část bakalářské práce měla za cíl prostřednictvím kvalitativního výzkumu, za pomoci strukturovaných rozhovorů zjistit, zda dotazovaní respondenti znají osobnost Václava Beneše Třebízského a jestli v jeho aktivitách lze najít vztah a vazbu na sociální obory, jakými jsou sociální pedagogika a sociální péče. Další výzkumnou otázkou bylo zjištění přínosu Třebízského a jeho vliv na dnešní generaci. Z malého výzkumného vzorku nelze dělat obecné závěry, přesto uvedu, co vyplynulo z uvedených odpovědí a rozhovorů.

Kvalitativním výzkumem bylo zjištěno, že pedagogové ve Slaném mají povědomí a někteří dobře znají osobnost Václava Beneše Třebízského. Mezi známé spisovatel ho řadí pouze nejstarší respondenti, ti, co jeho díla četli, ale zároveň poukazují na jeho výchovné, pedagogické, i vlastenecké působení. Mladší generace, která Třebízského nečte pro jeho složitou a zastaralou češtinu a v důsledku dnešního bohatého knižního trhu, jej vyzdvihuje pouze v otázce pedagogické, výchovné a sociální, kterou odvozuje z jeho duchovní činnosti. Mladší pedagogové s jistotou spojují Třebízského činnost se sociální pedagogikou, starší respondenti, kteří se za své praxe nesetkali s tímto pojmem, ji ale logicky dokázali odvodit.

Z kvalitativního výzkumu dále vyplynulo, že většina respondentů nevěří, že by osobnost Třebízského měla zásadní význam a vliv na dnešní dobu nebo dnešní generaci. Shodují se, že je vhodné si tuto osobnost připomínat nadále na území našeho regionu, ale pro ostatní části republiky není Třebízský osobností významnou, o které je nutno vědět.

Na závěr ještě uvedu odpověď nejmladší účastnice rozhovorů, studentky ve věku 21 let, s jejíž odpovědí se ztotožňuji, a která na otázku zda se cítí jako vlastenec, a jak vidí vlastenectví u mladé generace, říká: *„Ano, cítím. Vlastenecké citění spíše postupně upadá a mění se v letargii a nezájem. Vlastenectví se bohužel nejvíce projevuje ve chvílích, kdy je vlast nějakým způsobem ohrožená. Národní obrození například bylo založeno na vlastenectví a bez něj bychom možná vůbec nemluvili česky.“* Tímto výrokem zástupce mladé generace pochopil výchovné, sociální a vlastenecké působení Třebízského, jeho celoživotní snažení, motivaci, odhodlanost a nutnost, pro kterou bojoval za český národ, za český lid a naši vlast. A tak za tento nelehký boj patří Václavu Beneši Třebízskému ještě jednou dík a velké uznání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Balajka, B., 1955. *Nástin dějin starší české literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Bělina, P., Kaše, J. & Kučera, J. P., 2006. *České země v evropských dějinách díl třetí 1756-1918*. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, ISBN 8071857939.
- Boudon, R., Philippe, B., Mohamed, C. & Lécuyer, B. P., 2004. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, ISBN 8024407353.
- Brožová, V., 2007. *Slánské rozhovory 2006, Slaný-Louny*. Slaný, Vlastivědné muzeum Slaný, ISBN 9788025401682.
- Geist, B., 1992. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., ISBN 8085605287.
- Gulová, L., 2011. *Sociální práce*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 9788024733791.
- Helus, Z., 2007. Sociální psychologie školy a výuky. V: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 9788024711683, pp. 181-258.
- Helus, Z., 2007. Sociální psychologie rodiny. V: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 9788024711683, pp. 135-146.
- Hofmeisterová, B., 1969. *Osm let s Třebízským*. Rožtoky: Oblastní muzeum v Rožtokách u Prahy.
- Jůva, V. s. & jun., 1997. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: PAIDO, ISBN 8085931435.
- Jůzl, M., 2010. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, ISBN 9788087182024.
- Karpatský, D., 2008. *Labyrint literatury*. Praha: Albatros nakladatelství, a.s., ISBN 9788000021546.
- Kolář, Z. & kolektiv, 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky, 583 vybraných hesel*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 9788024737102.
- Kraus, B., Poláčková, V. & al., e., 2001. *Člověk - Prostředí - Výchova*. Brno: Paido, edice pedagogické literatury, ISBN 8073150042.
- Kraus, B. & Sýkora, P., 2009. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií.
- Lomová, Z., 1999. *Václav Beneš Třebízský*. Klecany: Městský úřad a Farní úřad.

- Milfait, R., 2012. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Středokluky: Zdeněk Susa, ISBN 9788086057781.
- Montousse, M. & Renouard, G., 2005. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, s.r.o., ISBN 8071789763.
- Pešek, J., 1976. *Rodný domek , život a dílo Václava Beneše Třebízského*. Třebíz: Místní národní výbor Třebíz.
- Podlahová, L., Jůvová, A. & kol, a., 2012. *Učitel sekundární školy I*. Brno: Paido, ISBN 9788073152345.
- Procházka, M., 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 9788024734705.
- Průcha, J., 2000. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, s.r.o., ISBN 8071783994.
- Rais, K. V., 1925. Čtení o Václavu Beneši Třebízském. V: *Čtení o Karlu Havlíčkovi a Václavu Beneši Třebízském*. Praha: Nakladatelství F. Topič knihkupec, pp. 55-168.
- Stuchlý, F., 1959. Duše a dílo. V: *Nedokončená pouť, Čtení o Václavu Beneši Třebízském*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie.
- Šach, J., 1959. Život a osud. V: *Nedokončená pouť*. Praha: Lidová demokracie, pp. 7 - 94.
- Třebízský, V. B., 1939. *Rodnému kraji*. Kladno: Svoboda.
- Třebízský, V. B., 1955. *Bludné duše*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury.
- Třebízský, V. B., 1971. *Pohádky*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví.
- Třebízský, V. B., 1993. *Modlitba za vlast'*. Kladno: Okresní úřad v Kladně ve spolupráci s vikariátním úřadem v Unhošti.
- Třebízský, V. B. & Josef, Š., 1926. *Listy. Vzpomíná se...* Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert.
- Uhlík, J., 1997. *F. J. Řezáč - reformátor vězeňství a školství 19. století*. Praha: Redakce Českého vězeňství.
- Veselá, J., 2006. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, ISBN 8071948640.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Alois Dostál (spisovatel). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Alois_Dost%C3%A1l_%28spisovatel%29

Antonín Cyril Stojan. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Cyril_Stojan

Historie a současnost. OBEC HUDČICE. *Oficiální stránky obce Hudčice* [online]. 2014 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://hudcice.tremsin.cz/informace-o-obci/historie/>

Infoslany, 2007. *Tip na výlet - Třebíz*. [Online] Dostupné z: <http://www.infoslany.cz/cs/sekce/turista/tip-na-vylet-trebiz/> [Přístup získán 8 4 2014].

Karel Václav Rais. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_V%C3%A1clav_Rais

Lumírovci. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lum%C3%ADrovci>

Oficiální stránky Obce Ratíškovice. *Wes Ratisskowicze* [online]. [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.ratiskovice.com/historie/wes-ratisskowicze/>

Ruchovci. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ruchovci>

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-17].

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: Úplné znění rozhovorů s jednotlivými respondenty

PŘÍLOHA P I: ÚPLNÉ ZNĚNÍ ROZHovorŮ S JEDNOTLIVÝMI RESPONDENTY

Odpovědi respondenta R1 – Antonín, 88 let, bývalý středoškolský profesor českého a německého jazyka

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Celý můj život. Tedy od doby, co jsem se naučil číst, psát a počítat. Vidiš, teď už vlastně číst a psát mi pomalu taky nejde.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Narodil se 27. února 1849 v Třebízi Benešům v čísle popisném 19. Toho Třebízského, si tam přidal sám, až když vydával knížky. Umřel 20. června 1884 v Mariánských Lázních, když se léčil na tuberkulózu. Do doby studií, než šel do Prahy tak v rodné Třebízi. A po studiích do Litně, ale jen na krátko. To bylo ... od léta do zimy v roce 1875. Potom na jaře v sedmašedesátém do Klecan, na osm posledních let.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděl?“

„Od tatínka, maminky a pana řídícího ve škole v Malíkovcích. Četl nám dětem pohádky ve škole a pak jsem si k němu do kabinetu chodil půjčovat další knížky.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšel nebo mluvil naposledy?“

„Když neřeknu, že teď s tebou, tak pře dvěma lety tady byla malá Hortová a tyky potřebovala zpracovat nějakou práci. To mi děláte radost. No vidiš, jsem s ním pořád. (Už při příchodu jsem si všimla, že nad postelí pana profesora visí obraz milovaného Třebízského.) A taky, když volá Marie (jeho bývalá kolegyně, která učila český jazyk, a která mi odmítla rozhovor ze zdravotních důvodů), tak si občas i na něj vzpomeneme.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

„Kdybych šel za tím velkým procesím, když umřel, tak dojdu na Vyšehradský hřbitov. Ale blíž to mám do Kvílic, kde má taky jeden.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?“

„A jakej! Psáním na sebe strhnul pozornost „celého“ národa! Moc ho obdivovali a moc byl „žádaný“, až nestíhal psát. Až se zničil. Psal historickou prózu a romány, ...a taky uměl kreslit, to ví?“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?“

„Všechny. Když byl živ, tak to vycházely v časopisech jednotlivé povídky a až po jeho smrti se začaly vydávat knižně. Hodně jich vyšlo u Topiče. „Bludné duše, Karlštejský havran, V červancích kalicha, Na slánských stínadlech, Pobělohorské elegie, V podvečer pětিলisté růže,“... A poslední „Ušlapán“. Všechny jsem četl. Existuje šestnáct sebraných svazků. A ty začni „Modlitbou za vlast“ a „Nedokončenou poutí“. Ta pout' je čtení o něm. Tím musíš začít!“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?“

„Byl knězem, vlasteneckým knězem a zastáncem chudých, a taky ho proto nadřizení neměli v lásce.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?“

„Učil náboženství, rád učil i ostatní předměty a dokonce jsem četl, že výsledky jeho žáků byly lepší, než výsledky žáků jeho kolegů učitelů.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?”

„Velký.“ Tím on žil. Kam, přišel, tak už ostatní dychtivě čekali na jeho názory. Všimni si, i z jeho knih to poznáš. Nesla to doba a přispěla k tomu i jeho záliba českých dějin.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší?”

„Nelze u něho vyhranit, co převládalo. Dělal vše na maximum. Ale jedno se kloubí s druhým, kdyby neměl tolik povinností a tolik toho nechtěl stíhat, nebyl by to Třebízský.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?”

„Ano, v každé knize, modlitbě, povídce můžeš najít něco, co se týká této tematiky.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církvním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?”

„Církevní poslání se mimo jiné rozumí i upřímná a nezištná pomoc bližnímu. Z toho mi plyne, že je to asi hodně podobné k té sociální práci.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?”

„Láska k vlasti, lidu, národu, historii a všem hodnotám a tradicím té země, v které žiji.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění?”

„Ano. Jsem vlastenec, je to čest a právo. A s mladou generací nepřijdu už do styku a Marie mi říkala, že vnukovi už vůbec nerozumí, že je mládež jiná. To ale říká každá starší generace. Takže si myslím, že i mladí mají vlastenecké citění.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?”

„Ta sociální pedagogika, je věc nová, moderní, za nás se o ní nemluvílo. Výchova a pedagogika, jsou sice různá slova, ale myšlenkou jsou si podobné. Tak určitě ano.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?”

„Ano, byl vždy a při každé příležitosti.“ S chudými on cítil, vždyť byl jedním z nich.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?”

„Ne, ne. Rozhodně ne. To se měnilo. Když jsem byl školák, tak ano. Pak jsem o něm učil, skoro tajně. Někdo tě poslouchá se zájmem a jiní o to nestojí. Tak to zůstane u šudáků napořád. A záleží na kantorovi, jak k tomu přistupuje. Ted' nevím.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?”

„Možná, že o něm ani nevědí, jako já nevím o nich.“ A je to škoda... tedy pro ně!

Otázka 4/3 „Jakým způsobem jste předával v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?”

„Při hodinách literatury každému ročníku na gymnáziu. Kolegům, když jsme pořádali výpravy do Třebíže, Kvilic a do Prahy. Několikrát při kulturních akcích pořádaných městem Slaný.“

Odpovědi respondenta R2 – Jana, 73 let, bývalá středoškolská profesorka matematiky a fyziky

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Nejdříve? Jeho obraz, obec Třebíz a jeho rodinný domek.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Narozen v Třebízi, zemřel v Teplících, žil v Třebízi, ve Slaně, v Praze, Litni, a Klecanech. Žil v polovině 19. století.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděla?“

„Přibližně mezi 10. -15. rokem a od rodičů. V Třebízi jsme měli příbuzné.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšela nebo mluvila naposledy?“

„Každým rokem při Třebízské pouti.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

„Na Vyšehradě.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?“

„Ve své době byl známý povídkář i spisovatel, dnes je už těžko čtivý.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?“

„Pohádky, povídku Bludné duše a Modlitbu za vlast.“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?“

„Nebyl jen spisovatelem. Ano, byl kněz.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?“

„Ano, jako kněz učil ve škole. Proto byl vychovatelem i pedagogem.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?“

„Jistě. Jeho díla, i pohádky dokazují buditelské snažení i vlastenectví.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší?“

„Ve své době ho pokládám za spisovatele. Všechna jeho díla mají jeden společný cíl. Čtenáře vést k těm nejlepším lidským vlastnostem. Já tvrdím, že byl především vychovatel.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?“

„Ano, ano v každém jeho díle i činnosti je sociální prvek velmi zřejmý, pojmy spolu úzce souvisí.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?“

„Pojmy spolu úzce souvisí. Takže ano. Samotný kněz vykonával dobročinnou pomoc a zároveň vychovával. Dnes je tomu blízka sociální pedagogika.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?“

„Vlastenectví je pojem velmi široký, jistě sem patří znalost českých dějin, příčin i důsledků různých událostí, i znalost významných osobností. Z politiky, kultury, techniky, vědy a to od dob dávných až po současnost. Také nestačí jen skákat, „že jsem Čech“, ale žít tak, aby se za mne, jiný Čech nemusel stydět. Přispívat k ochraně našich památek, naší krajiny i přírody. Nepodléhat cizí zvyklostem. Nenechat si „prznit“ náš český jazyk.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění?“

„Ano, cítím se jako vlastenec, naši kotlinu bych neopustila. Mladá generace moc ne, jak kdo. Záleží na výhově v rodině.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?“

„No, já bych řekla, že ano. Když budu žít podle určitých mravních hodnot dané společností, je tam zahrnuta i vlastenecká výchova a sociálně výchova, nebo jak se teď říká sociální pedagogika. Přece se nemohou vylučovat!“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?“

„Nevím, jestli významnou. Sociální osobností, to ano. Především jeho vztah k rodičům by měl být příkladem pro ostatní. Kdyby se dnes více četl, tak určitě ano.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?“

„Po určité stránce ano, protože v době totalitní se o Třebízském neučilo - byl to kněz. Dnes se o něm asi učitel zmíní, ale jeho dílo se nečte, protože je psané ne pro dnešní generaci.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

„To plyne z předešlé otázky, on by měl co nabídnout, ale nečte se.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem jste předávala v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„Z pozice profesorky matematiky a fyziky těžko. Jako rodič jsem řekla: „Přečti si aspoň něco.“

Odpovědi respondenta R3 – Miroslav, 49 let, učitel druhého stupně základní školy, aprobace český jazyk a dějepis

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Třebíz u Slaného a slánské gymnázium.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Žil v 19. století. Narodil se v Třebízi, pohřeb měl v Praze. Na Vyšehradě je hrob, ale umřel v Mariánských Lázních.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděli?“

„Jako žák základní školy tady ve Slaném, při hodinách češtiny, než jsem dělal zkoušky na gymnázium. Musel jsem vědět, něco o „ústavu“, kam se hlásím, tudíž i o jménu Třebízský.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšel nebo mluvil naposledy“?

„Každý rok jako výchovný poradce nabádám ty, co se připravují na přijímací zkoušky na střední školu, ať si něco o škole zjistí, alespoň na internetu. To samozřejmě platí i o adeptech na slánské gymnasium. Takže dělám přesně to, co tenkrát dělali mí bývalí kolegové.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob“?

„Na Vyšehradě, jak jsem zmínil.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel“?

„Jistě.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla“?

*„Román *Bludné duše*, *V červánkách kalicha*, *Pobělohorské elegie*, *Modlitba za vlast*, *sebraný soubor Pohádek*, a další sebrané povídky ve svazcích, ale nevím kolik. Stačí? Ale četl jsem jen *Modlitbu za vlast* a kdysi *Pobělohorské elegie*, které jsem ale nedočtl.“*

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem“?

„Jistě. Byl.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog“?

„Ano, jako kněz měl i několik hodin náboženské výuky.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel“?

„Ano, to on byl.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší“?

„Proslavil se jako spisovatel i jako buditel. Takže na konci 19. a ve 20. století jednoznačně obojí. Dnes bych vyzdvihl i jeho snahu v pozici vychovatele a pedagoga. S ohledem na to, že po jeho knihách není poptávka a nevydávají se.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou“?

„Ano. Bylo tomu tak. Sám byl z chudých poměrů a tohle téma bylo často námětem v jeho knihách.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církvním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou“?

„Církevní posláním a sociální práce, to je vlastně shodná náplň činností všech církevních hodnostářů a kněží. Sociální pedagogika ji dneska vlastně nahrazuje, doplňuje a rozšiřuje. Návaznost je zřejmá.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví“?

„Hrdost na to, odkud jsem, kde jsem se narodil, kde žiju. Jsem hrdý na zemi, historii, jazyk, osobnosti, atd. ... Poslední dobou se mi zdá, že nevím, na co mám být hrdý. Alespoň občas na naše sportovce.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění“?

„Ano. Já se cítím jako vlastenec. Myslím si, že někde v nitru to v mladých je, ale mají dnes takové neskutečné možnosti, jaké my neměli. Myslím tím multikulturní společnost, která je pohltila a možnost cestování. Kamkoli, kdykoli, za studiem,

i za zaměstnáním. Jako cizinci, kteří přijíždí sem k nám do Čech. Najednou zjistí, že se dá žít, bydlet i jinde a na dobu, kterou si sami určí. Na rok, dva, pět let i déle. Ale tím přeci vlastenecké citění neztrácí.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?“

„Morálku, hodnoty, mravy, etiku, estetiku člověk přijímá prostřednictvím své rodiny, ale i vlivem celé společnosti, v které žije. Sociální pedagogika odborně nahrazuje právě tu výchovu celé společnosti.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?“

„Osobností se sociálním citěním jednoznačně ano. Významnou jen pro dobu, ve které žil. Dnes se mi zdá, že maximálně tak regionální. Samozřejmě existují i jedinci, kteří jej neustále mají v úctě. Vím o několika, kteří se na jeho osobu hodně zaměřili.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?“

„Myslím si, že jinde v republice o Třebízském studenti nic nevědí. Tady v našem okolí by měl učitel českého jazyka, společenských věd nebo dějepisu na osobnost Třebízského upozornit. Já to dělám v rámci hodin literatury. Do jaké míry a v jaké šíři závisí už na samotném pedagogovi.“ A to vlastně platilo i v době, kdy jsem chodil do školy já.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

„Asi obojí dohromady. Stěží se mezi mladými lidmi najde nějaký nadšenec pro literaturu 19. století. Dnešní knižní trh je natolik pestrý, že každý sáhne úplně po jiném žánru.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„To už jsem zmínil. Při hodinách literatury.“

Odovědi respondenta R4 – František, 40 let, učitel na prvním stupni základní školy

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Jeho rodné místo Třebíz, protože bydlím nedaleko.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Jméno Třebízského je odvozeno od jeho rodné vesnice Třebíz. Kde zemřel nevím. Žil v 19. století. Myslím si, že působil vždy poblíž svého rodiště. Kde, přesně nevím.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděl/a?“

„Asi na základní škole při hodinách dějepisu a českého jazyka. A také jsem tam jezdil na pout' na zábavy.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšel/a nebo mluvil/a naposledy?“

„Kolem jeho rodné obce projíždím dost často, občas se tam v minulosti konaly organizované pochody.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

„Nevím. Ve Slaném?“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?”

„Ano, byl.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?”

„Psal hlavně povídky. Četl jsem jen povídku *Bludné duše*, prý je nejnámější.“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?”

„Byl kazatel, ano, byl kněz.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?”

„Jako kněz a kazatel svou činnost musel rozšiřovat i tímto směrem., Ale jak moc, přesně nevím.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?”

„Vzhledem k jeho spisovatelské činnosti a jeho povolání ano.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší?”

„Byl znám jako spisovatel, ale jak velkou váhu měly jednotlivé činnosti, nedokážu tak detailně posoudit. Asi bych to neodděloval.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?”

„Četl jsem pouze jedno dílo. *Bludné duše* jsou ukázkou, která souvisí se sociální oblastí, a poukazuje na snahu prostých lidí se vymanit z vlivu vrchnosti. Ostatní díla neznám.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církvním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?”

„Ano, tyto činnosti spolu souvisí a v určitých momentech se doplňují.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?”

„Pod pojmem vlastenecká výchova si představuji připomínat dějiny našeho národa. Vyzvedávat a poukazovat vše pozitivní, co se v naší zemi událo a na co máme být právem hrdí.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění?”

„Teď se zrovna jako vlastenec moc necítím, vzhledem k nemorálnímu chování naší politické garnitury. Myslím si, že pojem vlastenecké citění se v dnešní době hodně vytratilo, protože dnešní generace se zabývá množstvím jiných problémů.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?”

„Určitě má. Když má člověk vlastenecké citění, byl touto výchovou ovlivňován během svého života.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?”

„Ano, je.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?”

„Určitě souvisí s náplní učebních osnov v jednotlivých obdobích. Myslím si, že učební osnovy za mých studijních let se literaturou 19. století zabývaly více než dnes.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

„Myslím si, že Třebízský i dnešní generaci má určitě co připomenout, záleží ovšem na přístupu pedagogů, jakým způsobem k tomuto tématu přistoupí a svým studentům ho podají.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„Na prvním stupni základní školy nemáte takovou možnost, jako na těch, které následují.“

Odpovědi respondenta R5 – Šárka, 29 let, učitelka prvního stupně základní školy,

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Že to byl spisovatel a vesnice Třebíz nedaleko odtud.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Právě ve Třebízi se narodil, kde zemřel nevím. Žil v 19. století. Víím, že ve Slaném chodil na gymnázium. Pobýval v Praze, v Klecanech, dál opravdu nevím.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděla?“

„Jako studentka ve škole. Pamatuji se, že jako holčička jsem byla s rodiči ve Třebízi v muzeu, kde je i rodný domek Třebízského.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšel/a nebo mluvil/a naposledy?“

„Každým rokem se koná Třebízská pouť. Bývá při ní otevřené určitě i muzeum, ale nevím, jestli tam lidé chodí víc za kulturou nebo za zábavou.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

„Kolegové češtináři pořádali před dvěma lety zájezd do Prahy pro druhý stupeň a vedli děti na Vyšehradský hřbitov. Myslím, že hrob najdeme právě tam. Ve Třebízi hřbitov není.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?“

„Ano, určitě byl.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?“

„Nečetla jsem žádné, krom některých pohádek, které jsem vybrala pro děti ve škole. Některá díla ale vyjmenuji, potřebovala jsem je znát k maturitní zkoušce.“ „Modlitba za vlast, Pobělohorské elegie, V červánkách kalicha.“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?“

„Ano, byl i kněz v Klecanech poblíž Prahy.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?“

„Dříve plnili kněží i funkci výchovnou. Z toho se domnívám, že ano.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?”

„Ano, říká se, že byl.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší?”

„Nevím. Neznám Třebízského tak dobře, abych to mohla ohodnotit. V současné době se o něm nemluví.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?”

„Nečetla jsem žádné jeho dílo, jen těch pár pohádek, z vlastní zkušenosti nevím. Ale vím, že to byl lidový spisovatel, lidový vypravěč, od toho usuzuji, že ano.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?”

„Jako pedagog s tímto přirovnáním nemůžu nesouhlasit. V zásadě se jedná o správnou výchovu a pomoc jedinci v dané společnosti, jakousi prevencí proti nežádoucím vlivům. Ano, s tím souhlasím.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?”

„Hrdost na to, že jsem Češka, že žiji v této zemi, na rodný jazyk. Tato výchova se předává z pokolení na pokolení už od mládí v rámci rodiny i školy.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké cítění?”

„Ano, cítím se jako vlastenka A mladi? Mně se zdá, že v průměře informací, které musí dnešní mladi vstřebat, si to ani nestihnou uvědomit. A když se kouknou kolem sebe, nemají patřičné vzory, které by je k vlastenectví vedly. Pedagogové mnoho v tomto smyslu ve škole nezmůžou v rámci pár vyučovacích hodin. Podle mě se pohled na vlasteneckou výchovu opomíjí v rodinách, kde každý dnes zápasí s časem a na takovéto téma už nezbyvá prostor.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?”

„Ano, má. Ale právě to se mi zdá, že dnes tady chybí. Sociální pedagogika je vlastně pedagogikou volného času a měla by vytvářet takové prostředí, které by vyplňovalo volný čas každého. Ať se jedná o koničky sportovní, kulturní, umělecké, ruční práce, atd. Všechno je výchova a záleží, jak jí spojíme s výchovou vlasteneckou. Vždyť můžeme být hrdí na osobnosti jak z kultury, sportu, vědy, na různé umělce. Hrdí můžeme být i na české tradice, vynálezy a výrobky. Ale je potřeba mladé na to správně a ve vhodnou chvíli upozornit. V tom vidím návaznost na sociální pedagogiku.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním cítěním?”

„Je, vlastně byl. Kněz, lidový spisovatel i vychovatel jsou ze své podstaty předurčeni k sociálním činnostem.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?”

„Asi ano.“ Přesto, čím více od našeho kraje, tím se domnívám, že méně o něm vědí.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?”

„Obojí je trochu pravdou. Mládež má možnost si vybrat jinou, moderní a kvalitní literaturu. Ale mnoho jich nečte ani tu. Je takový různých činností, které mládež může dělat, že je opravdu Třebízský z doby pro ně dávno minulé nemůže zaujmout. Doba je jiná, lidé jsou jinde.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„Ve školní knihovně máme několik knih od Třebízského. Jednou jsem si půjčila jeho Pohádky a chtěla jsem je dětem přečíst. Vybrala jsem pouze dvě, tři, ale jen převyprávěla. Rozumí více modernímu slohu češtiny.“

Odpovědi respondenta R6 – Lucie, 25 let, začínající středoškolská profesorka francouzského jazyka a historie

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Student gymnázia ve Slaném.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Narodil se v Třebízi u Slaného, působil v 2. polovině 19. Století. Kde zemřel nevím, ale v Třebízi to nebylo.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděla?“

„Už jako žákyně základní školy jsem Třebízského rodnou ves navštívila, ale v té době jsem si nedokázala uvědomit důsledky jeho potenciálu a působení. Více informací, které jsem si zapamatovala, jsem získala na střední škole, v tomto případě na slánském gymnáziu.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšela nebo mluvila naposledy?“

„Ve čtvrtém ročníku gymnázia při přípravě k maturitě.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob?“

„Na Vyšehradě a rodinný hrob Benešů v Kvílicích.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel?“

„Ano, čerpal z historické tematiky.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla?“

„Eliška Přemyslovna, Bludné duše. V červáncích kalicha.“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem?“

„Ano.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog?“

„Ano.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel?“

„Ano.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu a kterým nejmenší?“

„Třebízského činnosti si cením převážně v oblasti výuky a výchovy, tedy jako učitele, který předával poznatky a principy morálky a vlastenectví nejen žákům, ale i svému okolí. Možná nejmenší váhu dávám jeho činnosti spisovatele – nedokážu si totiž dnes představit, do jaké míry měly jeho knihy vliv na čtenáře a jak moc byly čteny, když dnes o ně není prakticky žádný zájem.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou?“

„Nevím, žádné jeho dílo jsem nečetla.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou?“

„Ano, tím jsem si jistá. I ve středověku se v kláštřích či v útulcích starali duchovní o nemocné, chudé a jinak znevýhodněné osoby.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví?“

„Výchova k lásce k českému národu, k jeho zachování a k jeho rozkvětu.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění?“

„Ano, cítím se jako vlastenka, a myslím si, že si většina dospívajících mladých lidí uvědomí, že vlastenecké citění jim je vlastní.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou?“

„Nevím, nedokážu si to zatím moc představit v praxi. Ale určité mravní hodnoty, které každý z nás získá, souvisí jak s vlastenectvím, tak i s výchovou.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?“

„Ano.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?“

„Ano, popř. je menší.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neříká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

„Mladá generace, pokud dnes čte, tak se nebude zajímat o marginálního a lokálního autora jako byl Třebízský.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„Pokud bych učila na slánském gymnáziu, osobnost Třebízského by našla důstojné místo v hodině českého jazyka a literatury nebo historie. Žáci ve Slaném musí znát tohoto autora. Nicméně kdybych byla učitelem brněnské školy či jiné, žáky bych nejspíše s Třebízským neseznámila.“

Odpovědi respondenta R7 – Jitka, 23 let, studentka pedagogické fakulty, obor český a anglický jazyk,

První výzkumný okruh – Osobnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 1/1 „Když se řekne Václav Beneš Třebízský, co se Vám vybaví nejdříve?“

„Gymnázium Václava Beneše Třebízského Slaný.“

Otázka 1/2 „Víte, kde se narodil a kde zemřel, kde a v jakém období Třebízský žil?“

„Narodil se v Třebízi, Kde zemřel, nevím. Žil na Slánsku v 2. polovině 19. století.“

Otázka 1/3 „Kdy a jak jste se o Třebízském poprvé dozvěděla“?

„Ve spojitosti s Gymnáziem V. B. Třebízského. Pamětní desku v 1. patře školy jsem poprvé viděla jako velmi malá.“

Otázka 1/4 „Při jaké příležitosti jste o něm slyšela nebo mluvila naposledy“?

„Při studiu k maturitě v rámci spisovatelů historických románů, jako byli např. Alois Jirásek, Zikmund Winter.“

Otázka 1/5 „Kde najdete jeho hrob“?

„Na Třebízi? Nevím.“

Druhý výzkumný okruh – Činnost Václava Beneše Třebízského

Otázka 2/1 „Domníváte se, že byl Třebízský spisovatel“?

„Ano.“

Otázka 2/2 „Pokud ano, znáte jeho některá díla“?

„Bludné duše, V záři kalicha, Anežka Přemyslovna.“

Otázka 2/3 „Myslíte si, že Třebízský byl knězem“?

„Ano.“

Otázka 2/4 „Myslíte si, že Třebízský byl vychovatel a pedagog“?

„Ano.“

Otázka 2/5 „Domníváte se, že byl Třebízský vlastenec a buditel“?

„Ano.“

Otázka 2/6 „Kterým jeho činnostem (v případě, že jich je více) osobně dáváte největší váhu, a kterým nejmenší“?

„Největší asi jeho duchovní a pedagogické činnosti, nejmenší roli spisovatele, protože jeho díla jsou prý psána složitou, zastaralou češtinou. Takto jsem to slyšela při hodinách literatury od pedagoga.“

Třetí výzkumný okruh – Všestranná vlastenecká činnost Třebízského a její návaznost na sociální pedagogiku

Otázka 3/1 „Domníváte se (pokud znáte obsah některých děl), že jeho literární činnost nese prvky související se sociální tematikou“?

„Neznám obsahy děl. Ale asi ano, když byl pedagog.“

Otázka 3/2 „Vidíte návaznost mezi „církevním posláním, sociální prací a sociální pedagogikou“?

„V zásadě ano. Vše se vzájemně doplňuje, i když to jsou jednotlivé obory. Pomoc bližnímu, pomoc a rada v nouzi i jejich prevence.“

Otázka 3/3 „Co si představíte pod pojmem vlastenecká výchova, vlastenectví“?

„Vedení dětí k dobrému poznání vlasti, ze které pochází. Jejich zvyků, tradic, jazyka, literatury a historie.“

Otázka 3/4 „Cítíte se Vy jako vlastenec (vlastenka) a má dnešní generace vlastenecké citění“?

„Ano, cítím. Vlastenecké citění spíše postupně upadá a mění se v letargii a nezám. Vlastenectví se bohužel nejvíce projevuje ve chvílích, kdy je vlast nějakým způsobem ohrožená. Národní obrození například bylo založeno na vlastenectví a bez něj bychom možná vůbec nemluvili česky.“

Otázka 3/5 „Myslíte si, že vlastenecká výchova má spojitost se sociální pedagogikou“?

„Ano.“

Otázka 3/6 „Je z Vašeho pohledu Třebízský významnou osobností se sociálním citěním?“

„Ano. Každý pedagog by měl být takový.“

Čtvrtý výzkumný okruh - Povědomí studentů k osobnosti Třebízského v minulosti a dnes

Otázka 4/1 „Myslíte si, že povědomí dnešních studentů k Třebízskému je stejné jako ve věku Vašich studií?“

„Myslím, že je stejné. A to takové, že se o něm sice ve škole zmiňují, ale nezakládají si na tom, abychom četli jeho knihy, protože jsou psány velmi komplikovaným jazykem. Spíše se zaměřují na odkaz jeho díla.“

Otázka 4/2 „Domníváte se, že Třebízský dnešním studentům nic neřiká z důvodu jejich nezájmu, nebo že jim nemá co nabídnout?“

„Od každého trochu, ale spíše jim nemá co nabídnout. I student, který má zájem, si spíše vybere jiné autory, než právě Třebízského.“

Otázka 4/3 „Jakým způsobem předáváte v rámci své profese povědomí o této osobnosti jiným?“

„Jsem zatím studentka, a tedy povědomí o něm moc nepředávám, protože kromě okolí Slaného o něm moc lidí neví.“